

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí

Zapojení dětí do mimosoudních rozhodovacích procesů

Sborník příspěvků z mezinárodní konference
pořádané ve dnech 21. – 22. 5. 2018

Robin Brzobohatý (ed.)

Sborník z konference

Brno
2019

Sborník z konference

Zapojení dětí do mimosoudních rozhodovacích procesů

21. – 22. 5. 2018, Brno

Editor: Robin Brzobohatý

Autoři příspěvků: Lesley Allport, Ondřej Bouša, Zlata Brůžková, Robin Brzobohatý, Adrienne Cox, Rachael Field, Janet Mueller, Dana Nedělníková, Ann O'Kelly, Lisa Parkinson, Lenka Poláková, Eva Růtová

Tento sborník byl vydán v rámci realizace projektu s názvem Práva a participace dítěte v agendách Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, reg. číslo: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003544, který je spolufinancován z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu.

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

2019

ISBN: 978-80-270-7321-4

Obsah

Předmluva o zapojování dětí do rozhodovacích procesů	5
Robin Brzobohatý	
Child-Inclusive Mediation	10
Lisa Parkinson	
Mediace se zapojením dětí na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí	35
Robin Brzobohatý, Ondřej Bouša	
The Voice of the Child in Special Educational Needs and Disability Mediation	52
Lesley Allport	
Praxe Mediačního centra Olomouc – zapojování dětí do mediace	65
Lenka Poláková	
Hearing Children’s Voices Safely in Family Mediation through the Coordinated Family Dispute Resolution Model: A Safe Approach Developed in Australia for Families where Past or Current Family Violence Exists	72
Rachael Field	
Interaktivní případové konference z pohledu dětí	92
Zlata Brůžková	
Nondirective Mediation in a Directive Field (and World)	100
Janet Mueller	
Model FIT (Families In Transition) v českém kontextu	108
Dana Nedělníková	
The Application of Honneth’s Theory of Recognition Combined with the Principle of Children’s Participation Enshrined in the United Nations Convention on the Rights of the Child to Children’s and Young People’s Experiences of Parental Separation, Divorce and Family Re-ordering - Application to Family Mediation	117
Ann O’Kelly	

Mediace a peer-mediace jako způsob řešení konfliktů ve škole... 125

Mgr. Eva Růtová

Child-Inclusive Family Mediation under the Microscope 133

Robin Brzobohatý, Adrienne Cox, Ann O'Kelly, Janet Mueller, Lesley Allport, Rachael Field

Předmluva o zapojování dětí do rozhodovacích procesů

Robin Brzobohatý

V ruce právě držíte sborník ze čtvrté konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen ÚMPOD) v rámci projektu Práva a participace dítěte v agendách ÚMPOD. Úvahy nad možnostmi zapojování dětí do mimosoudních rozhodovacích procesů, specificky do rodinných mediací a případových konferencí, vlastně stály na samotném začátku již při prvních úvahách o realizaci celého projektu. Zdálo se, že právě v mediacích se nachází nejvýraznější a současně nejsnáze přístupný prostor pro změny praxe ÚMPOD, které by současně reflektovaly požadavky článku 12 Úmluvy o právech dítěte. Však také byly mediace poskytované ÚMPOD první oblastí, v níž jsme participativní praxi začali přivádět k životu.

Od roku 2000 došlo v oblasti rodinných mediací a dalších mimosoudních rozhodovacích procesů k významným změnám, resp. posunům, a to nejenom v České republice, ale i v rámci Evropy, resp. celého světa. Mnohé z výsledků či dílčích kroků těchto posunů naleznete zachycené v jednotlivých příspěvcích v tomto sborníku.

Jako první máme tu čest otisknout příspěvek Lisy Parkinson, nestorky rodinné mediace a jedné z nejvýraznějších průkopnic zapojování dětí do mediace v Evropě. Společně s Adrienne Cox, jež na konferenci přednesla příspěvek i praktický workshop věnovaný tématu standardů mediace zahrnující děti (child-inclusive mediation – dále jen CIM), byly členkami pracovní skupiny britské Family Mediation Council (dále jen FMC). FMC je de facto národní komora rodinných mediátorů, regulativní těleso dohlížející na praxi a rozvoj rodinné mediace v Anglii a Walesu. Od roku 2016 tato pracovní skupina připravovala standardy a doporučení pro institucionalizaci rodinné mediace zahrnující děti. Pozadí, průběh i výsledky jejich práce máte možnost sledovat jak v příspěvku Lisy Parkinson, tak i v některých odpovědích Adrienne Cox v posledním příspěvku tohoto sborníku, který zachycuje panelovou diskusi mezi zahraničními hosty konference. Na tomto místě se jistě sluší poděkovat britské FMC a jmenovitě pak paní Helen Anthony, výkonné ředitelce FMC, za souhlas s přetištěním kompletních standardů CIM jako přílohy příspěvku Lisy Parkinson.

Další příspěvek lze považovat za zásadní vklad ÚMPOD k otázkám zapojování dětí do mediace. S kolegou Ondřejem Boušou jsme sestavili rozsáhlý text, který se uceleným způsobem věnuje praktickým i teoretickým otázkám zapojování dětí do mediace. Snažili jsme se věnovat pozornost jak právnímu rámci a právní argumentaci ve prospěch zapojení dětí do mediace, stejně jako argumentaci a vysvětlení z oblasti psychologie. Za nejvýznamnější lze jistě považovat silný důraz na aktuální vědecký, tzv. evidence based přístup. Naším záměrem bylo vyhnout se v současnosti

rozšířenému nešvaru diskusí vedených ve stylu zákopových válek nenávidějících se táborů, které pouze obhajují své názory. Mezi názorem, resp. přesvědčením a fakty podpořenými výzkumy totiž vidíme zásadní rozdíl. Při přípravě textu jsme si byli plně vědomi toho, že zapojování dětí do mediace je stále ještě, nejenom v České republice, kontroverzním tématem, jež vyvolává vášně. V poněkud vyhocené podobě lze krajní polohy diskuse popsat jako souboj mezi liberacionisty – obháji rovných práv dětí a welfaristy, pro něž je nejdůležitější hodnotou blaho dětí a jejich ochrana. Na mnoha místech našeho článku, s využitím současných empirických výzkumů, dokazujeme, že některé ze zdánlivých třecích ploch jsou pouze uměle udržované rozdíly. Příklad za všechny je poznání, že jedním z nejdůležitějších protektivních faktorů dětí v situaci rodinného konfliktu je jejich zapojení do řešení. I přes veškerou teoreticko-empirickou podporu je však jádrem našeho příspěvku popis praktického zavádění a fungování CIM v praxi ÚMPOD.

Jako další následuje příspěvek Lesley Allport, jenž se věnuje v našem prostředí velmi netradiční oblasti mediací s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami nebo postižením. Lesley popisuje, že tematika specifických vzdělávacích potřeb vytváří jak obsahovou náplň těchto mediací, tak i jejich praktické výzvy při úvahách o zapojování dětí. Při pozorném čtení si nelze nepokládat otázky, nakolik se představovaný model SEND odlišuje např. od nám známějších případových konferencí. Lesley však brzy důkladně osvětlí, kudy vede dělicí linie mezi procesem, který je již nazýván mediací, a jinými procesy, které mohou spíše připomínat právě případové konference. Za upozornění také stojí, že Lesley ve svém příspěvku zdůrazňuje potřebu zvažovat účel mediace, přičemž ke své argumentaci využívá jak podhoubí na řešení orientovaných přístupů (u nás popisovaných jako facilitativní mediace), stejně jako principy a hodnoty nedirektivních přístupů, u nás známých spíše jako mediace transformativní.

Lenka Poláková dále nabídne druhou možnost poznat praxi zapojování dětí do mediací v ČR. Mediační Centrum Olomouc, které je součástí Rodinného centra olomoucké neziskové organizace P-centrum, je možné popsat jako spřízněného průkopníka zapojování dětí do mediací. V zásadních principech realizuje stejnou praxi CIM jako ÚMPOD, v mnoha detailech a postupech, které jsou dány především personálními, finančními, ale i statusovými hledisky, však vytváří vlastní praxi, která může být pro mnohé kolegy inspirativní. Lenka nejprve představuje mediační centrum a jeho pojetí mediace, následně se pak věnuje praktickému provádění zapojování dětí a rolím či kompetencím jednotlivých aktérů.

Následující příspěvek Rachael Field nás zavede do další nezvyklé a v mnoha ohledech rodinnými mediátory obávané oblasti – k zapojování dětí v mediacích, kde je přítomen prvek domácího násilí. Rachael, která je jinak profesorkou na právnické fakultě Bond University v Austrálii, patří k předním světovým výzkumníci i praktikům v oblasti řešení konfliktů spojených s domácím násilím. Ve svém příspěvku nás seznamuje s řízeným procesem řešení rodinných sporů (Coordinated Family Disputes Resolution, dále jen CFRD), jenž byl v Austrálii vyvinut pro bezpečnou spolupráci s rodinami,

v nichž bylo indikováno nebo prokázáno domácí násilí. Mezi hlavní specifika procesu lze zahrnout důkladné plánování a vyhodnocování rizik, účast více subjektů, jmenovitě třeba právních zástupců stran na mediaci, ale i na případových setkáních odborníků, nebo rozložení celého procesu do delšího úseku několika měsíců, který zahrnuje i průběžné vyhodnocování průběhu a plnění dohod mezi rodiči. Kromě praktických postupů, jak reagovat na případná rizika spojená s projevy násilí mezi rodiči, Rachael popisuje též kritéria a úvahy, které vedou k volbě času a formy vhodného zapojení dětí.

V příspěvku Zlaty Brůžkové se od mediací přesuneme k případovým konferencím (dále jen PK), konkrétně k případovým konferencím interaktivním. Jádrem jejího příspěvku je kromě vyjasnění samotného konceptu interaktivních PK především sdílení osobních zkušeností dětí, resp. dospívajících s účastí na takovém setkání. Jednotlivé kroky přípravy a realizace interaktivní PK jsou doprovázeny a doplňovány citacemi z rozhovorů s dětmi i zapojenými profesionály. Nejenom obsahem, ale i svou formou je tak příspěvek Zlaty Brůžkové zajímavým námětem, jak je možné i psát o dětech participativním způsobem s využitím jejich vlastních slov a zkušeností.

Janet Mueller ve svém příspěvku zdůrazňuje jedno z velkých dilemat, které se v souvislosti s rodinnou medicí stále častěji začíná objevovat. S rozšiřováním a etablováním různých přístupů k interdisciplinární spolupráci v oblasti rodinného práva a pomoci rodinám v rozpadu se jeví stále aktuálnější otázka, jakou roli mají v takovém systému hrát mediátoři? V souvislosti s předchozí se často nabízí i další otázka – jaké hodnoty mediace mohou být těsnějším sepejetím mediátora jako člena „intersdisciplinárního týmu“ ohroženy? Janet se nad těmito otázkami zamýšlí ve svém příspěvku mapujícím možnosti nedirektivní mediace v direktivním prostředí rodinného práva nebo sociálně-právní ochrany. K dispozici nabízí osvěžující zamyšlení nad hodnotami a principy mediace, jak jsou formulovány v nejméně direktivním přístupu k mediaci, který byl doposud vyvinut – z pohledu transformativní mediace a optikou relačního pohledu na konflikt.

Podobně aktuální je i příspěvek Dany Nedělníkové, který se věnuje tématu příprav a vzdělávání rodičů v období rozvodu nebo rozpadu rodiny. I to je totiž v současnosti často skloňovaným problémem – jakým způsobem připravit rodiče, aby rozvodem nebo rozpadem vztahu prošli co nejrychleji a s co nejmenšími škodami, které v průběhu způsobí svým dětem. Odborníci z řad soudců, sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) nebo i mediátorů stále častěji volají po tom, aby rodiče prošli přípravou ještě předtím, než do systému rodinného soudnictví a odborné pomoci vstoupí. Dana se věnuje nejenom přehledu různých podob a forem takových programů ve světě, ať už co do délky takového vzdělávání, počtu účastníků nebo jeho závaznosti. Tyto přehledy jsou doplněny podrobným popisem cílů a účelů vzdělávání rodičů, dále úvahami nad pozitivy či slabými místy vzdělávání, ať již daných důvodů pocházejícími zevnitř samotného programu, nebo důvodů danými spíše kulturně či systémově specificky pro Českou republiku.

Následující příspěvek Ann O'Kelly lze považovat za svého druhu teoretický svorník mezi oběma předcházejícími příspěvky. Na úvahy Janet Mueller navazuje v relačních východiscích pro popis sociální struktury a veškeré interakce (komunikace) mezi lidmi. Na příspěvek Dany Nedělníkové navazuje Ann zejména tam, kde se úvahy dotýkají toho, co rodiče mohou způsobovat svým dětem, když nejsou, mimo jiné, posilovány jejich reflexivní kapacity. Ann ke zmiňovanému propojení využívá koncepty jednoho z nejinspirativnějších sociálních myslitelů současnosti – Axela Honnetha a jeho teorii uznání. Ann se snaží popsat, proč je zapojení dětí do mediace v situaci rozpadu rodiny zcela zásadní jak na mikroúrovni jednotlivých dětí, tak i na makroúrovni demokratické společnosti jako celku. Skrze vysvětlení povahy a vzniku konceptů sebevědomí, seberepektu a sebehodnoty Ann poukazuje na to, jak je můžeme využít pro úvahy o situaci dětí v obtížné situaci rozpadu jejich rodiny a jaká rizika hrozí, pokud je budeme ignorovat. V závěru se však Ann věnuje také praktickému využití konceptů pro situace zapojení dětí do rozhodování, které se jich týká.

Předposlední příspěvek uzavírá pomyslný kruh. Eva Růtová nám v něm představí již nikoliv pouhé úvahy a polemiky o kompetenci či nekompetenci dětí, o nutnosti chránit děti před konfliktem nebo o potřebě chránit je před nutností rozhodovat. Eva nabízí zcela konkrétní, empirickou zkušenost z prostředí, kde jsou to právě děti, kterých se nejenom konfliktní situace přímo dotýkají, ale také jsou to právě děti, kdo konflikty osobně řeší – třeba i v roli peer-mediátora. To, co z příspěvku o peer-mediacích můžeme pro zkušenost práce s rodinou v rozpadu ocenit zejména, jsou nepřehlédnutelné paralely související s vytvářením příležitostí pro děti. Ve zkratce se to dá popsat jako poznání, že bez ohledu na kontext nebo aplikační praxi je pro participaci dětí na rozhodování zcela klíčové, aby obdržely podporu (a nikoliv překážky a výmluvy) od dospělých. Pokud jsou dospělí ochotní dětem jejich účast umožnit, pokud jsou dospělí ochotní upravit či připravit podmínky, aby to děti mohly dělat, nemají děti žádnou větší potíž předvést, že jejich kompetence efektivně a smysluplně participovat je přinejmenším zcela dostačující.

Poslední příspěvek je přepisem panelové diskuse, která probíhala poslední den konference mezi zahraničními hosty – Adrienne Cox, Ann O'Kelly, Janet Mueller, Lesley Allport a Rachael Field. Jde o nezvyklé, leč nesmírně inspirativní čtení, kdy se pravidelně střídají perspektivy a zkušenosti předních odborníků v oblasti medicíny a rodinné mediace na světě. V diskusi byla pozornost postupně věnována několika oblastem, jež jsou zcela zásadní pro možnosti zapojování dětí do rozhodování, specificky do mediace. Nejprve hosté diskutovali o vhodnosti a ospravedlnění zapojování dětí jako takového. Toto téma se plynule překlápilo do vyjasňování otázek vyhodnocování rizika zapojování dětí do mediace. Neméně zajímavé byly diskuse o tom, zda by rodinná mediace či rodinná mediace zahrnující děti měla být hrazena z veřejných prostředků, zda by taková mediace měla být nabízena bezplatně, nebo zda by naopak mohlo být vhodnější využít efekty související s motivací klientů tam, kde si za službu platí. Fantastická jsou ta místa panelové diskuse, kde se dámy věnovaly úvahám o funkci, formě a účelu supervize v rodinné mediaci a s tím souvisejícím otázkám regulace (právní i profesní) celého

oboru rodinných mediací. Závěr panelové diskuse nakonec patřil vyjasňování jedné z nejčastějších obav spojených s mediací zahrnující děti – jak zacházet se situacemi, kde se důvodně domníváme, nebo jsme si téměř jistí, že hlas dítěte je ve skutečnosti hlasem některého z rodičů.

Projekt Práva a participace dítěte v agendách ÚMPOD má nemálo ambicí. Snažíme se nově definovat, co to znamená dobrá praxe v sociálně-právní ochraně dětí s přeshraničním prvkem. Stejně tak má nemálo ambicí i tento sborník. Mezi ty nejvýznamnější patří snaha dostat do odborné diskuse téma zapojování dětí do mediací, případových konferencí a jiných rozhodovacích procesů nikoliv již jen jako okrajovou záležitost, která zajímá dva až tři lidi v republice. Ambicí tohoto sborníku je ukázat, že zapojování dětí je nově definující charakteristikou toho, co to znamená dobrá praxe rodinné mediace, případových konferencí a dalších procesů. Doufám tedy, že po přečtení alespoň některých příspěvků získáte tento dojem také.

Child-Inclusive Mediation

Lisa Parkinson¹

Introduction to the CIM in the UK

Some family mediators in the UK have provided child-inclusive mediation (further referred to as CIM) since the first family mediation centre opened in Bristol in 1978 as an independent, out-of-court mediation service for separating/separated parents and other family members. However, mediators in the UK do not generally meet with children and young people during the mediation process. There are number of reasons. A study commissioned by the Ministry of Justice in 2011 found that 20 % of children in contested family law cases were under two years old, while 76 % were under ten years old. Mediation is a voluntary process and some parents do not want their children to take part, fearing that the child will be put under pressure and instructed by the other parent what to say. Mediators may also have concerns about potential risks and repercussions for the child. On the other hand, research studies show that children and young people experiencing their parents' separation and divorce feel strongly that they should have a voice and be listened to. *"I don't think our parents knew how we were feeling [...] I think adults should talk to kids more."* (13-year-old boy)²

The need to provide opportunities for children and young people to talk with a qualified professional about their perspectives, suggestions and wishes has been emphasised by the President of the Supreme Court in England and Wales: *"There is a growing understanding of the importance of listening to the children involved in children's cases. It is the child, more than anyone else, who will have to live with what the court decides. Those who do listen to children understand that they often have a view that is quite distinct from that of the person looking after them. They are quite capable of being moral actors in their own right. Just as the adults may have to do what the court decides whether they like it or not, so may the child. But that is no more reason for failing to hear what the child has to say than it is for refusing to hear the parents' views."*³

A government-commissioned Review of the Family Justice System in England and Wales stated: *"It is now generally accepted [...] that it must be right for children and young people to be given every opportunity to have their voices heard in cases*

¹ Lisa Parkinson is a mediator, consultant and trainer, Vice-President, Family Mediators Association, England and Wales.

² Office of the Children's Commissioner, *Do more than listen. Act* [online]. 2011. Available at: https://dera.ioe.ac.uk/10384/1/force_download.php%3ffp=%252Fclient_assets%252Fcp%252Fpublication%252F514%252FDo_more_than_listen_-_Act_Consultation_response_to_the_Family_Justice_Review_undertaken_for_the_Family_Justice_Council.pdf.

³ House of Lords Judgement in re D (A Child), of 16 November 2006, No UKHL 511.

*that are about them.*⁴ The Review identified the need to make parents more aware of the impact of prolonged conflict on children and recommended “*more child focus and better training for professionals to make sure children’s views are heard*”. Similar recommendations were made by the Voice of the Child Group (Final Report), but there was little action. In 2016 a group of nationally accredited CIM trainers decided to meet in London over a period of time to draw up standards and requirements for training and practice in this special field. The Family Mediation Council (further referred to as FMC), the regulatory body for family mediators in England and Wales, heard about these meetings and invited the group to become an FMC working group and submit their recommendations to the FMC for consideration. In May 2017 the working group submitted four papers of recommendations to the FMC on principles, standards and pre-conditions for CIM, the length and content of CIM training, assessment of competencies (knowledge and skills) to become qualified for CIM practice, and ongoing requirements for consultancy/supervision and continuing professional development. A week later, these recommendations were accepted in full by the FMC and the Family Mediation Standards Board! The new standards and requirements came into force in September 2018 and apply to all FMC-registered family mediators.⁵

CIM Definition and Code of Practice

The FMC adopted the working group’s definition: “*Child-inclusive mediation provides opportunities for children and young people to have their voices heard directly during the process of mediation, to help them feel respected and listened to and, at their request, to assist parents or carers to receive, understand and take account of the child’s messages and/or suggestions regarding decisions and arrangements for the child.*” The principles of CIM were also accepted as consistent with the fundamental principles of mediation:

- 1. Voluntary participation:** the child or young person participates voluntarily, with the consent and support of both parents or those holding parental responsibility.
- 2. Confidentiality:** conversations with a child or young person in the course of mediation are confidential and are not reportable to the court or to third parties except a) where there are safeguarding / child protection concerns or b) where, in exceptional circumstances, the law imposes an overriding obligation of disclosure upon the mediator or c) where the child or young person requests the mediator to share specific messages with their parents/carers during mediation.
- 3. Impartiality and neutrality as to outcome:** the mediator must remain impartial in meeting with a child or young person and must remain neutral as to the

⁴ *Review of the Family Justice System in England and Wales, Final Report* [online]. 2011. par. 4.132. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181133/FJR-2011.pdf.

⁵ All the CIM standards are available as an appendix to this article. We are grateful to the british Family Mediation Council for the permission to reprint their Child-Inclusive Mediation standards. (Note of the editor.).

outcome of the mediation. The mediator does not represent the child or act as the child's advocate.

- 4. Decisions remain with the parents or those with parental responsibility:** children and young people may make requests and offer suggestions, but they are not asked, or given power, to make choices or decisions.

The FMC Code of Practice for Family Mediators (revised 2018) now requires all FMC registered mediators, whether CIM-trained or not, to explain to parents and carers from the initial meeting onwards that children and young people aged 10 and above (and when appropriate, younger children) should be offered the opportunity to meet with a child counsellor or CIM qualified mediator. Mediators who are not CIM trained are required to attend a CIM Awareness and Understanding Day to understand how CIM benefits children and parents, how to encourage parents to consider CIM and different ways of arranging it. Mediators who are already CIM trained must attend a CIM Update Day, while those wishing to qualify in CIM must take the new 40-hour training provided by FMC approved trainers. The FMC also approved the CIM working group's pre-conditions for meeting with a child or young person during mediation:

1. The mediator should have access to suitable rooms and facilities for meetings with young people and children, where children are safe at all times and can feel comfortable and at ease.
2. The mediator should consider having a co-mediator or colleague who would be available to take part in a meeting with a child or young person or be nearby, for safety/safeguarding purposes.
3. Each parent/carer should first attend an initial meeting that includes assessment of and screening for domestic abuse and child protection issues and safeguarding concerns.
4. The mediator should check whether any other professional(s) is/are involved with the child or family – currently or previously.
5. Before a child or young person is invited to take part directly in mediation, parents should be committed to the mediation process by signing an Agreement to Mediate. The mediator should discuss the objectives and possible options with each parent/carer, to explore the appropriateness of the child's direct involvement. If a child has a parent or carer who is not a participant in the mediation, consideration needs to be given to consulting with this person as well.
6. The mediator's role must be clarified with and accepted by both parents/carers. Confidentiality and its limits should be explained carefully and understood by all concerned parties. Both parents/carers need to understand and accept the

principles and objectives of involving their children directly. They should sign a letter confirming their consent and their willingness to receive messages or feedback that the child requests the mediator to give them. The consent form should include an undertaking that the parent/carer will not brief the child beforehand on what the child should or should not say to the mediator or child consultant, nor question the child or young person afterwards as to what they actually did or did not say.

7. Mediators should offer a range of options for child-inclusive mediation (eg one mediator or two, siblings together as well as separately). The child's involvement, structure of meetings and time-scale should be planned carefully with parents/carers to maximise the benefits and minimise any potential difficulties.
8. It must be made clear to children and young people themselves that they are free to accept or decline the invitation to meet with the mediator or child consultant. They may respond directly if they wish, or via a parent or carer.
9. Mediators must have careful regard to time-scales for children and young people, arranging dates and scheduling follow-up meetings with parents/carers and, if needed, with the children, to avoid delay and ensure that children are kept informed.
10. Child-inclusive mediation is a process, rather than a one-off meeting. Ongoing support and further meetings with the child or young person should be offered and arranged as appropriate.
11. Mediators must keep a professional record of their meetings with children and young people, but they should not provide reports, written notes or feedback to parents (or to anyone else). Mediators should give verbal feedback only to parents/carers, without giving any additional information, interpretations or comments beyond what the child or young person has specifically requested the mediator to convey.

Conclusion

CIM offers informal and friendly conversations with children and young people in which they can talk freely about their views and feelings and offer suggestions and messages to be shared with their parents, if they wish. These conversations help children and parents to listen and talk with each other with greater empathy and understanding. CIM mediators need a wide range of techniques and skills, supported by their knowledge of child development, attachment and systems theory, crisis intervention and family dynamics. A child who took part in a study of child-inclusive mediation in Australia said:

“It helped to have someone listen to what I said, for it to be confidential, but also she would pass on to my parents what I wanted them to know. I was allowed to speak and say what I want. I could speak about problems. Afterwards I felt really good, like much better.”⁶

Bibliography

House of Lords Judgement in re D (A Child), of 16 November 2006, No UKHL 511.

FAMILY MEDIATION COUNCIL, *FMC Manual Professional Standards and Self-Regulatory Framework* [online]. 2014. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181133/FJR-2011.pdf.

McINTOSH, Jennifer, WELLS, Yvonne, SMYTH, Bruce, LONG, Caroline. *Child-Focused and Child-Inclusive Divorce Mediation: Comparative Outcomes from a prospective study of postseparation adjustment*. [online] Family Court Review. Vol 46 (1), 2008. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>.

OFFICE OF THE CHILDREN'S COMMISSIONER, *Do more than listen. Act* [online]. 2011. Available at: https://dera.ioe.ac.uk/10384/1/force_download.php%3ffp=%252Fclient_assets%252Fcp%252Fpublication%252F514%252FDo_more_than_listen_-_Act_Consultation_response_to_the_Family_Justice_Review_undertaken_for_the_Family_Justice_Council.pdf.

REVIEW OF THE FAMILY JUSTICE SYSTEM IN ENGLAND AND WALES, *Final Report* [online]. 2011. par. 4.132. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181133/FJR-2011.pdf.

⁶ McINTOSH, Jennifer, WELLS, Yvonne, SMYTH, Bruce, LONG, Caroline. *Child-Focused and Child-Inclusive Divorce Mediation: Comparative Outcomes from a prospective study of postseparation adjustment*. [online] Family Court Review, Vol 46 (1), 2008. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>.

Standards Framework changes for CIM, May 2018

The following amendments are made to the FMC Manual of Professional Standards and Self-Regulatory Framework (v.1 dated September 2014) from 14th May 2018.

Amendments:

p.6

Additional bullet-point under **Post training requirements and restrictions** to read:

- *For mediators submitting portfolios from 1.9.19 (see Part 6 & Appendix if submitting a portfolio before this date).*

Attend a Child-Inclusive Mediation (CIM) Awareness and Understanding Course. This should be a minimum of one day long and provided by either an FMC approved foundation course provider, or an FMC approved CIM provider. The purpose of this is to ensure that all family mediators can explain the principles, purpose and the basic process of CIM to parents as they should routinely detail this in initial assessment meetings.

While this one-day course will not be assessed, it must take account of the competencies listed in Part 6.5 under the following sections:

*A3 Understanding and Application of the Process
B4 Performance Skills: Working with Parents and Carers.*

p.8

Add final two bullet-points to **C1 Explain mediation to participants** so that it reads:

C1 Explain mediation to participants

This includes:

- *being clear about the difference between an initial consultation or assessment meeting and a mediation session*
- *explaining the principles, potential and limitations of mediation*

⁷ Available as a part of FMC Manual Professional Standards and Self-Regulatory Framework at: <https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2018/11/FMC-Manual-of-Professional-Standards-Regulatory-Framework-September-2014-Updated-8.17-5.18.pdf>.

- *explaining the different methods of mediation that are available and how they would work.*
- *explaining CIM and the child's rights perspective to parents/carers, discussing ways in which children and young people can be listened to and encouraged to offer their perspectives and suggestions and to giving active encouragement to parents/carers to provide such an opportunity for the child (for mediators submitting portfolios from 1.9.19)*
- *explaining that the principles of CIM are consistent with the fundamental principles of mediation (for mediators submitting portfolios from 1.9.19).*

Add new section:

Part 6 – Child-Inclusive Mediation

Introduction

Child-Inclusive Mediation (CIM) provides opportunities for children and young people to have their voices heard directly during the process of mediation, to help them feel respected and listened to and, at their request, to assist parents or carers to receive, understand and take account of the child's messages regarding decisions and arrangements for the child to be made by their parents.

All mediators should explain to parents/carers at initial information and assessment meetings, as well as subsequently, that children and young people aged 10 and above should be offered the opportunity to have a conversation with a professionally qualified mediator or child consultant in which they are invited to give their perspectives in order that parents may take account of those perspectives in any decisions and arrangements that are being made for them.

Section 5.7.2 of the FMC Code of Practice embodies Article 12 of the UNCRC 1989, which gives all children the right to express their views in all matters affecting them in accordance with their age and maturity. In this jurisdiction, all children of 10 and over should have the opportunity to be consulted if they wish, when decisions and arrangements are being made that affect them.

Younger children (including younger siblings and other children of the family) should not be excluded from having a similar opportunity for CIM, since they are equally important members of the family.

Exceptions include where there are safeguarding concerns or where a child has learning difficulties or mental illness which would make CIM inappropriate.

Mediators should remember the following principles apply:

Voluntary participation: The child or young person participates voluntarily, with the informed consent and support of both parents (or those holding parental responsibility (PR)). Child-Inclusive Mediation cannot be ordered by the courts. Mediators must ensure that they have invited the child to participate and that it is for the child to choose whether they accept any invitation.

Confidentiality: Conversations with a child or young person in the course of mediation are confidential and are not reportable to the court or to third parties except a) where there are safeguarding/child protection concerns or b) where, in exceptional circumstances, the law (or a court) imposes an overriding obligation of disclosure upon the mediator or c) where the child or young person requests the mediator to share specific messages with their parents/carers. Mediators must ensure that they have explained confidentiality (including in relation to safeguarding from harm) in an age appropriate manner and have checked as far as is possible and practicable that the child has understood.

Impartiality and Neutrality as to outcome: The mediator must remain impartial in a meeting with a child or young person and must remain neutral as to the outcome of the mediation. The mediator does not represent the child or act as the child's advocate.

Decisions remain with the child's parents (or others holding PR): Children and young people may make requests and offer suggestions, but they are not asked, or given power, to make choices or decisions.

In order to see children in mediation, a mediator must meet the requirements in 6.2 below for carrying out CIM practice. If a mediator is not CIM trained, he or she must make arrangements with an FMC-registered CIM practitioner or other suitable appropriate, qualified and competent professional who meets the requirements as may be laid down by the FMC from time to time.

Qualifications, Training and Practice Requirements for CIM-recognised mediators applicable from 1.9.18 (see appendix to Part 6 for transitional measures)

Requirements for a family mediator to apply for CIM Training

- 6.1 A Mediator may apply for training in CIM provided he or she:
- a) is currently registered with the FMC as a fully-accredited mediator, and
 - b) has attended a one-day CIM Awareness and Understanding Course run by an FMC-approved foundation or CIM course provider (as detailed in Part 1, section 2.1); and
 - c) provide his or her PPC's written support for their application, with any further confirmation that may be requested by the trainers.

Requirements for CIM practice

- 6.2 FMCA mediators may undertake CIM provided that they are registered to do so with the FMC. FMCA Mediators may register with the FMC to undertake CIM provided that they:
- a) have attended an FMC-approved CIM training course and been assessed by the trainers as having attained the competencies required for CIM practice;

- b) have appropriate safeguarding policies and procedures in place for carrying out CIM;
- c) have a PPC trained in CIM for consultation and discussion of their CIM practice. This PPC may be separate from and additional to their registered PPC, if s/he is not CIM trained and practising;
- d) have met any other requirements as may be laid down by the FMC from time to time.

Ongoing requirements for CIM trained mediators

6.3 CIM trained mediators must continue to meet the following requirements in addition to the required professional development hours specified for continued recognition as an FMCA mediator or PPC. CIM trained mediators should:

- a) Complete the equivalent of at least 10 hours CIM specific professional development every 3 years, 5 hours of which should normally be by attending a course advertised as suitable for CIM professional development. The remaining 5 hours professional development can be acquired in a number of ways, according to what a Mediator decides is most appropriate for their own development. This could include:
 - Attending further training courses advertised as suitable for CIM specific professional development which are designed to further develop and update skills and knowledge in aspects of Child-Inclusive Mediation.
 - Attending training courses that will enhance their skills and knowledge to consult and engage with children at different stages of development and with different needs.
 - Specific reading or study to expand theoretical, legal or practical knowledge relevant to CIM.
 - Attendance at conference workshops or lectures relevant to the theory or practice of CIM.

- Developing, writing or delivering new material relevant to CIM for example delivering a workshop or lecture on aspects relevant to CIM or writing and publishing an article;
- b) Have at least 3 CIM cases over 3 years. These should be discussed in supervision with their PPCs who will confirm for registration purposes whether the requirement has been met.

If this is not possible, then mediators should attend refresher training in CIM to ensure their practice is up to date. Such training can be counted towards their specific CIM professional development requirement; and

- c) Continue to ensure they have appropriate safeguarding policies and procedures in place; and
- d) Ensure they each have a PPC who continues to be an FMC CIM-registered mediator her/himself.

Facilities and Conduct of Child-Inclusive Mediation

6.4 When conducting Child- Inclusive Mediation:

- a) The mediator should have access to suitable rooms and facilities for meetings with young people and children, where children are safe at all times and can feel comfortable and at ease.
- b) The mediator should consider, where possible and appropriate, having a co-mediator or colleague who would be available to take part in a meeting with a child or young person, or be nearby, for safety and safeguarding purposes.
- c) Each parent/carer should first attend an initial information and assessment meeting that includes assessment of and screening for domestic abuse and child protection issues and safeguarding

concerns.

- d) The mediator should check whether any other professional(s) is/are involved with the child or family, either currently or previously.
- e) Before a child or young person is invited to take part directly in mediation, parents should have committed to the mediation process by signing an Agreement to Mediate. The mediator should discuss the objectives and possible options with each parent/carer both separately in the assessment meetings and then together in a joint mediation meeting (or shuttle if this has been judged appropriate), to explore the appropriateness of the child's direct involvement and how best to conduct the CIM for the benefit of the child. If a child has a parent or carer who is not a participant in the mediation, consideration needs to be given to consulting with this person as well.
- f) The mediator's role and that of any colleague mediator/child consultant who will see the child must be clarified with and accepted by both parents/carers. Confidentiality and its limits should be explained carefully and understood by all concerned. Both parents/carers need to understand and accept the principles and objectives of involving their children directly. They should sign an agreement confirming their consent and their willingness to receive messages or feedback that the child requests the mediator to give them. The agreement should include an undertaking that the parent/carer has not briefed, and will not brief, the child beforehand on what the child should or should not say to the mediator or child consultant, nor question the child or young person afterwards as to what he or she actually did, or did not, say.
- g) Mediators should offer a range of options for CIM (e.g. one mediator or two, siblings together as well as separately). The child's involvement, structure of meetings and time-scale should be planned carefully with parents/carers to maximise the benefits and minimise any potential difficulties.

- h) It must be made clear to children and young people themselves that they are free to accept or decline the invitation to meet the Mediator or child consultant. They may respond directly if they wish, or via a parent or carer.
- i) Mediators must have careful regard to time-scales for children and young people, arranging dates and scheduling follow-up meetings with parents/carers and, if needed, with the children, to avoid delay and ensure that children are kept informed.
- j) Mediators should offer and arrange ongoing support and further meetings with the child or young person as appropriate, as CIM is a process, rather than a one-off meeting.
- k) Mediators must ensure that they have checked with any child or young person the content of any message or feedback the child or young person wishes shared with their parents and keep a professional record of their meetings with children and young people, but they should not provide reports, written notes or written feedback to parents (or to anyone else). Mediators should give verbal feedback only to parents/carers, without giving any additional information, interpretations or comments beyond what the child or young person has specifically requested the mediator to convey.

Competencies for Child-Inclusive Mediators

- 6.5 This section sets out the competencies required of FMCA mediators who wish to train, qualify and practice in CIM as part of a dispute resolution process. Training Providers must ensure that their programmes allow delegates to be assessed against these competencies. They fall into two categories which are further divided into sub sections:

A1 THEORETICAL KNOWLEDGE

CIM Mediators must have knowledge of:

- i. Relevant theoretical frameworks such as
 - a) Family systems theory and working with sibling groups
 - b) Attachment theory
 - c) Child development theory (physical, cognitive, moral development)
 - d) Risks and resilience theory
- ii. Core Research into the effects of divorce and separation on children, the significance of their involvement in decision-making and models of CIM Practice
- iii. The potential effect of power imbalance between parents and children in CIM Practice
- iv. The range of communication and behaviours that may result from culture, age, gender, ability, additional needs, racial or religious diversity and how to respond to these

A2 LEGAL KNOWLEDGE

CIM Mediators must have knowledge of:

- i. Relevant law and legislation in private law children's matters
- ii. Relevant legislation in relation to
 - a) the child and young person's right to be heard (including Art. 12 UNCRIC)
 - b) equality and inclusion
 - c) the rights of children and young people
- iii. The legislation and statutory requirements relating to: safeguarding and 'Working Together'; principles and practice in relation to Domestic Abuse/Violence

A3 UNDERSTANDING AND APPLICATION OF PROCESS

CIM Mediators must have an understanding of:

- i. The Definition, Principles and Requirements of CIM as set out in the introduction to Part 6 of the Standards Framework
- ii. The CIM process including a range of practice models to include when CIM may and may not be appropriate
- iii. The location of mediation and CIM within Dispute Resolution and its relationship with other family justice agencies e.g. CAFCASS/guardian ad litem/children's services/child psychotherapists and other agencies and professionals
- iv. The principles and practice of anti-discrimination and inclusion for working with children and young people and the relevant policies relating to this
- v. The procedures and documents required for the recording of issues related to children's and young people's views
- vi. The principle of confidentiality and its application in relation to younger and older children, the parents and the mediator
- vii. The principles and practice of safeguarding and the need to protect children from harm

B1 PERFORMANCE SKILLS: working with parents /carers**CIM Mediators must be able to demonstrate an ability to:**

- i. Explain the process of CIM to parents, including the principles of confidentiality and any exceptions to this as regards safeguarding concerns, identify indicators and contra-indicators, and consider the appropriateness of CIM with parents, in the light of information shared by parents, including any safeguarding concerns
- ii. Identify an appropriate model, and plan and agree a structure with parents, taking into account the child's or young person's needs
- iii. Obtain the informed consent of parents in accordance with the principles set out in the introduction to Part 6 of the Standards Framework
- iv. Work in partnership with a co-mediator or other professionals as appropriate
- v. Following a meeting with a child or young person, refocus parents on co-operative decision-making, considering any feedback from their children
- vi. Consider with parents, and if necessary provide further feedback and support to children and young people, regarding parental responses or decisions made

B2 PERFORMANCE SKILLS: meeting with children / young people

CIM Mediators must be able to demonstrate an ability to:

- i. Identify and plan for the most appropriate approach to work directly with the child, young person and sibling groups
- ii. Engage empathically with the child or young person, create a safe, friendly environment and utilise the most appropriate means to create an age-appropriate relationship, including the use of books, toys and other resources
- iii. Explain the CIM process to children sensitively and appropriately including:
 - a) providing age-appropriate explanations of principles of confidentiality, privacy and any exceptions
 - b) explaining the options for giving feedback to their parents
 - c) negotiating and agreeing what will be part of the feedback process
 - d) obtaining the informed consent of the child / young person
- iv. Communicate with a child or young person, actively listen to their views, respond appropriately and have an awareness of the potential impact on the child
- v. Work with diverse needs to take account of any factors concerning cultural background, age, gender, ability, racial or religious considerations
- vi. Provide age-appropriate information to children and young people where appropriate in relation to:
 - a) the effects of family separation, transition and change
 - b) sources of help and support
 - c) signposting to other resources

vii.	Support children and young people to consider what they want their parents to hear and understand, and think about possible outcomes
viii.	Explore with children and young people any concerns about feedback to their parents and assist them to consider the ways in which a difficult message can be communicated while ensuring that they are aware of their right to confidentiality (except in relation to harm)
ix.	Support the child or young person to decide the feedback they want to give and undertake to ensure that this is given without interpretation
x.	Support the child or young person to communicate with their parents in person where appropriate

Minimum requirements for CIM Training Providers

- 6.6. The minimum requirements set out here must be met and the course must be approved by the FMC.
- 6.7. The FMSB, on behalf of the FMC, will determine the form and process for applications for course approval and will publish this from time to time.

Level of Course

- 6.8. Courses should reflect, as a minimum, the requirements for level 5 as described in the level descriptors of the Qualifications and Credit Framework, Framework for Higher Education Qualifications or Credit and Qualifications Framework for Wales. Courses may be validated or credit rated by a university or other recognised awarding body, but this is not a requirement for FMC approval.

Course content

- 6.9 a) When developing their course content and assessment criteria applicant providers should refer to the relevant provisions in this document, the CIM competencies and the FMC Code of Practice.
- b) Training in CIM is open to mediators who already hold FMCA status. Therefore in planning course content and assessment criteria, applicant providers should ensure that the course is pitched to a level commensurate with the fact that attending practitioners will have already achieved a level of competence if not proficiency of practice in their everyday mediation practice.

Nonetheless course content should demonstrate the principles, knowledge, techniques and skills stated or implied in the Standards and particularly in relation to the duties, principles and requirements of CIM, including applying them in a simulated environment.

- c) Courses must cover both knowledge and performance criteria requirements in relation to CIM practice. In addition, courses must provide opportunities for participants to carry out simulated CIM and to produce such documents (e.g. draft letters for children and young people, documents designed to record parental agreement such as Parenting plans or MOU's and any outline plan for how the child-inclusive work is to be conducted).
- d) Course providers should encourage course participants to keep a log of their own reflections on their learning and development throughout the course.

Duration and Teaching Methods

- 6.10 a) The course must be at least 40 hours of learning and development.
- b) 21 hours (3 days, 7 hours per day) of this must be at an attended course. The attended part of the course must demonstrate that

at least 50% of the course time is spent on skills development, including role-play and small group exercises.

c) The remaining 19 hours of course time may be spent on a combination of:

- 'directed' or pre-course reading
- pre-course assignment /s
- face-to-face study with a recognised PPC
- post-course assignment/s

6.11 Applicant providers must show they have allowed sufficient time to enable participants to reflect, carry out additional private study, and prepare for assessment. Each participant should be provided with appropriate feedback on his or her participation and have opportunity to demonstrate required learning outcomes.

6.12 Courses must run with sufficient participants to support skills development. Normally this will mean a minimum of 6 participants on any course to enable trainers to assess the competency of each mediator in role-plays and exercises. Each course must be run with a suitable number of core trainers and in any event not less than one core trainer per 6 participants.

6.13 Providers will need to include, as a minimum, a summary of the course programme or programmes that they expect to use, demonstrating how they meet the requirements set out above. Other material will be specified by the FMSB in the application forms. As with initial and advanced training courses, providers should note that there is a large amount to cover including development and assessment of skills.

6.14 Applicant providers must show that participants have a fair opportunity to reach the required standards.

Staffing/Trainers

6.15 In line with the standards set out in the FMC Core Standards for Initial Training and Course Approval, at least 80% of the course must be taught by core trainers who:

- (a) are current holders of FMCA, and
- (b) have successfully completed a Direct Consultation with Children (DCC) or CIM training course and are in current practice as a DCC or child-inclusive mediator undertaking work with children, young people and their parents or carers, and
- (c) either have:
 - a teaching or training qualification at a minimum England and Wales Level 4, or
 - previous experience as a core trainer on child focused/child-inclusive courses, or
 - experience in delivering mediation training including having previously acted in a supporting role to a core trainer on at least two comparable child-focussed courses as part of a documented trainer induction programme.

Those who act as supporting trainers on any course must be additional to the required number of core trainers.

6.16 Assessors or course moderators must meet the same requirements as core trainers.

Assessment

6.17 a) Course providers must assess all course participants to ensure they meet the competencies set out in section 6.5.

- b) Assessment can be through a variety of methods at the discretion of the training provider. Assessment can be through pre-course, on-course and post-course work. Methods can include, but are not restricted to: written assignments, on-course participative exercises, evaluative accounts and skills demonstration through role-play.
- c) The table below suggests assessment methods for each competency. If a course provider wishes to use a different method of assessment, it must show in its application that this is appropriate.

CATEGORY A - Knowledge: must know and understand	Suggested methods of assessment
1. Theoretical knowledge	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-course assignments based on directed reading • Pre/post course written assignment • Participative exercises on course
2. Legal knowledge	<ul style="list-style-type: none"> • Pre-course assignments based on directed reading • Post-course written assignment which could cover <ul style="list-style-type: none"> - responsibilities and limitations of the mediator role - safeguarding issues
3. Understanding and Application of the Process	<ul style="list-style-type: none"> • Post-course assignments that could cover <ul style="list-style-type: none"> - Case write-ups - Examination of differences between CIM mediator role and child consultant role and/or other professionals within the family justice system • On-course presentation (Final day after a practice period)
CATEGORY B - Performance/Skills: must be able to demonstrate/evidence.	

1. Working with Parents	<ul style="list-style-type: none"> • Assessed role-play on course to cover: <ul style="list-style-type: none"> - information giving about the process including the principles of voluntariness and confidentiality - preparing parents for the process (especially openness to hearing 'bad news') - agreeing the best ways to approach the child / young person - agreeing the best approach to working with siblings - delivering feedback to parents
2. Meeting with Children and Young People	<ul style="list-style-type: none"> • Assessed role-plays on-course to cover: <ul style="list-style-type: none"> - Meeting with a child or young person - Explaining confidentiality and exceptions - Actively listening to their views - Responding to concerns with appropriate information - Signposting to support available - Agreeing with them any feedback they may wish to give their parents, how best to frame this and how best / who to deliver it - Considering with them the best way to raise with their parents any concerns they may have • On-course design of leaflets / invites for various age groups • Post-course write up of cases conducted <p>Post-course compilation of local and national resources</p>

6.18 All the key areas of the FMC Professional Competence Standards in relation to CIM must be assessed at a level appropriate for a classroom/simulated environment. Participants must be assessed as adequately proficient in the duties, principles and requirements CIM and have demonstrated an adequate level of understanding and skill in all of the required competencies to pass the course.

-
- 6.19 The provider must use assessment methods that are valid and sufficient for the learning outcomes to be assessed, operate assessment in a way that is robust and consistent, and avoid placing barriers in the way of participants that do not reflect the criteria being assessed. Assessment must include observation of each participant undertaking the role of the mediator in a simulated situation, as well as assessment of written assignments and project work.
- 6.20 The training provider must provide full details of their assessment methods and copy assessment forms as part of their application for approval.

Part 6, Appendix – Timetable for Introduction and Transitional Measures

The requirements in part 6 for CIM training and ongoing requirements apply to courses and participants starting those courses on or after 1.9.18.

The requirements in part 1 for training and competencies for all mediators apply to mediators submitting portfolios on or after 1.9.19.

Other, transitional measures are as follows:

Mediators currently working towards accreditation

- If your portfolio is submitted before 1.9.19, you will need to have attended a one-day CIM Awareness and Understanding Course run by an approved FMC foundation or CIM training provider prior to your first re-accreditation date.
- If your portfolio is submitted on or after 1.9.19, you will need to have attended a one-day CIM Awareness and Understanding Course run by an approved FMC foundation or CIM training provider before you submit your portfolio.

Accredited mediators who are not registered with the FMC as being able to carry out Direct Consultation with Children at 1.9.18

- need to have attended a one-day CIM Awareness and Understanding Course run by an approved FMC foundation or CIM training provider by 1.1.20 or their first post 2018 re-accreditation date, whichever is the later.

Accredited mediators who are registered with the FMC as being able to carry out Direct Consultation with Children at 1.9.18

- must attend a one-day CIM Update Course run by an FMC approved CIM training provider by 1.1.20 or their first post 2018 re-accreditation date, whichever is the later.
- must adhere to the new CIM CPD requirements set out from 1.1.19.

Mediace se zapojením dětí na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Robin Brzobohatý, Ondřej Bouša

Úvod

Mediace tvoří na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen ÚMPOD) rozsahem nejmenší „agendu“. Přesnější je říci, že v případě mediací jde o jakousi „doplňkovou“ (a nikoliv samostatnou) agendu v případech rodičovských konfliktů s přeshraničním prvkem, zejména pak v agendě mezinárodních rodičovských únosů dětí a přeshraničního styku rodičů s dětmi či v agendě úpravy péče a výživy. Počet případů realizovaných mediací zatím nikdy nepřekročil hodnotu 100 případů ročně, což je v porovnání s ostatními agendami, které se často počítají na stovky až tisíce zpracovávaných případů, téměř zanedbatelné číslo. Na druhou stranu však, částečně právě i díky „malému rozsahu“ agendy, byly mediace první agendou, v níž začal ÚMPOD aktivně a plně zapojovat děti do rozhodovacích procesů, jež se jich týkaly.

V každodenní praxi mediátorů ÚMPOD se setkáváme s rodičovským konfliktem, který je hostilní, častý, intenzivní a neřešený. Jako takový je nejvíce spojován s maladaptací dětí a adolescentů žijících v takto konfliktních rodinách.⁸

Na základě naší zkušenosti vyvstala potřeba hledat při mediaci model, který by reflektoval aktuální psychologické poznatky o interparentálním konfliktu – např. modely vycházející z teorie rodinných systémů nebo modely založené na studiu porozvodových konfliktů;⁹ a zároveň reagoval také na dobře zdokumentovanou neochotu až odpor mediátorů zapojovat do mediace dítě.¹⁰ Určitá obava je pochopitelná, neboť právě výše zmíněné psychologické teorie a modely zcela jasně popisují zatažení nebo zapojení dítěte (rodiči) do konfliktu jako zdroj aktuálního distresu a prediktor rozvoje mnoha negativních jevů. Zde je však nezbytné striktně odlišovat tzv. zatahování do konfliktu, které lze popsat jako vědomé či nevědomé zapojení dítěte do konfliktu s cílem obnovit emoční jistotu a snížit tak pocit ohrožení pramenícího z rodičovského konfliktu, od zapojení dítěte (do mediace), které má naopak umožnit dítěti vyjádřit se, zároveň mu nabízí bezpečí a nenutí ho činit rozhodnutí. Tím vede k posílení pocitu vlastní účinnosti, což je naopak protektivní faktor (jak se ukázalo např. u adolescentních chlapců v českém

⁸ CUMMINGS, E., Mark, GOEKE-MOREY, Marie, C., PAPP, Lauren, M., DUKEWICH, Tammy, L. *Children's responses to mother's and father's emotionality and tactics in marital conflict in home*. [online] Journal of Family Psychology, č. 16, 2016, s. 478–492. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.16.4.478>.

⁹ TRAMPOTOVÁ, Olga, LACINOVÁ, Lenka. Vtahování dětí do konfliktu mezi rodiči: Porovnání a kritické zhodnocení současných koncepcí. *Československá Psychologie*, Academia, roč. 59, č. 1, 2015, s. 57–70.

¹⁰ Např.: PARKES, Aisling. *Children and International Human Rights Law: The Right of the Child to be Heard*. London: Routledge, 2013. nebo CONNEELY, Sinead, Marie. *Family Mediation in Ireland*. Ashgate: Aldershot, 2001.

výzkumu¹¹). Vnímání a hodnocení interparentálního konfliktu dětmi a pochopení jeho významu je jedním z nejdůležitějších faktorů pro vysvětlení dopadu tohoto konfliktu na děti.¹² Přehližení percepce konfliktu rodičů dítětem vede k ignorování dynamiky konkrétní situace a k zjednodušujícímu dichotomickému uvažování, ve kterém může být pohled dítěte zpochybněn a označen až jako projev mentální choroby.¹³

Při rozhodování, jakým způsobem k zapojování dětí do mediace přistoupit, panovala od raných začátků shoda na tom, že musíme aplikovat takový přístup, který nebude založen pouze na dojmech nebo ideologii, ale na vědeckých a rigorózními postupy ověřených výsledcích vědeckého poznání v dané oblasti. Jinými slovy jsme se pokoušeli najít takový model práce s dítětem při mediaci, který by byl v souladu s poznatky soudobé psychologie a naplňoval požadavky dané Úmluvou o právech dítěte – tedy byl robustní, na dítě zaměřený, vědecky ověřený (evidence-based model) a respektoval další charakteristiky (jako je např. aktuální vývojové období) ovlivňující souvislost mezi konfliktem a psychickou (ne)pohodou dítěte. Z toho důvodu jsme po důkladném zkoumání dostupných modelů zapojování dětí¹⁴ přistoupili k přijetí a adaptaci tzv. modelu CIP/CIMC – child inclusive practice / child inclusive mediation and counseling.^{15,16,17}

V dalších částech příspěvku popíšeme zákonné mantinely, jež umožňují ÚMPOD mediaci nabízet jako jeden z nástrojů při práci s rodinami i normativní ukotvení povinnosti zapojovat děti. Následně zaměříme pozornost na osvětlení obecných principů modelu CIP/CIMC i na hlavní výsledky výzkumů, které ospravedlňují zapojování dětí. Dále zaměříme pozornost na metodické zakotvení mediací na ÚMPOD v rámci interdisciplinární spolupráce s důrazem na pozici a praxi dětských specialistů, kteří zajišťují přenos hlasu dítěte do mediace.

Normativní ukotvení mediace na ÚMPOD

Na počátku mezinárodní rodinné mediace stála Haagská konference mezinárodního práva soukromého, která před téměř čtyřiceti lety vložila do návrhu připravované Úmluvy

¹¹ LACINOVÁ, Lenka, MICHALČÁKOVÁ, Radka, BOUŠA, Ondřej. 2012. *Interparental conflict appraisal and general fearfulness in middle adolescence. Vulnerable Children and Youth Studies*. [online] An International Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care, č. 8, roč. 2013, s. 29–36. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/17450128.2012.726383>.

¹² GRZYCH, John, H., FINCHAM, Frank, D. Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, č. 108/2, 1990, s. 267–290.

¹³ BLANK, G., Kim, NEY, Tara. 2006. *The (de)construction of conflict in divorce litigation: A discursive critique of "Parental Alienation Syndrome" and "The Alienated Child"*. *Family Court Review*, č. 41, 2006, s. 135–148. Dostupné na <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2006.00072.x>.

¹⁴ BRZOBOHATÝ, Robin. *Možnosti participace dětí v mediaci*. In KUTLÍK, F. (ed). *Rodinná mediácia v kontexte aktuálnej právnej úpravy*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2016, s. 17–31.

¹⁵ McINTOSH, Jennifer, LONG, Caroline, MOLONEY, Lawrie. *Child-focused and child-inclusive mediation: A comparative study of outcomes*. *Journal of Family Studies*, č. 10 (1), 2004, s. 87–96. Dostupné na: <https://doi.org/10.5172/jfs.327.10.1.87>.

¹⁶ HOLTZWORTH-MUNROE, Amy, APPLGATE, Amy, G., D'ONOFRIO, Brian, BATES, John. Child Informed Mediation Study (CIMS): Incorporating the children's perspective into divorce mediation in an American pilot study. *Journal of Family Studies*, roč. 16, č. 2, 2010, s. 116–129.

¹⁷ RUDD, Brittany, N., OGLE, Rachel, K., HOLTZWORTH-MUNROE, Amy, APPLGATE, Amy, G., D'ONOFRIO, Brian M. Child-Informed Mediation Study Follow-Up: Comparing the Frequency of Relitigation Following Different Types of Family Mediation. *Psychology, Public Policy, and Law*, roč. 21, č. 4, 2015, s. 452–45.

o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (dále jen HÚ) formulaci, že členské státy, resp. ústřední orgány, jsou povinny zajistit dobrovolné vrácení dítěte a usnadnit smírné řešení.¹⁸ V roce 2001 již také zvláštní komise Haagské konference uzavřela své jednání s doporučením, aby ústřední orgány, tam kde je to možné a vhodné, naplňovaly své povinnosti dle čl. 7 HÚ doporučením stran ke specializovaným organizacím poskytujícím vhodné mediační služby.¹⁹ V dubnu 2006 již plenární zasedání nařídilo sekretariátu Haagské konference zajistit studii proveditelnosti o přeshraniční mediaci v rodinných věcech. Studie byla předložena v roce 2007.²⁰ Členské státy konference byly vyzvány, aby do konce roku 2007 předkládaly komentáře ke studii a v roce 2008 bylo sekretariátu uloženo pokračovat v rozvoji přeshraniční rodinné mediace a informovat členy konference. Ve stejném roce byly zahájeny práce na Příručce dobré praxe využití mediace, která byla dokončena v roce 2012.²¹

Rada Evropy v Evropské úmluvě o výkonu práv dětí z roku 1996 v článku 13 ukládá smluvním stranám, že „[s] cílem předcházet sporům, řešit spory nebo předcházet soudním řízením týkajícím se dětí, smluvní strany budou podporovat zprostředkování a další způsoby řešení sporů a jejich využití za účelem dosažení dohody, v případech, kde je to namístě a které smluvní strany vymezí.“²² Výbor ministrů následně v roce 1998 představil Doporučení Rady Evropy o mediaci v rodině (dále jen Doporučení). Doporučení navrhovalo, aby členské státy buď zavedly či podporovaly rodinnou mediaci nebo, bude-li to nezbytné, posílily stávající rodinnou mediaci. Dále doporučovalo, aby členské státy přijaly nebo posílily veškerá opatření, která budou považovat za potřebná, s cílem provádět následující zásady spojené s podporou a využíváním rodinné mediace jako vhodného prostředku řešení rodinných sporů.²³ Toto doporučení bylo ještě posíleno článkem 7 odst. b) Úmluvy o styku s dětmi, jež požadovala, aby soudní orgány přijaly všechna vhodná opatření k tomu, aby rodiče a další osoby mající rodinná pouta s dítětem, byli motivováni k uzavření smírní dohody upravující styk s dítětem, a zvláště pak aby se k tomu použila rodinná mediace.²⁴

EU se nadále přeshraniční rodinné mediaci věnovala nikoliv specificky, nýbrž společně s dalšími věcmi spadajícími do rámce unijního práva soukromého i obchodního.²⁵ Evropská komise v roce 2002 představila tzv. Zelenou knihu o alternativních metodách

¹⁸ Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (publikovaná v č. 34/1993 Sb.).

¹⁹ Srov. VIGERS, Sarah. *Mediating international child abduction cases. The Hague Convention*. Oxford: Hart Publishing, 2011.

²⁰ Srov. ZAWID, Jennifer. *Practical and ethical implications of mediating international child abduction cases: a new frontier for mediators*. Miami inter-american law review, roč. 40, č. 1, 2008, s. 1–47. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/40176776>.

²¹ THE HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW PERMANENT BUREAU. *Mediation. Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction*. Hague, 2012. Dostupné na: https://assets.hcch.net/upload/guide28mediation_en.pdf.

²² Evropská úmluva o výkonu práv dětí (publikována v č. 54/2001 Sb. m. s.).

²³ Doporučení č. R (98) 1 výboru ministrů členským státům o rodinné mediaci. Přijato Výborem ministrů dne 21. ledna 1998 na 616. zasedání náměstků ministrů.

²⁴ Úmluva o styku s dětmi (publikována v č. 91/2005 Sb. m. s.).

²⁵ Srov. STALFORD, Helen. *Crossing boundaries: reconciling law, culture and values in international family mediation*. Journal of Social Welfare & Family Law, č. 32 (2), 2010. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09649069.2010.506311?journalCode=rjsf20>.

řešení sporů, v níž mapovala existující přístupy k mediaci v rámci EU.²⁶ Ve stejném roce byly zahájeny také konzultace s členskými státy a dalšími organizacemi ohledně možností intenzivnějšího využití mediace, jejichž výsledkem bylo v roce 2004 přijetí Evropského etického kodexu zprostředkovatelů a následně v roce 2008 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES.²⁷ Význam právě popsaných aktivit EU v oblasti rodinného práva byl ještě zřetelnější po přijetí specifické legislativy věnující se úpravě sporných otázek v rodinách, kde strany sporu žijí v různých státech EU.²⁸ Jednalo se především o nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, které v článku 55 bodu e) požaduje od ústředních orgánů, aby „*usnadňovaly uzavírání dohod mezi nositeli rodičovské zodpovědnosti uchýlením se ke zprostředkování či k jiným prostředkům a usnadňovaly přeshraniční spolupráci v této věci*“.²⁹ Dále se jednalo o nařízení Rady (ES) č. 4/2009, jež v čl. 51 odst. 2 bodu d) obdobně požaduje od ústředních orgánů, aby využily všechna vhodná opatření „*pro podporu smírného řešení s cílem dosáhnout dobrovolného placení výživného, případně zprostředkováním, uzavřením smíru nebo obdobnými prostředky*“.³⁰ Většina výše uvedených norem a dokumentů ukládá povinnosti nejenom členským státům včetně České republiky, jejímž reprezentantem moci výkonné je i ÚMPOD jako organizační složka státu podřízená Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále jen MPSV). Mnohé z nich navíc ukládají povinnosti nebo doporučení, případně popisují činnost tzv. ústředních orgánů, což je v českém prostředí právě ÚMPOD. ÚMPOD je tedy ústředním orgánem České republiky dle řady mezinárodněprávních a unijních nástrojů v oblasti ochrany dětí a rodinného práva, zejména pak v oblasti mezinárodního osvojení, vymáhání výživného, mezinárodních únosů dětí a spolupráce v oblasti rodičovské odpovědnosti.³¹

Normativní ukotvení zapojení dětí

Vzhledem k tomu, že obecným cílem aktuálního projektu ÚMPOD, díky němuž byla realizována i tato konference, je posílit nejenom participaci jako samostatný princip, ale posílit ji jako součást celku, který je tvořen všemi právy dětí, jak o nich hovoří Úmluva o právech dítěte (dále jen Úmluva), přistoupili jsme k zapojování dětí z pozice přístupu založeného na právech.³² Přístup založený na právech od rodinné mediace vyžaduje naplnění článku 3 Úmluvy: „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, správními nebo zákonodárnými orgány*“.³³

²⁶ Text Zelené knihy není dostupný v češtině, nicméně v angličtině a několika dalších jazycích ho lze nalézt pod značkou COM/2002/0196 final. Dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002DC0196>. Poslední přístup 28. 8. 2017.

²⁷ Směrnice evropského parlamentu a rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, Úř. věst. L136/3.24. 5. 2008.

²⁸ Srov. STALFORD, Helen. *Crossing boundaries...*, s. 158.

²⁹ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, Úř. věst. L 338, 23. prosince 2003.

³⁰ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, Úř. věst. L 7/1, 10. ledna 2009.

³¹ Srov. <https://www.umpod.cz/odkazy/>.

³² Podrobněji k tématu např. BRZOBOHATÝ, Robin. 2017. *Ideové a metodologické předpoklady přístupu založeného na právech dítěte*. In JÍLEK, D., ČECHOVÁ, I. (eds.) *Aktuální otázky ochrany práv dětí. Informování dětí o jejich právech*. Brno: Česko-britská, o.p.s., 2017.

³³ MPSV. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: MPSV, 2016. 156 s.

Povinnost mít nejlepší zájem dítěte jako primární hledisko se přitom vztahuje specificky a jmenovitě i na rodinnou mediaci, protože Komentář k Úmluvě o právech dítěte č. 14 (všechny všeobecné komentáře k Úmluvě budou nadále označovány pouze jako „Komentář“ s připojeným číslem komentáře) přímo zmiňuje, že „*termín ‚soudy‘ zahrnuje veškerá soudní řízení, ve všech instancích – vedená profesionálními nebo laickými soudci – a veškeré procesy týkající se dětí, bez omezení. Zahrnuje i smířčí, mediační a arbitrážní řízení.*“³⁴

V kontextu mediace nás nyní zajímá především takové pojetí, které nejlepší zájem dítěte chápe jako procesní pravidlo. Ve zkratce je tím myšlen předpis, aby se kdykoliv, když je činěno rozhodnutí, jež má vliv na život dítěte, toto rozhodnutí prokazatelně opíralo o vyhodnocení dopadu (pozitivního i negativního) takového rozhodnutí na život dítěte. „*V tomto ohledu jsou smluvní strany povinny vysvětlit, jak bylo toto právo při rozhodování respektováno, tedy co bylo v daném případě konkrétně posouzeno jako nejlepší zájem dítěte, na jakých kritériích je rozhodnutí založeno a jak byl nejlepší zájem dítěte poměřen s jinými hledisky, ať již se jednalo o obecné koncepční otázky nebo jednotlivé případy.*“³⁵ Státy, resp. ústřední orgány jsou povinny vytvářet procedurální záruky zohlednění nejlepšího zájmu dítěte. Jednou z takových záruk je právo dítěte na participaci, resp. právo vyjádřit svůj názor. Tento požadavek vychází z porozumění, že zásadním předpokladem pro porozumění zájmu dětí je komunikace s nimi. Jedině tak je možné dětem usnadnit jejich smysluplnou účast na mediaci a identifikovat jejich nejlepší zájem.³⁶ Výbor pro práva dítěte jasně formuluje faktory, které musí být zohledněny při posuzování nejlepšího zájmu dítěte. Prvním z nich jsou názory dítěte.³⁷

Takové chápání ještě posiluje znění článku 12 Úmluvy: „*Smluvní státy zajistí dítěti, které si dokáže utvořit vlastní názor, právo tento názor svobodně vyjádřit ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, a přihlédnou k jeho názoru způsobem odpovídajícím jeho věku a vyspělosti.*“³⁸ Jde o formulování jasně povinnosti přijmout ve vztahu k rodinné mediaci taková opatření, z nichž bude zřetelné, že je a jak je právo dítěte na participaci zajištěno. Za zcela nepřijatelné je přitom považováno vycházet z předpokladu, že dítě není schopné si vytvořit názor nebo ho smysluplně vyjádřit. Není přitom nutné, aby dítě komplexně chápalo všechny aspekty záležitosti, která se jej dotýká. Postačí, když situaci rozumí natolik dostatečně, aby bylo schopné k záležitosti vyjádřit svůj vlastní názor.³⁹

Shrňme-li dosavadní úvahy, je zřejmé, že stát má povinnost zajistit dětem jejich samozřejmou účast na rodinné mediaci a mediátoři mají povinnost použít takový postup, který dětem jejich účast umožní. Dále z dosavadních úvah vyplývá, že součástí procesu

³⁴ Tamtéž, s. 121.

³⁵ Tamtéž, s. 117.

³⁶ Srov. BRZOBOHATÝ, Robin. K otázkám mediace se zapojením dětí – dilema mezi právem na ochranu a právem na participaci. In KOVÁČ, Ernest (Ed.). Prax mediácie v rôznych oblastiach spoločenského života. Bratislava: Asociácia mediátorov Slovenska, 2019, s. 33–49.

³⁷ MPSV. Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. Praha: MPSV, 2016. s.125.

³⁸ Tamtéž, s. 61.

³⁹ Tamtéž, s. 64.

rodinné mediace musí být vyhodnocení nejlepšího zájmu dítěte, včetně jasného popisu procedury a kritérií, na jejichž základě byla vyhodnocena shoda navrhovaného řešení s nejlepším zájmem dítěte.⁴⁰

Principy a účel CIP/CIMC

V souvislosti s otázkou zapojování dětí do mediace jsou odborníky obvykle diskutovány různé přístupy k zapojování dětí. Pokud vyloučíme možnost děti nezapojovat, jelikož je v rozporu s Úmluvou, jsou nejčastěji aplikovány dva přístupy – přístup zaměřený na děti a přístup zahrnující děti.⁴¹

Na děti zaměřená mediace upřednostňuje psychologické a vztahové prvky rodičovské rozluky a soustředí se na vytváření rodičovských dohod, jež budou nejlépe podporovat vývojové potřeby dítěte. Je možné ji popsat jako hledání hlasu dítěte bez jeho přítomnosti. Zájem dítěte je hledán skrze informace poskytované o dítěti rodiči v průběhu mediace.⁴² Cílem na děti zaměřené mediace je vytvořit prostředí, v němž mohou rodiče aktivně zvažovat jedinečné potřeby svých dětí, zprostředkovat takovou dohodu, která dětem umožní zachovat si významné vztahy a umožní jim psychologické přizpůsobení se na rozpad rodiny, podpořit rodiče v tom, aby odešli s lepšími vyhlídkami na své budoucí rodičovství, a zajistit, aby pokračující mediace nebo soudní řízení a jejich výstupy reflektovaly základní vývojové psychologické potřeby každého dítěte do takové míry, jež může být dosažena bez přímého zapojení dětí.⁴³ Kriticky lze u tohoto přístupu uvažovat o riziku vytváření nesprávných předpokladů rodičů o potřebách a zájmech jejich dětí, protože zde absentují příležitosti skutečně slyšet názor dětí.⁴⁴

Oproti tomu jádrem mediace zahrnující děti je vývojová terapeutická konverzace. Přístup se dá charakterizovat jako hledání hlasu dítěte za jeho přítomnosti. Jde o praxi, jež umožňuje dětem být součástí rozhovoru skrze mluvené či psané slovo, prostřednictvím kreseb nebo např. hraním příběhů.⁴⁵ Primárním cílem přístupu je v období následujícím po bezprostředním rozpadu rodiny obnovit a zachovat pro dítě bezpečnou emocionální základnu. Tento přístup vyžaduje alespoň dva zkušené profesionály – mediátora, jenž

⁴⁰ Srov. BRZOBOHATÝ, Robin. *K otázkám mediace se zapojením dětí...*

⁴¹ Srov. AL-ALOSI, Hadeel. *Will Somebody Please Think of the Children?! Child focused and Child Inclusive Models in Family Dispute Resolution*. Australasian Dispute Resolution Journal, roč. 29 (1), 2018, s. 8–20. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/328813109_Will_Somebody_Please_Think_of_the_Children_Child_focused_and_Child_Inclusive_Models_in_Family_Dispute_Resolution.

⁴² Srov. tamtéž, s. 11.

⁴³ Srov. EMERSON, Michael, BRITTON, Denise. *Involving Children in Family Dispute Resolution*. Legalwise Seminars. 2008. Dostupné na: <https://emfl.com.au/wp-content/uploads/2016/11/Involving-Children-in-Family-Dispute-Resolution.f.pdf>.

⁴⁴ Srov. AL-ALOSI, Hadeel. *Will Somebody Please Think of the Children?! Child focused and Child Inclusive Models in Family Dispute Resolution*. 2018, s.11. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/328813109_Will_Somebody_Please_Think_of_the_Children_Child_focused_and_Child_Inclusive_Models_in_Family_Dispute_Resolution.

⁴⁵ Srov. VOICE OF THE CHILD DISPUTE RESOLUTION ADVISORY GROUP. *Final Report of the Voice of the Child Dispute Resolution Advisory Group*, 2015. s. 6. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/421005/voice-of-the-child-advisory-group-report.pdf.

pracuje s rodiči na řešení sporu a jejich rozhodnutích, a dětského specialistu, který se setkává s dítětem a mediátorovi a rodičům poskytuje zpětnou vazbu. Mediace zahrnující děti sdílí stejný záměr a přístup jako mediace zaměřená na dítě, ale obsahuje také přímé posouzení zkušeností a prožívání dítěte v souvislosti s rozpadem rodiny a jeho vztahu ke každému z rodičů.⁴⁶

Aktuálně se pokoušíme na základě našich empirických zkušeností etablovat model CIP jako jeden ze zcela konkrétních způsobů zjišťování názoru dítěte během mediace. Tento model vychází nejen z recentních teoretických východisek, ale opírá se také o rozsáhlý výzkum. Výše zmíněnou neochotu až odpor mediátorů a jejich obavy řeší model CIP rigorózním důrazem na bezpečí a psychickou pohodu dítěte, kterou garantuje „specialista na dítě“ – odborník s adekvátním vzděláním (psycholog, psychoterapeut) a specializovaným výcvikem (tzv. child specialist). Autorka modelu je australská dětská klinická psychologička Dr. Jennifer McIntosh. Ta spolu s kolegy sledovala v několika vlastních longitudinálních výzkumech^{47,48} reakce dětí na konflikty rodičů. Výsledkem byla zjištění o emoční labilitě, narušené citové vazbě, poruchách chování, depresích, sebepoškozování a sebevraždách dětí, jež jsou vystaveny dlouhodobým neshodám rodičů. Výsledky longitudinálních výzkumů se potvrdily také ve výzkumech v Irsku, Velké Británii a USA. Nemáme v tuto chvíli prostor věnovat se podrobně všem výsledkům výzkumů, můžeme ale pro ilustraci shrnout tři výsledky, které dokumentují smysluplnost mediace v modelu CIP. Pro ilustraci jsme vybrali tři zorné úhly – zorný úhel dětí, zorný úhel rodičů a zorný úhel systému rodinného práva.

Z pohledu dětí se ukazuje, že jejich zapojení do mediace pro ně prokazatelně hraje roli ve střednědobém horizontu. To znamená, že ačkoliv se účinky zapojení dětí do mediace často nemají šanci příliš projevit v okamžiku zapojování dětí a hmatatelné efekty pro děti jsou tak velmi podobné efektům mediace, kde děti zapojeny přímo nejsou, již po uplynutí jednoho roku jsou tyto efekty naprosto zřetelné. Děti přímo zapojené do mediací (n = 79) byly po roce v podstatě spokojené s tím, jaká je aktuální úprava a podmínky jejich kontaktu s oběma rodiči, a neprojevovaly potřebu jakékoliv změny v tomto směru. Oproti tomu děti ze skupiny, kde byla mediace na děti pouze zaměřena (např. pomocí jmen dětí napsaných na flipchartu, fotkou dítěte na stole apod.), ale s dětmi samotnými v kontextu mediace nikdo nemluvil, projevovaly po roce *stále rostoucí* nespokojenost se současnou úpravou podmínek jejich života a kontaktu s rodiči.⁴⁹

Z pohledu rodičů stojí jistě za zmínku zdůraznit efekt, který na ně mělo zapojení jejich dětí do mediace. Rodiče, kteří prošli mediací pouze zaměřenou na dítě (n = 75), odpovídali na otázku, co nejvíce ovlivnilo jejich posun v mediaci, značně neurčitě.

⁴⁶ Srov. EMERSON, Michael, BRITTON, Denise. *Involving Children ...*, s.10–11.

⁴⁷ McINTOSH, Jennifer, LONG, Caroline, MOLONEY, Lawrie. *Child-focused and child-inclusive mediation: A comparative study of outcomes*. Journal of Family Studies, č. 10(1), 2004, s. 87–96. Dostupné na: <https://doi.org/10.5172/jfs.327.10.1.87>.

⁴⁸ McINTOSH, Jennifer, WELLS, Yvonne, SMYTH, Bruce, M., LONG, Caroline. *Child focused and child inclusive divorce mediation: comparative outcomes from a prospective study of postseparation adjustment*. Family court review, roč. 46, č. 1, 2008, s. 105–124. Dostupné na <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>.

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 113–114.

Dvacet osm procent z nich sdělilo, že na ně největší vliv nemělo nic, dvacet sedm procent si nebylo jistých, zda na ně vůbec něco vliv mělo. Pouze osm procent rodičů odpovědělo, že na ně mělo největší vliv soustředění se na děti. Oproti tomu téměř polovina všech rodičů (43 %), kteří prošli mediací se zapojením dětí (n = 101), uvedlo jako nejvýznamnější vliv možnost slyšet, jak situaci rozumí a prožívají jejich děti.⁵⁰

Zajímavé výsledky nabízí i systémový pohled na efekty zapojování dětí v rodinném právu jako společenské praxi. Z pohledu toho, jaký vliv má po roce zapojení dětí do mediací na množství nových podání k soudu, množství nařízených jednání a počet vydaných rozhodnutí, lze jasně dokázat, že zapojení dětí je systémově vhodnějším nástrojem než pouhé soustředění se na děti bez jejich zapojení. V období jednoho roku po uzavření mediační dohody bylo možné při porovnání přístupu zaměřeného na děti a přístupu zapojujícího děti sledovat významný pokles v množství nových návrhů k soudu a v množstvích nových rozhodnutí ve prospěch mediací zapojujících děti, dále pak mírný pokles nařízených jednání ve prospěch mediací zapojujících děti.⁵¹

Model CIP je výsledkem snahy aplikovat výzkumná zjištění do práce, s cílem eliminovat negativní vliv konfliktní situace mezi rodiči na dítě. Zároveň tento model přivádí do procesu mediace dítě a jeho pohled na situaci. Nesnaží se o to, aby dítě bylo postaveno se svými přáními a potřebami před rodiče, je spíše podporováno ve vyjadřování konkrétních závěrů a činění konkrétních rozhodnutí. Jeho cílem je ochránit dítě před přímými důsledky rodičovského konfliktu za pomoci sdělení pocitů, představ a obav dítěte rodičům. Snaží se tak umožnit rodičům náhled na situaci z perspektivy dítěte a zároveň uchránit dítě před náročnou situací, jež by ho nutila se rozhodovat, osobně sdělovat rodičům své myšlenky a pocity a čelit jejich reakcím. V současné době se tento model a jeho adaptace etablovaly kromě Austrálie také např. v Irsku, Velké Británii a USA.

Model CIP se skládá z 5 kroků. Prvním je zvážení vhodnosti pozvat dítě do mediace a jeho samotné pozvání. V tomto bodě mediátor přichází k rodičům s nabídkou zjistit, jak danou situaci prožívá jejich dítě. Nemusí se přitom jednat pouze o dítě, jehož rodiče vedou spor o svěření do péče nebo o styku. Dítě může být osloveno a přizváno i v otázkách výživného, změny bydliště atp. Základem je tedy situace, která se dítěte dotýká a v níž je evidentní, že rodiče mají neshody. V těchto okamžicích by měl být vždy dán prostor dětskému hlasu.

Zjištění názoru se neprovádí v případech příliš malých dětí nebo v případech že dítě nebo rodiče s tím nesouhlasí. Jedná se o dobrovolný proces, s nímž musí souhlasit i dítě i jeho zákonní zástupci. Dítě má možnost si i během samotného procesu svou účast kdykoliv rozmyslet a spolupráci s člověkem, jenž rozhovor provádí, ukončit. Pokud se týká otázky

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 116–117.

⁵¹ Srov. RUDD, Brittany, N., OGLE, Rachel, K., HOLZWORTH-MUNROE, Amy, APPLIGATE, Amy G., D'ONOFRIO, Brian M. Child-Informed Mediation Study Follow-Up: Comparing the Frequency of Relitigation Following Different Types of Family Mediation. *Psychology, Public Policy, and Law*, roč. 21, č. 4, 2015, s. 4.

věku, musí být vždy přihlédnuto ke konkrétnímu dítěti a jeho vývoji. Kognitivní zralost, a tedy i způsob, jakým dítě konflikt interpretuje, jsou vázány na věk dítěte. Jelikož se zároveň jedná o jeden ze zásadních aspektů vysvětlujících vliv konfliktu na dítě,⁵² je třeba vždy přihlížet ke specifickým jednotlivých věkových skupin. Všeobecně však lze o zjišťování názoru uvažovat u dětí od věku 5-6 let.

Mediace v modelu CIP v praxi ÚMPOD

Mediací na ÚMPOD chápeme proces, ve kterém nestranní mediátoři pomáhají stranám v konfliktu vést konstruktivní rozhovor v neutrálním prostředí. Jako celek má mediace rodičům napomáhat v tom, aby při rozhodování zohledňovali a reflektovali zájmy, potřeby a přání svých dětí. Mediace poskytovaná ÚMPOD je realizována vždy alespoň ve dvou mediačních setkáních. Součástí prvního setkání je konzultace s koordinátorem případu, kterým je na ÚMPOD vždy právník. Součástí druhého setkání je konzultace s dětským specialistou ÚMPOD, kterým je na ÚMPOD vždy psycholog. Mediace je nabízena v českém, anglickém a německém jazyce.

a) Předmediační rozhovory

Samotné mediaci vždy předchází příprava rodičů na mediaci skrze rozhovory s vedoucím mediačního programu. S jistou dávkou zjednodušení lze takovou přípravu chápat jako období prvního setkání se zapsaným mediátorem podle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Je však pravdou, že tyto předmediační rozhovory, jak jsou v naší praxi nazývány, plní i množství odlišných účelů, jež zákon o mediaci pro první setkání s mediátorem nereflektuje. Po předání rodiny vedoucímu mediačního programu koordinátorem případu zašle vedoucí mediačního programu vzápětí rodičům informační e-mail, obsahující stručnou příručku účastníka mediace, která na dvou stranách shrnuje hlavní postupy, cíle a hodnoty mediačního programu. Dále s rodiči plánuje konkrétní kroky vedoucí k realizaci samotné mediace. Jedním z prvních bývá právě předmediační rozhovor s každým rodičem zvlášť. V tomto ohledu se i mezi českými mediátory vede zajímavá diskuse ohledně toho, zda se jedná o vhodnou praxi, hovořit s rodiči odděleně. Odpůrci této praxe argumentují tím, že se jedná o oddělené setkání, které rodičům, resp. mediátorům neumožňuje nabízet možnost již při plánování mediace zažívat pozitivní zkušenost s působením mediátora jako někoho, kdo je schopen konstruktivně usměrňovat interakce mezi účastníky tak, aby i první setkání s mediátorem zvládli společně.⁵³ Ačkoliv se jedná o zajímavý názor, jsme přesvědčeni, že na tuto praxi lze nahlížet vhodněji. Jednak se z našeho pohledu nejedná o mediaci, pokud jde o první setkání se zapsaným mediátorem nebo o předmediační rozhovor. Pokud má být účelem

⁵² GRZYCH, John, H., FINCHAM, Frank, D. Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, č. 108/2, 1990, s. 267–290.

⁵³ Tento názor zazněl například od jedné z ikon české mediace, čestné předsedkyně Asociace mediátorů ČR, Tatjany Šiškové, na prvním ročníku Mediátora roku dne 25.3.2019 v Praze.

takového setkání příprava rodičů na mediaci, nedává nám příliš smysl argumentovat tím, že mediátor s rodiči jednotlivě nemůže intervenovat jako mediátor s využitím svých mediačních technik. Pokud musím mediační techniky použít, z logiky věci již nedělám přípravu na mediaci, ale mediaci samotnou, čímž se účel přípravy zcela vytrácí. Navíc předmediační rozhovory chápeme spíše jako formu mediačního koučingu. Podobně jako se úspěšný vyjednavač musí důkladně připravit na vyjednávání s druhou stranou, což začíná u vyjasňování vlastních pozic, zájmů a hranic, jsou v podobné situaci i rodiče před mediací. Většinou však pouze málokterý rodič najde chuť, čas i sílu si sám sednout a například hodinu věnovat pozornost otázkám spojeným s tím, co by mělo být cílem mediace, čeho chce dosáhnout, jakou roli v tom hraje druhá strana apod. To je přitom základem předmediačního rozhovoru. Dalším důležitým prvkem předmediačních rozhovorů je prvotní screening obou rodičů v tom smyslu, zda nejsou přítomny kontraindikace mediace nebo jiné signály, vyžadující úpravu procesu. Takový, ze své podstaty upřímný a odhalující rozhovor je pro rodiče velmi obtížné vést hned z kraje mediace, resp. před jejím faktickým započítím společně s druhým z rodičů. V kontextu CIP je pak předmediační rozhovor např. podle standardů britské Family Mediation Council⁵⁴ vždy povinnou součástí mediací se zapojením dítěte. Jeho účel je těmito standardy popisován prakticky shodně s naším postupem – poskytnout každému rodiči informace a vyhodnotit případná rizika (např. screening domácího násilí) a zvolit vhodné bezpečnostní opatření. Zejména z těchto důvodů jsou tak předmediační rozhovory organizovány s každým rodičem zvlášť.

b) Mediační setkání

Jakmile jsou provedeny předmediační rozhovory s oběma rodiči, lze přistoupit k prvnímu mediačnímu setkání, které probíhá bez dítěte. Dětský specialista zpravidla v mezidobí mezi prvním a druhým mediačním setkáním provádí rozhovor s dítětem. Strany mediace mohou být v souladu výše popsanými principy CIP zejména rodiče, děti a dětský specialista, osoby odpovědné za výchovu, členové širší rodiny, osoby blízké dítěti apod. Otázka účasti konkrétních osob na mediaci je z našeho pohledu proměnlivá a přítomnost či nepřítomnost konkrétních osob na mediaci je současně vždy i předmětem rozhodování interdisciplinárního týmu při přípravě mediačního setkání.⁵⁵ Často diskutovanou otázkou tak například bývá, zda by součástí mediace měli být i právní zástupci stran. Ačkoliv pro rozhovor rodičů samotných je takové rozhodnutí pouze na nich a ze strany ÚMPOD účasti právních zástupců nic nebrání, v situaci, kdy jde o mediační setkání zahrnující hlas dítěte, je případná účast právních zástupců důkladně zvažována a může být i odmítnuta jako nevhodná především v těch situacích, kdy si dítě přeje zúčastnit se alespoň části mediace společně s rodiči.

⁵⁴ FAMILY MEDIATION COUNCIL and FAMILY MEDIATION STANDARDS BOARD. *Manual of Professional Standards and Self-Regulatory Framework*, 2018. Dostupné na: <https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/06/FMC-Manual-of-Professional-Standards-Regulatory-Framework-v1.3-Updated-June-2019.docx.pdf>.

⁵⁵ Členy takového interdisciplinárního týmu jsou zpravidla vedoucí mediačního programu, koordinátor případu a dětský specialista, případně mediátoři.

Již jsme naznačili, že mediace poskytovaná ÚMPOD je realizována vždy alespoň ve dvou mediačních setkáních. Takové rozdělení využívá multiplikační efekt několika faktorů.

V prvé řadě umožňuje pevné nastavení realizace mediace minimálně do dvou setkání pracovat s intenzitou konfliktu mezi rodiči. Vycházíme ze zkušenosti, že rodiče, kteří se dostávají do mediace, prožívají akutní krizi své mezilidské interakce. To má vliv na způsob, jakým mezi nimi konverzace probíhá. Součástí působení mediátorů je umožňovat stranám překonávat tuto krizi skrze posuny v individuálním zmocnění a vzájemném uznání, nicméně taková interakční proměna vyžaduje jisté množství času.⁵⁶ Než jsou rodiče připraveni soustředit se ve svém uvažování na perspektivu dítěte, potřebují často nastavit či obnovit konstruktivní vzorce vzájemné komunikace. K tomu mají dostatek prostoru a podpory mediátorů právě v prvním setkání, kde se jejich úsilí nemusí tříštit mezi pozornost na sebe a pozornost na dítě.

Současně díky úvodnímu vstupu koordinátora případu mají rodiče možnost se zorientovat v právním a praktickém rozměru jejich situace a vyjasnit si, co jsou klíčová témata pro ně osobně a co mohou být důležitá témata z pohledu opatrovníka dítěte nebo soudu. Zde pracujeme s vědomím faktu, že se mediace neodehrává ve vzduchoprázdnu – její realizaci rámuje situace, jako je doporučení mediace soudem nebo opatrovníkem, někdy dokonce i nařízení mediačního jednání. I opatrovník nebo soud, nikoliv pouze rodiče tak mají od mediace nějaká očekávání a doporučením mediace sledují nějaký účel. Efektivní využití mediace v našem pojetí vyžaduje synergické působení úsilí a záměrů rodičů s úsilím a záměry opatrovníka a soudu, kteří činí kroky v zájmu ochrany dítěte a jeho nejlepšího zájmu. Úvodní konzultace s koordinátorem případu pomáhá rodičům zohledňovat při dalším rozhodování i tento rozměr jejich situace.

Současně rodiče získávají konkrétní zkušenost s tím, jak mediace funguje, co od sebe navzájem i od mediátorů mohou reálně očekávat, takže jsou pak prakticky připraveni využít ve druhém setkání prostor mediace. Druhé setkání probíhá vždy za přítomnosti dětského specialisty ÚMPOD, jehož úkolem je s rodiči reflektovat pohled jejich dítěte a nabízet současně jisté interpretační rámce pro tento názor dítěte. V každém ze dvou obligátních mediačních setkání tedy rodiče mohou soustředit svou pozornost na odlišné aspekty jejich situace. Ačkoliv rozhovor dětského specialisty s dítětem je téměř vždy prováděn osobně, každé z mediačních setkání nabízí ÚMPOD buď v podobě osobní mediace, nebo on-line mediace. V tomto směru jsme nezaznamenali žádný zásadní rozdíl z pohledu účinnosti mediace.

c) Zapojení dětí do mediace

Zapojení dítěte je vždy připravováno s maximální pečlivostí a důrazem na bezpečí dítěte. Plánování a realizace zapojení dítěte je v kompetenci dětského specialisty, což

⁵⁶ BUSH, Robert, A. B., FOLGER, Joseph. 2010. *Transformative mediation: Theoretical Foundations*. In FOLGER, Joseph, BUSH, Robert, A. B., DELLA NOCE, Dorothy (Eds.). *Transformative mediation: A Sourcebook. Resources for Conflict Intervention Practitioners and Programs*. Hempstead: ISCT, 2010, s. 15–30.

je na ÚMPOD vždy pracovník oddělení psychologů, nejčastěji psycholog. Ačkoliv je zapojení vždy individuální, respektuje potřeby konkrétního dítěte, má několik principů, které vychází z australského a irského modelu a také z nedávných standardů britské Family Mediation Council. Mezi ně patří například vytvoření vhodného prostředí pro rozhovor s dětmi, individuální rozhovor s každým z rodičů před rozhovorem s dítětem a důraz na dobrovolnost zapojení dítěte. Cílem přístupu CIP na ÚMPOD je zejména vytvořit prostředí, v němž mohou rodiče aktivně zvažovat jedinečné potřeby svých dětí. Díky spolupráci mezi dětským specialistou a mediátory usilujeme o zprostředkování takové dohody, která dětem umožní zachovat si významné vztahy a umožní jim psychologické přizpůsobení se na rozpad rodiny. Dále se snažíme podpořit rodiče v tom, aby odešli s lepšími vyhlídkami na své budoucí rodičovství, a zajistit, aby pokračující mediace nebo soudní řízení a jejich výstupy reflektovaly základní vývojově psychologické potřeby každého dítěte. Z pohledu dětí pak jde především o umožnění dětem ovlivnit svou budoucnost, včetně aktivního zapojení do plánování této budoucnosti.

Ačkoliv ÚMPOD realizuje stále vyšší počet online mediací, pohovor s dítětem se provádí zpravidla osobně na území ČR. Výjimku tvoří například online rozhovory s adolescenty.

Minimální věk pro uplatnění principů CIP je 6 let, kdy se předpokládá, že kognitivní a sociálně emoční vývoj je na takové úrovni, která umožňuje spolupráci. U dětí v tomto věku dochází k emoční stabilizaci, zvládají lépe separaci od známé osoby, jejich přístup k realitě je racionálnější a řeč je dostatečně rozvinutá. Otázka zapojení je však posuzována vždy individuálně a toto posouzení je jedním z cílů rozhovoru dětského specialisty s rodiči dítěte.

Zapojení dítěte do mediace probíhá podle principu CIP v pěti bodech:

- 1. Zvážení (vyhodnocení) možnosti zapojení a pozvání** – na tomto kroku se podílí koordinátor případu-právník, psycholog a dětský specialista. Jeho součástí jsou také informace ze spisu a předmediačního rozhovoru.
- 2. Rozhovor mezi dětským specialistou a oběma rodiči (samostatně).** V tomto rozhovoru rodičům sdělujeme filozofii ÚMPOD, popis průběhu rozhovoru s dítětem i konkrétní možnosti jeho zapojení. Dále se zjišťují konkrétní informace o dítěti (co má rádo, co dělá, jak tráví čas, jak reaguje), které mohou pomoci s dítětem navázat kontakt. Specialista klade zcela konkrétní dotazy na povahu dítěte, jeho záliby, jeho vztahovou síť, jeho reakce na situaci v rodině. Má tak také možnost zjistit, zda a jak rodiče vnímají dítě a jeho reakce na konfliktní situaci. Již v této fázi jsou také rodiče informováni o tom, že na konci procesu budeme dítě informovat o výsledku mediace.
- 3. Setkání celé rodiny s dětským specialistou.** V této fázi se tedy účastní rodiče i děti (pokud souhlasily). Zde jde o společné naladění na tento typ práce

a předání praktických informací všem přítomným (např. kde budou rodiče čekat). Hlavním úkolem této fáze je navázání vztahu mezi specialistou a dítětem/děťmi a vytvoření prostředí, v němž se dítě bude cítit bezpečně a jistě. Tomu mají dopomoci svou spoluprací i rodiče. Ti svou účastí pomáhají dítě podpořit, zároveň mu ukazují jejich zájem něho a jeho vnímání situace. Účastní se také drobných icebreakerů, kterými se dětský specialista přibližuje k dítěti a navazuje s ním rozhovor.

- 4. Rozhovor s dítětem.** Během rozhovoru dětský specialista (opětovně) dítě informuje o účelu rozhovoru, dobrovolnosti a časovém rámci. Představí sebe a svou roli. Dítě svůj názor ani přání nemusí říkat, na druhou stranu, teď je ta příležitost jej říct a je úkolem dětského specialisty, aby se pokusil zajistit to, aby dítě bylo slyšeno. V některých případech bývají prezentovány také relevantní dětská práva, včetně možnosti stěžovat si. Dítě je informováno, že na závěr projdeme společně celý rozhovor a dítě určí, co je možné prezentovat rodičům v mediaci. Součástí informačního sdělení jsou také možné formy zapojení se do mediace a distinkce mezi názorem a zájmem.

Kromě výše popsané informační části přistupuje dětský specialista v tomto kroku již ke zjištění dopadu rodinné situace na dítě. Činí tak pomocí široké palety nástrojů od rozhovoru, pozorování, kresby, manipulačních technik (hraní situací s figurkami) až po práci s emocemi pomocí emočních karet. Volba konkrétních metod závisí na samotném specialistovi a jeho schopnosti přiblížit se k dítěti a určit postupy pro něj co nejvhodnější (mj. s ohledem na jeho věk a kognitivní vyspělost). Tyto metody mají pomoci zmapovat emoce dítěte související s rodinnými konflikty, rozchodem nebo rozvodem rodičů, vztahy k rodičům a dalším pro dítě významným osobám (sourozenci, prarodiče, přátelé), představy dítěte o budoucnosti, jeho očekávání. Účelem tohoto setkání není získání informací, nýbrž vynošení emocí souvisejících s danou situací a zjištění významu, jaký dané situaci i svému postavení v ní dítě dává.

V závěru setkání pak specialista zjistí, co a jakou formou si dítě přeje sdělit rodičům, zda může použít jeho výtvary ze společného setkání. Přitom se musí vyvarovat slibů na zlepšení situace. Jeho úkolem je předat rodičům poselství nebo vzkaz od jejich dítěte, přiblížení jeho situace a prožívání. To, jak s těmito informacemi rodiče naloží, již není v kompetenci specialisty.

- 5. Zpětná vazba rodičům.** Většinou během druhého mediačního setkání předává dětský specialista zpětnou vazbu rodičům za přítomnosti mediátorů (nepřímé zapojení dítěte). Je také možné, ač ne příliš časté, že tohoto kroku se účastní také dítě osobně (přímé zapojení dítěte). Pokud dojde k tomuto tzv. přímému zapojení, jedná se často o adolescenty. V tomto případě se dětský specialista schází s dítětem a společně rekapituluje sdělení pro rodiče a nastavují se bezpečnostní pojistky (např. signál pro přání místnost okamžitě opustit).

Specialista při sdělování zpětné vazby rodičům uplatňuje své znalosti z oboru vývojové psychologie, dává daná zjištění do širšího kontextu a normalizuje je. Stále však mluví o konkrétním dítěti, užívá jeho přímé výroky a výtvary a pomáhá rodičům, aby pochopili, co se děje v dané situaci s jejich dítětem. Pokud v této fázi dochází k silným výměnám názorů, které mohla některá zjištění vyvolat, stává se zodpovědným za proces opět mediátorský pár, který se snaží rodičům pomoci, získané informace zpracovat. Je plně v kompetenci dětského specialisty rozhodnout na základě vývoje rozhovoru mezi rodiči či dalšími účastníky, že další pokračování účasti dítěte na mediaci není v jeho zájmu a tuto účast ukončit či navrhnout jiné řešení dalšího zapojení dítěte. Dětský specialista je tedy stále zodpovědný za bezpečí dítěte a může reagovat i mimo rámec mediačního diskurzu.

Závěr

Výše uvedený model je praktickým návodem, jak přivést dítě do mediace, a to způsobem, který mu umožní se vyjádřit, zároveň mu dává bezpečí a nenutí ho činit rozhodnutí. Může mu tak pomoci vyjádřit se a zároveň si zachovat vztah k oběma rodičům neporušený nucenými nepříjemnými volbami (předchází se tzv. konfliktu loajality a s ním spojenými negativními dopady na dítě). V praxi je model CIP výsledkem spolupráce dítěte, rodičů, mediátora a dětského specialisty. Je tak nadějí pro děti žijící v prostředí konfliktů svých rodičů na stabilizaci jejich situace, vytvoření prostředí pro zachování vztahu dítěte a obou rodičů i v případě, kdy jejich partnerský vztah již nefunguje a také prostředí které nadále umožní harmonický vývoj dítěte.

Zdroje

Literatura

AL-ALOSI, Hadeel. Will Somebody Please Think of the Children?! Child focused and Child Inclusive Models in Family Dispute Resolution. *Australasian Dispute Resolution Journal*, 2018, roč. 29, č.1, s. 8–20. Dostupné na https://www.researchgate.net/publication/328813109_Will_Somebody_Please_Think_of_the_Children_Child_focused_and_Child_Inclusive_Models_in_Family_Dispute_Resolution.

BLANK, G., Kim, NEY, Tara. 2006. *The (de)construction of conflict in divorce litigation: A discursive critique of "Parental Alienation Syndrome" and "The Alienated Child"*. *Family Court Review*, 2006, č. 41, s. 135–148. Dostupné na <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2006.00072.x>.

BRZOBOHATÝ, Robin. *Možnosti participace dětí v mediaci*. In KUTLÍK, F. (ed). *Rodinná mediácia v kontexte aktuálnej právnej úpravy*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2016, s. 17–31.

BRZOBOHATÝ, Robin. 2017. *Ideové a metodologické předpoklady přístupu založeného na právech dítěte*. In JÍLEK, D., ČECHOVÁ, I. (eds.) *Aktuální otázky ochrany práv dětí. Informování dětí o jejich právech*. 1. vyd. Brno: Česko-britská, o.p.s, 2017.

BRZOBOHATÝ, R. 2019. *K otázkám mediace se zapojením dětí – dilema mezi právem na ochranu a právem na participaci*. In KOVÁČ, E. (Ed.). *Prax mediácie v rôznych oblastiach spoločenského života*. 1. vyd. Bratislava: Asociácia mediátorov Slovenska, 2019, s. 33–49.

BUSH, Robert, A. B., FOLGER, Joseph. 2010. *Transformative mediation: Theoretical Foundations*. In FOLGER, Joseph, BUSH, Robert, A. B., DELLA NOCE, Dorothy (Eds.). *Transformative mediation: A Sourcebook. Resources for Conflict Intervention Practitioners and Programs*. 1. vyd. Hempstead: ISCT, 2010, s. 15–30.

CONNELLY, Sinead, Marie. *Family Mediation in Ireland*. Ashgate: Aldershot, 2001.

CUMMINGS, E., Mark, GOEKE-MOREY, Marie, C., PAPP, Lauren, M., DUKEWICH, Tammy, L. Children's responses to mother's and father's emotionality and tactics in marital conflict in home. *Journal of Family Psychology* 2016, č. 16, s. 478–492. Dostupné na <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.16.4.478>.

EMERSON, Michael, BRITTON, Denise. *Involving Children in Family Dispute Resolution*. 2008. *Legalwise Seminars*. Dostupné na: <https://emfl.com.au/wp-content/uploads/2016/11/Involving-Children-in-Family-Dispute-Resolution.f..pdf>.

FAMILY MEDIATION COUNCIL and FAMILY MEDIATION STANDARDS BOARD. *Manual of Professional Standards and Self-Regulatory Framework*, 2018. Dostupné na: <https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/06/FMC-Manual-of-Professional-Standards-Regulatory-Framework-v1.3-Updated-June-2019.docx.pdf>.

FOLGER, Joseph, BUSH, Robert, A. B., DELLA NOCE, Dorothy (Eds.). *Transformative mediation: A Sourcebook. Resources for Conflict Intervention Practitioners and Programs*. 1. vyd. Hempstead: ISCT, 2010.

GRYCH, John, H., FINCHAM, Frank, D. Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, roč. 1990, č. 108/2, s. 267–290.

HOLTZWORTH-MUNROE, Amy, APPLGATE, Amy, G., D'ONOFRIO, Brian, BATES, John. *Child Informed Mediation Study (CIMS): Incorporating the children's perspective into divorce mediation in an American pilot study*. *Journal of Family Studies*. 2010. roč. 16, č. 2., s. 116–129.

KOVÁČ, Ernest. *Prax mediácie v rôznych oblastiach spoločenského života*. 1. vyd. Bratislava: Asociácia mediátorov Slovenska, 2019, 168 s.

LACINOVÁ, Lenka, MICHALČÁKOVÁ, Radka, BOUŠA, Ondřej. 2012. *Interparental conflict appraisal and general fearfulness in middle adolescence. Vulnerable Children and Youth Studies. An International Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care*, č. 8, 2013, s. 29–36. Dostupné na <https://doi.org/10.1080/17450128.2012.726383>.

McINTOSH, Jennifer, LONG, Caroline, MOLONEY, Lawrie. *Child-focused and child-inclusive mediation: A comparative study of outcomes. Journal of Family Studies*, č. 10(1), 2004, s. 87–96. Dostupné na: <https://doi.org/10.5172/jfs.327.10.1.87>.

McINTOSH, Jennifer, WELLS, Yvonne, SMYTH, Bruce, M., LONG, Caroline. *Child focused and child inclusive divorce mediation: comparative outcomes from a prospective study of postseparation adjustment. Family court review*, roč. 46, č. 1, 2008, s. 105–124. Dostupné na <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>.

THE HAGUE CONFERENCE ON PRIVATE INTERNATIONAL LAW PERMANENT BUREAU. *Mediation. Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction*. 1. vyd. Hague, 2012. Dostupné na: https://assets.hcch.net/upload/guide28mediation_en.pdf.

MPSV. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Praha: MPSV, 2016. 156 s.

PARKES, Aisling. *Children and International Human Rights Law: The Right of the Child to be Heard*. London: Routledge, 2013.

RUDD, Brittany, N., OGLE, Rachel, K., HOLZWORTH-MUNROE, Amy, APPLIGATE, Amy G., D'ONOFRIO, Brian M. *Child-Informed Mediation Study Follow-Up: Comparing the Frequency of Relitigation Following Different Types of Family Mediation. Psychology, Public Policy, and Law*, roč. 21, č. 4, 2015, s. 452–45.

STALFORD, Helen. *Crossing boundaries: reconciling law, culture and values in international family mediation. Journal of Social Welfare & Family Law*, Vol. 32 (2), 2010. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09649069.2010.506311?journalCode=rjsf20>.

TRAMPOTOVÁ, Olga, LACINOVÁ, Lenka. Vtahování dětí do konfliktu mezi rodiči: Porovnání a kritické zhodnocení současných koncepcí. *Československá Psychologie, Academia*, 2015, roč. 59, č. 1, s. 57–70.

VIGERS, Sarah. *Mediating international child abduction cases. The Hague Convention*. 1. vyd. Oxford: Hart Publishing, 2011.

VOICE OF THE CHILD DISPUTE RESOLUTION ADVISORY GROUP. 2015. *Final Report of the Voice of the Child Dispute Resolution Advisory Group, 2015*. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/421005/voice-of-the-child-advisory-group-report.pdf.

ZAWID, Jennifer. *Practical and ethical implications of mediating international child abduction cases: a new frontier for mediators*. Miami inter-american law review, roč. 40, č. 1, 2008, s. 1–47. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/40176776>.

Normy

Doporučení č. R (98) 1 výboru ministrů členskými státy o rodinné mediaci. Přijato Výborem ministrů dne 21. ledna 1998 na 616. zasedání náměstků ministrů.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, Úř. věst. L 338, 23. prosince 2003.

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, Úř. věst. L 7/1, 10. ledna 2009.

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (publikovaná v č. 34/1993 Sb.)

Evropská úmluva o výkonu práv dětí (publikována v č. 54/2001 Sb. m. s.).

Úmluva o styku s dětmi (publikována v č. 91/2005 Sb. m. s.).

Směrnice evropského parlamentu a rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, Úř. věst. L136/3.24. 5. 2008.

The Voice of the Child in Special Educational Needs and Disability Mediation

Lesley Allport

Introduction

In this paper I will outline the development of Special Educational Needs and Disability Mediation (further referred to as SEND) in the UK as an alternative to the formal procedure of a tribunal, and discuss the ways in which the views of children and young people can be heard and incorporated into decision-making in this context. The importance of hearing children's voices in matters affecting their lives has been well established within European law since 1989 and this is also reflected in the growth of a considerable legislative framework in the UK over the last 30 years. This period of time has also seen a wealth of research into children's ability to form their own views and play an active role in determining their own futures. It can be argued that the influence of both research and legislation has transformed approaches to involving children in decision-making. Meanwhile, during the last three decades we have witnessed the emergence of mediation as a distinct profession which supports informed decision-making by parties in dispute. Inevitably, in situations where conflicts centre around the needs of children, whether they be educational, social, to do with health or family breakdown, the mediation profession has been required to consider how to bring children into the process in ways that are safe, appropriate and respectful. I will be commenting on the development of SEND mediation, alongside research and law, from its beginning in 2001 to the current day and the advent of professional standards that are specific to the practice of SEND mediation.

Firstly, I give a brief overview of the legislative frameworks both nationally and internationally that have influenced the growth of SEND mediation. I will then define the process of SEND mediation as it operates today, considering both the nature of the process itself and the types of disputes that arise, and how these reflect theoretical constructs of mediation. I will discuss the rationale for involving children from a research perspective before going on to outline practical approaches to incorporating their views. Finally, I will consider the benefits and challenges of working with children in a context where decision-making is complicated by processes operating with the education system and by the complex needs of children themselves.

The Legislative Framework

Taking a broad overview of both national and international legislation reveals the gradual development of the rights of children and young people in matters affecting their

education and well-being over the last 30 years. The United Nations Convention on the Rights of the Child 1989⁵⁷ set the international tone for what was to follow in national jurisdictions. Article 12 describes the right of children to express their views in decisions that affect their lives going forward. The Convention is notable for a change in emphasis as to how children are to be regarded: not as passive objects of concern but as active agents in their own right, capable of forming their own views and able to influence their own lives. In the UK the Children Act,⁵⁸ passed in the same year, placed children's welfare and safety at the centre of judicial decision-making. It specified a requirement to *ascertain the wishes and feelings of the child* and identified a Welfare Checklist by which to guide decisions concerning children. The legislative developments at the end of the 1980s therefore, heralded a recognition of children's autonomy, their ability to form and express views and their right to have a platform from which to do so. As with any law they provided a right to redress when those views were ignored or overlooked. These developments were also of significance in the debates concerning children's citizenship and agency to be taken up by later researchers and policy makers.

More specifically related to schooling, the UK passed an Education Act in 1993⁵⁹ promoting the principle that children with special educational needs should be educated in mainstream schools where parents wished this to be the case. The following year, in 1994, the UNESCO World Conference called on governments to adopt inclusive approaches within education settings and to embody these in law. The UK response to this was evidenced in the SEN and Disability Act 2001⁶⁰ which established legal rights for disabled students in education settings by stating that it was unlawful to treat a student "less favourably" for reasons due to disability. It was this Act which led on to the articulation of levels of support that should be available for children with specific needs and formerly introduced mediation as a mean of alternative dispute resolution in situations where that provision was felt to be unsatisfactory. While several other pieces of legislation continued to develop this focus on children's rights and welfare it is worth noting the impact of the Children and Families Act in 2014. This gave particular attention to children with special educational needs and disability, making it clear that local authorities must: have regard to the views, wishes and feelings of the child and their parents; ensure that children and young people participate as fully as possible in decision-making and support children and young people to reach the best educational outcomes.⁶¹

Overall, the impact of these legislative changes has been to place emphasis on the importance of participation and choice. Essentially, in the context of special educational needs and disability, they give greater control to children, young people and their parents in determining the support available to them.⁶²

⁵⁷ UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3.

⁵⁸ United Kingdom, Children Act 1989, c. 41.

⁵⁹ United Kingdom, Education Act 1993, c. 35.

⁶⁰ United Kingdom, Special Educational Needs and Disability Act 2001, c. 10.

⁶¹ See United Kingdom, Children and Families Act 2014, c.6, 1.1 Section 19.

⁶² See the Department for Education. *Special educational needs and disability code of practice: 0–25 years*, 2015. Accessed online at: <https://www.gov.uk/government/publications/send-code-of-practice-0-to-25> on 27.09.2018.

Defining SEND Mediation

SEND Mediation, like other forms of mediation, is an informal process in which parties who cannot agree about the support received by a child or young person with particular learning needs or a physical disability may come together to resolve their issues with the support of a mediator who is independent and impartial.

The parties to mediation may include the child or young person, their parents, representatives from school, representatives from the Local Authority, professional specialists or others whose views have an influence on decision-making. In this regard SEND mediation presents a level of complexity in terms of who should be involved in the process. There is not only the question of whether the child or the young person themselves should be actively present, but who of those working around the child have either expertise to contribute to the discussion, or decision-making authority to move the situation forward. Every situation is unique and the number of people involved may vary from between two or three to eight or ten.

The Special Educational Needs and Disability Act in 2001 established mediation as an alternative to resolution by tribunal and introduced the SEND Code of Practice. The Code offered guidance for all professionals working in any capacity with children and young people who have specific needs within both the voluntary and statutory sectors. It outlined a graduated approach to supporting children of pre-school, primary and secondary school age and, in more recent revisions, includes young people up to the age of 25.

This graduated approach attempts to first measure and understand a child's specific needs through testing and assessment, and then provide the right level of support to address these needs. It may involve extra help to be found within the school's existing resources; intervention from an external, highly trained professional who specialises in a particular therapy; or, in the most severe situations, prescribed provision that is drawn up into an Education and Health Care Plan (EHCP). This is funded by representatives of the Local Authority and is written in consultation with the young person themselves, parents, teachers and specialists. The level of support and the nature of the intervention can inevitably become the subject of dispute between all these different actors. The Code therefore incorporates the right for parents or young people to appeal against decisions made about provision. The early resolution of conflict is encouraged and so, before the formality of tribunal, the Code identifies two possible processes for reaching an agreement: Disagreement Resolution and Mediation.⁶³ The difference between these two lies not so much in the nature or purpose of the process, as in the stage at which either might be used and the immediacy of a tribunal in the event that it is not possible to reach agreement. Disagreement Resolution is entirely voluntary for all of

⁶³ For more detail see the SEND Code of Practice, Chapter 11 'Resolving Disagreements'.

those concerned and is largely intended to be used locally and at an early point where differing views become apparent. Mediation, on the other hand, is seen as a direct alternative to tribunal and there are requirements placed on parties to a dispute: parents or a young person themselves, are obliged to have a conversation with a mediator and to consider using the process; Local Authorities must provide information about mediation and, where a parent or young person wishes to use mediation, the Local Authority cannot refuse. The mediation route is not always chosen by parents, however, an appeal to tribunal can not go ahead without signed confirmation from a mediator to say that the option has been explored.

The original code of practice clearly identified the need for mediation in this field. It challenged early pioneers to develop a model that held the core principles of practice recognised across all areas of mediation delivery (that of voluntariness, confidentiality, party-determination and impartiality)⁶⁴ while responding to the unique demands of the SEND context. This is a multi-party process during which many conflicting interests and needs can surface. Power imbalances exist not just between people and personalities but between individuals and organisational systems. The Code identified the importance of independent mediation provision and in doing so protected the principle of impartiality on the part of mediators. However, it quickly became apparent that confidentiality in this context needed to be carefully defined. While discussion and exchanges, vitally, remained confidential to ensure confidence in the process, outcomes and recommendations needed to be recorded and communicated to those who might be involved going forward. Similarly, the question of party determination needed to be addressed in a situation where, quite simply, individuals are not always in a position to decide. Sometimes, for example, the question of whether to assess a child for an Education and Health Care Plan is the decision of a panel of professionals. It became clear that any model of mediation operating in this context needed to build in the necessary time and effort to ensure that, wherever possible, those with decision-making authority had a seat around the table, and that parents had a clear expectation going into mediation, of what the process might or might not achieve. Other times, individuals might need to be involved not so much for their decision-making authority but because of the special knowledge that they can contribute to the discussions. These considerations led, in those early days, to an approach that recognised the need for detailed preparation in order to identify and meet with all the relevant parties, to explore their role in giving information and /or making decisions and consider who should be at the meeting itself. The balance of power was also recognised as an important factor, particularly where parents or a young person might well feel overwhelmed in a room full of professionals and wish to draw on their own support to be present.

As a result, a model of mediation emerged, and still exists today, whereby significant emphasis is placed on pre-mediation conversations, culminating in one long joint meeting

⁶⁴ See doctoral research by Lesley Allport: (ALLPORT, Lesley, *Exploring the Common Ground in Mediation*. Birmingham Law School: Unpublished PhD Thesis, 2016) in which practitioners working in a number of different mediation settings identify these principles as common across all sectors.

lasting for three or four hours. At the heart of all these preparatory conversations and running through the mediation itself is an expectation that the interests and wishes of the child concerned are a central focus. At the initial discussions, and possibly at a meeting with the young persons themselves, mediators will explore how best to incorporate their views into the mediation, whether directly or indirectly.

The latest revision of the Code of Practice issued in 2015 continues to challenge core principles of mediation, in particular that of voluntariness. For parents and young people, the requirement to have a conversation with a mediator ensures that they are at least informed about the possibility of mediation while leaving them with the choice to proceed or not. For Local Authority representatives that choice is removed, however, early research findings commissioned by the Department for Education and conducted after the implementation of the Children Act 2014 indicate a positive trend in the take up of mediation and a reduction in the number of tribunals. The implication is that this balance of requirement without coercion has had a positive impact. The findings demonstrate that 42 % of those that spoke to a mediator decided to take up mediation and that of these only just over a fifth still proceeded to tribunal.⁶⁵ The report also commented on the improved relationships after mediation and this is something worth taking into consideration in defining the purpose of SEND mediation and what it sets out to achieve.

In his book Acland attributes the root causes of conflict to four different sources: Resources, Principles, Territory and Relationships.⁶⁶ Resources are commodities which are limited and are subject to competition. Principles concern values and beliefs. Territory can be understood not only in terms of geographical boundaries but also psychologically in relation to experience or expertise. Relationships are a source of conflict when personalities clash and communication breaks down. All these aspects can be clearly observed within the SEND context. Parents will argue passionately for the interests of the own child, however, the support that can be offered a particular child is often limited and must be weighed against the needs of other children within the school or the wider area. There are well rehearsed arguments for and against the values of inclusive schooling for children with learning disabilities who need both specialist provision and at the same time, to be able to make their way in the world alongside their peers. The question of who has an “expert” understanding of the child is raised frequently. Parents can claim a unique knowledge of their child which can be at odds with the evidence of assessments conducted by a trained Speech Therapist or an Educational Psychologist. Or, often, parents disagreeing with an expert employed by the Local Authority, will engage their own specialist who produces a contradictory view.

⁶⁵ See Department for Education, Special Educational Needs and Disabilities: Disagreement Resolution Arrangements in England Government report on the outcome of the review conducted by the Centre for Educational Development, Appraisal and Research (CEDAR) 2017. Reference: DFE-00105-2017. Accessed online at: <https://www.gov.uk/government/publications/send-disagreement-resolution-arrangements-in-england-review> on 27.09.2018.

⁶⁶ ACLAND, Andrew, Floyer. A Sudden Outbreak of Common Sense. London: Cornerstone Publishing, Hutchinson Business Books, 1990.

Finally, and perhaps most importantly, communication between all these different parties can be fraught with miscommunication, blame and defensiveness. Where schools and parents are concerned it often takes a leap of imagination to see the situation through from the other perspective. For Local Authority Officers and parents, mediation very often affords the first opportunity to actually meet and put a face to the name at the end of a letter that contains unwelcome news such as a refusal or a complaint.

Bush and Folger⁶⁷ describe the importance of autonomy (confidence and a sense of self identity) and social connection (our relationships with others) for all human beings. These are both threatened in conflict when self-doubt becomes a pre-occupying and negative factor which blocks our understanding of what is happening for the other party. People are forced to question themselves, as a result of which their self-confidence is shaken. In an effort to reassert a sense of self, “I” or “my position” becomes all-consuming and a sense of the “other” is lost, to be replaced by a feeling of isolation. The Transformative Mediation Approach outlined by the authors attempts to re-establish these senses and create a positive interaction which allows the examination of underlying differences with understanding and respect. The purpose of mediation in this approach is to restore autonomy and social connection through “Empowerment” and “Recognition”. The aim is to improve the quality of dialogue between people in dispute rather than remove it – there is no presumption in their model that “differences” go away. At one level SEND mediation addresses questions raised about the allocation of resources and could therefore be viewed as a settlement led negotiation process. However, at another level its purpose comes closer to the transformative understanding of the purpose of mediation. It provides a platform through which all parties are empowered to articulate their views and concerns and, in some circumstances, where people are meeting face to face for the first time, it supports a new recognition of the other’s perspective. Through the exchange of information there is the possibility of a new understanding. Gulliver⁶⁸ describes negotiation in its broadest sense, as a process of “discovery” through the exchange of information:

“Negotiation is a process of discovery. Discovery leads to some reorganization and adjustment of understanding, expectations and behaviour, leading (if successful) eventually to more specific discussion about possible terms and final agreement.”

The role of the mediator is to support and encourage the flow of information between parties⁶⁹ in a context where added resources cannot necessarily be made available and other existing decision-making processes cannot be ignored, but where discovery improves understanding and enables forward movement. In particular, the recognition of the child’s perspective facilitates such progress.

⁶⁷ BUSH, Robert, FOLGER, Joseph. *The Promise of Mediation*. 2nd edition, San Francisco: Jossey-Bass, 2005.

⁶⁸ GULLIVER, Philip, Hugh. *Disputes and Negotiations: A Cross-Cultural Perspective*. New York and London: Academic Press, 1979, pp. 70–71.

⁶⁹ See ROBERTS, Simon, PALMER, Michael, *Dispute Processes: ADR and the Primary Forms of Decision Making*, New York: Cambridge University Press, 2005 and ROBERTS, Marian. *Interdisciplinary Influences on Family Mediation. Mediation Theory and Practice*, Vol.1 (2), 2016, pp. 211–231.

To conclude this section on defining SEND mediation this is a process that aims to facilitate the exchange of information in a context where there are multiple interests and concerns. The independence of the mediator is of vital importance, as is their central focus on the child's needs as the one aspect that unites these diverse views. While in many circumstances the outcomes of SEND mediation may incorporate specific, practical points of action, the opportunity to be heard and acknowledged can be just as important. For participants, a new understanding of a parent's daily frustration, of a school's artistry in using resources effectively or of the Local Authority's necessary attention to the steps of process when allocating limited resources, can facilitate forward movement and creative, unlooked for solutions.

The Voice of the Child in Research

Legislation has played a substantial role in the development of inclusive practice in mediation, and so too has research on children's role in decision-making. While studies have principally been aimed at children experiencing family breakdown, the views expressed in those findings have relevance for this context. What is more, they reflect a shift in societal views of children's agency.

Traditionally sociologists viewed children as young people not yet fully formed who needed to learn to become properly functioning adults. Durkheim,⁷⁰ for example, describes how childhood is *"a period of growth [...] in which the individual, in both the physical and the moral sense, does not yet exist"*. A child is *"not a complete work or a finished product – but [...] a becoming, an incipient being, a person in the process of formation"*. The adult task was to teach, help and nurture. Children were viewed as projects that needed to be managed⁷¹ moving through psychological and physical stages of development acquiring skills, knowledge, competency and rationality, eventually transforming into social adults. In the 1980s and 1990s however, a shift occurred in which children were recognised as *"creative social and moral agents with the strengths and the capabilities to shape their own childhood"*.⁷² Within this definition children are persons with their own right, able to act, interact and influence their world and informed by their family, culture, gender, locality and ethnicity. *"Children are autonomous beings able to negotiate rules, roles and relationships and to take responsibility for their own well-being and that of others."*⁷³ The research conducted by Smart and colleagues, though specific to family breakdown, is of relevance to the practice of SEND mediation. It crystallised the debate into two different approaches to children and young people: that of welfare and citizenship. The welfare approach, they argued, saw children as

⁷⁰ PICKERING, W.S.F., (Ed) Durkheim: *Selected Writings on Education Volume 1: Durkheim; Essays on Morals and Education*. 2nd edition, London and New York: Routledge Press, 2006, p.150.

⁷¹ HALLDEN, Gunilla. *The Child as Project and the Child as Being: Parents' Ideas as Frames of Reference*, *Childhood and Society*, Vol 5 (4), 1991, pp. 334–46. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.1991.tb00499.x>.

⁷² SMART, Carol, NEALE, Bren, WADE, Amanda. *The Changing Experience of Childhood*. Cambridge: Polity Press, 2001, p.2.

⁷³ *Ibid*, p. 12.

the vulnerable victims who needed protection from the responsibility of decision-making. A citizenship approach, on the other hand, viewed children as having an ability to make sense of their situation and form their own views. Respondents in their studies were able to express clear views about the need to be given information, to be consulted and to participate in decision making. The researchers cite one respondent, Jake, aged 11,⁷⁴ whose comments have significant bearing on the process of mediation:

“I think the people who are involved should get to decide, not by themselves, but by helping each other to reach some kind of agreement as to what would be best.”

Smart et al. make the following comment on children’s views about participation:

“The emphasis placed by the children on joint discussions and negotiations is instructive [...] [i]t presumes that no-one automatically knows what is best, but that will emerge from negotiation and discussion in which everyone participates [...] All these children appear to be assuming that children have a right to some degree of participation [...]”

Numerous other research findings in the 1990s and into the 2000s reiterate this same desire from children and young people for information, participation and negotiation in the process of decision-making. Taking this then as a rationale for the involving children in such processes, how can this be applied in SEND mediation?

Hearing the Voice of the Child in SEND Mediation

As I have argued above the voice of the child is given central importance in SEND mediation and, more than this, can become the unifying factor in a forum where needs and interests are diverse and conflictual. Mediators will spend time in the initial stages building an understanding of the child’s perspective and considering ways that can be incorporated into the mediation itself. This may be indirectly, by talking with parents, school teachers and specialists, reading reports and looking at the Education and Health Care Plan. There is a responsibility on schools to involve children in their own learning reviews and often a wealth of insightful information is to be found in these documents from both teachers and young people. Alternatively, mediators might meet directly with a child or young person before the mediation and consider with them how they might contribute, in a way that they are comfortable with, to the mediation itself.

The role of the mediator is both to give the child an opportunity to express their views and to build their own understanding of their needs rather than to act as advocate for them. As with other types of mediation, particularly in the family sector, the purpose is not to act for the child but to facilitate discussions that place the child and his/her

⁷⁴ Ibid, p. 103.

needs at the centre of adult decision-making. At an early stage in the joint meeting a mediator is likely to ask for views about the child from all those participating, possibly using a flipchart with their name at the centre to record contributions. In this way every perspective is respected and each participant's expertise in the child is recognised. There may be an expression of views at this point from the young person themselves, through pictures or letters, or through attending part or all of the meeting. Such direct involvement has been known to facilitate a rapid change in view from participants in the process. Jo (not her real name), aged 11, wrote a letter to be read at a mediation where the participants were trying to reach a decision about transport to school. Jo suffered from epilepsy. As a physical health condition, the dispute on this occasion was between the health and the education authorities as to who had responsibility to fund Jo's travel to school and by what means. Jo's ability to articulate her own concerns together with a clear understanding of her condition and how best to manage it, proved to be a turning point in the discussions. Her letter read as follows:

"Dear Sir/madam,

I, Jo, age 11, need your help! Please will you give me at least a chance to go on the bus to school. I'm not asking very much. This could change my life.

I have a problem called epilepsy which sometimes makes me feel heartbroken. When I begin to have a seizure, first, I make funny noises, next I can't speak properly. Then I actually go into [a fit] ... these happen 2 or 3 times a week. Most of the time I am normal and to stay this way I take 12 tablets a day (6 in the morning and 6 night).

On September the 2nd I start school at Holy Trinity Senior. When I go there, I need to be safe. Apparently, the only way of getting to school safely for me is on the Access mini-bus⁷⁵ but NO! To make me feel normal you only need to say, 'Yes. You can go on the normal school bus.' I don't like being treated as if I have a problem. I always try my best to lead a normal life. If I have to go on the Access bus, this life will be spoilt.

Please can I go on the bus with all my friends because they will make me feel better and help me to forget about my problems. I understand that I will need an adult watching over me but please help me to lead a more normal life so that I can do the things other children my age can do.

Yours faithfully,

Jo (age 11)"

Jo's articulate description of her own needs and her modest requests to accommodate them provided the participants in mediation with new information, the discovery of which

⁷⁵ The Access mini-bus was for children with a visible physical disability. Jo's condition was an invisible one, apart from at the time of the seizures, and so she felt that travelling on the Access bus associated her with a group to which she did not belong.

led them to recognise the problem as being about a child's management of her own difficult situation rather than an issue about financial resources. An agreement to share the cost of transport on the school bus was reached soon after the letter was read.

A second example provides another illustration of the human agency described above. Tom (not his real name), a 15-year-old boy was diagnosed with Autistic Spectrum Disorder. He was bright and articulate but his school had found it difficult to provide him with effective support and at the time of the mediation he was no longer attending school for several reasons: He felt he had been bullied by pupils and that staff had stigmatised him; practical ways to support him had been discussed but had not been implemented; he had not been allowed to go on school trips due to perceived poor behaviour. His mum and he were very clear that his behaviour was always excellent, unless the atmosphere was overwhelming for him. Academically, his progress was deteriorating even though some teachers could see enormous potential: one was encouraging him to write a novel; another was providing him with some very complicated maths and physics projects.

Tom didn't want to talk to the mediator beforehand but he did want to go to the meeting. He had been out of school for four months and was adamant he was not going back. He was wary about seeing classmates but agreed to go to a part of the building where only staff were permitted. Tom attended the mediation for about three quarters of an hour during which time he set out his views very clearly in a letter that he read out. He described how he had been made to feel which included how he had thought about self-harm and suicide at times. His mother was not aware of this and he explained that he knew that if he had talked to her, it would have upset her and his younger brother too much. At this point the meeting had to be paused as the Local Authority representative, his mother and his Head of Year (who had been unpleasant to him and refused the school trip) all became so emotional that they could not continue without a break. Tom himself requested an assessment from an Educational Psychiatrist. This was agreed and, in the meantime, interim arrangements were put in place to continue his education out of school. Tom left at this point and the meeting continued for another two hours while those concerned agreed action points and a timeline to support the decisions made. The mediator described how Tom had "handled it magnificently" and that "his input was transformational".⁷⁶

Benefits and Challenges

The examples above highlight some of the many benefits of involving children directly in mediation. In their own ways they each provide clear illustrations of a young person's ability to make sense of their world, organise their own priorities, manage their own difficulties and still accept the help they need. Involving young people like Jo or Tom in the mediation process provides an opportunity for citizenship that is respectful

⁷⁶ With thanks to my colleague, mediator John Walker, who provided this example.

and that recognises their humanity. It allows their participation and therefore influence in a decision-making process that nevertheless remains the responsibility of the adults involved. On many occasions such as these, children can articulate their perspective with the utmost clarity in a way that cuts through the complexity of adult decision-making and provides a stark reminder of the central issue: for Jo, her need to lead a normal life as far as possible; for Tom, his need to have the complexity of his condition properly recognised and adjustments made so that he could fulfil his potential. As with any other decision-making process the active participation of those who will be affected by the outcome, supports a sustainable solution to which all those involved can feel committed. That brings us back to one of the core principles of mediation practice: that of party determination. Not least, hearing children's voices in mediation allows them to become visible. In the case of Tom, he was given the means to overcome the overwhelming sense of isolation that the school's treatment of him had caused.

Yet there are also risks and challenges in hearing children's voices in mediation. In some cases, the complexity of a child's needs may make it difficult or impossible to have a conversation or provide a vehicle with which to express their views without specialist training that goes beyond that of a mediator. While a citizenship approach is to be supported, there are times when adults must have regard for children's welfare and have a responsibility to take decisions that keep children safe and secure. In an education setting professionals are often faced with the difficult situation of a number of children and young people whose needs are all valid but with finite resources and support to go around. It could be hearing a child but not being able to meet their requests results in increased feelings of disappointment and isolation. As other contexts demonstrate, in family mediation for example, there is a delicate balance to be achieved between hearing and understanding the views of children without imposing responsibility for decision-making or creating undue pressure. For some young people contributing to an adult decision-making forum could be intimidating. For others, there may have been numerous consultations with the professionals working around the child – another conversation could simply be overwhelming. All of these factors add up to a consideration of a young person's mental capacity to participate and at what level. The following example highlights some potential pitfalls.

Simon was a young man of 18 years old with learning difficulties who throughout his schooling had received prescribed support outlined in a Statement (the equivalent of an EHCP prior to 2014). At the end of his schooling he transferred to a College of Further Education. His Statement ceased at that point and, falling between the old and the new system, he was required to apply to be assessed for an EHCP. His application was refused. Simon's mother was angry on his behalf and wanted him to succeed at College and was therefore challenging the staff there. The College had promised a lot but had been unable to turn their commitments into actions. The Local Authority were saying that they had no evidence that extra support was needed, or that it would help if it was given. Simon himself wanted to be a games designer, but the College reported that he was not making the progress needed. He had just managed to pass the first year of his

course but the second year was proving to be a real struggle. The mediator had spoken with everyone before the day of the mediation and it was agreed that Simon would attend part of it. He came in half an hour before the mediation started and it became clear that he was a really pleasant lad, but that he didn't really comprehend what was going on. He was preoccupied with talking about the computer games he liked and his own perception of his progress was that he was doing really well at College and was not aware of any support he might need.

Simon took part in the first half hour of the mediation. He was very amiable and it was obvious that he was pleased to see his tutors. He talked about his friends, that he was sad that some of them had left College and again, about computer games. Once he had left the meeting the College explained more clearly that he was not capable of completing the course and really should not have passed the first year. The Local Authority still did not possess the evidence to be able to assess him. In this situation, while Simon's involvement did not advance his case, it was nevertheless important for him to be at the meeting. It revealed that Simon was bewildered not by the mediation process as such but by the whole situation. It helped to clarify the adult responsibilities in the situation and where he had been let down.

Conclusion

Mediation in the context of SEND disputes provides a forum in which multiple interests and concerns can be explored and understood. While legislation and research point to the significance of children's autonomy and agency, mediation itself provides a real opportunity, through a process of discovery, to improve understanding of children's needs and enable forward movement. Within the safety of a managed process children and young people are able to express their opinions and concerns while at the same time adults retain appropriate responsibility for decision-making. Every situation is different and mediators face challenges in ensuring the process is effective. However, this is a unique process that both recognises children as citizens who act with agency, and ensures their welfare in doing so.

Bibliography

ACLAND, Andrew, Floyer. *A Sudden Outbreak of Common Sense*. London: Cornerstone Publishing, Hutchinson Business Books, 1990.

BUSH, Robert, FOLGER, Joseph. *The Promise of Mediation*. 2nd edition, San Francisco: Jossey-Bass, 2005.

ALLPORT, Lesley. *Exploring the Common Ground in Mediation*. Birmingham Law School: Unpublished PhD. Thesis, 2016.

GULLIVER, Philip, Hugh. *Disputes and Negotiations: A Cross-Cultural Perspective*. New York and London: Academic Press, 1979.

HALLDEN, Gunilla. 'The Child as Project and the Child as Being: Parents' Ideas as Frames of Reference', *Childhood and Society*, Vol 5 (4), 1991, pp. 334–46. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.1991.tb00499.x>.

PICKERING, W.S.F., (Ed) Durkheim: *Selected Writings on Education Volume 1: Durkheim; Essays on Morals and Education*. 2nd edition, London and New York: Routledge Press, 2006.

ROBERTS, Simon, PALMER, Michael, *Dispute Processes: ADR and the Primary Forms of Decision Making*, New York: Cambridge University Press, 2005.

ROBERTS, Marian. Interdisciplinary Influences on Family Mediation. *Mediation Theory and Practice*, Vol.1 (2), 2016, pp. 211–231.

SMART, Carol, NEALE, Bren, WADE, Amanda. *The Changing Experience of Childhood*. Cambridge: Polity Press, 2001.

Government Publications available online

Department for Education. *Special educational needs and disability code of practice: 0–25 years*, 2015. Accessed online at: <https://www.gov.uk/government/publications/send-code-of-practice-0-to-25> on 27.09.2018.

Department for Education. *Special Educational Needs and Disabilities: Disagreement Resolution Arrangements in England Government report on the outcome of the review conducted by the Centre for Educational Development, Appraisal and Research (CEDAR) 2017*. Reference: DFE-00105-2017. Accessed online at: <https://www.gov.uk/government/publications/send-disagreement-resolution-arrangements-in-england-review> on 27.09.2018.

Legislation

United Nations General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3.

United Kingdom, Children and Families Act 2014, c. 6, 1.1 Section 19.

United Kingdom, Children Act 1989, c. 41.

United Kingdom, Special Educational Needs and Disability Act 2001, c. 10.

United Kingdom, Education Act 1993, c. 35.

Praxe Mediačního centra Olomouc – zapojování dětí do mediace

Lenka Poláková

Obecné vnímání mediace ze strany Mediačního centra Olomouc

Mediace je proces, ve kterém nestranní mediátoři pomáhají stranám v konfliktu vést konstruktivní rozhovor v neutrálním prostředí. Strany jsou v průběhu mediace schopny učinit správná rozhodnutí z pohledu sebe i z pohledu těch, koho se taková rozhodnutí dotýkají (zejména jejich dětí).

Uzavření jakékoliv dohody v mediaci je vždy dobrovolné, stejně tak jako jejich účast na ní. Ačkoliv může být účast na mediaci nařízená, rodiče by se nikdy neměli cítit tlačeni do jakéhokoliv rozhodnutí. Je čistě na rozhodnutí rodičů, zda a jak budou v mediaci pokračovat, a kdykoliv ji mohou ukončit.

Mediace je vždy důvěrná, takže pokud si to nebudou přát samy strany, ze strany Mediačního Centra Olomouc (dále jen MCOL), resp. od mediátorů žádné podrobnosti o průběhu mediace, výrocích nebo chování stran nikdo další nezíská.

Z mediace je pořizován stručný záznam, k němuž strany samy sdělí, co chtějí v zápise z mediace mít, a budou to strany, které o tom tedy rozhodnou. Pokud strany uzavřou dohodu nebo samy požadují zprávu z mediace, tak v takovém případě pomohou mediátoři stranám podle jejich instrukcí sepsat návrh dohody nebo zprávu z mediace, která bude předána jim a případně soudu nebo orgánům sociálně právní ochrany dětí.

Účelem mediace je umožnit stranám, aby jim zůstala zachována jejich maximální kontrola nad rozhodnutími, která se týkají budoucnosti jejich i jejich dětí. Přenechat tuto kontrolu někomu jinému, např. soudu, resp. soudci, je zcela legitimní možností, měla by to však být až možnost poslední. Někdo cizí, kdo dítě nezná, možná ho ani nikdy neviděl a neuvidí, by měl takovou moc získat až ve chvíli, kdy je zřejmé, že všechny jiné varianty byly vyčerpány a selhaly. Jsou to právě rodiče, kteří jsou většinou schopni udělat ta nejlepší rozhodnutí ve prospěch svých dětí a většinu jejich života to i dělají.

Cílem mediace je:

1. Posílit a podpořit každého rodiče v tom, aby mohl udělat jakékoliv rozhodnutí, které považuje za správné, kdykoliv je to během mediace možné. Toto rozhodnutí se může týkat jak obsahu mediace, tak i jejího průběhu. Jinými slovy, jsou to vždy rodiče, kteří rozhodují o tom, o kterých tématech se bude hovořit, jak bude jejich spor ukončen, jakým způsobem bude mediace, resp. jejich rozhovor

probíhat, kdo bude přítomen, zda bude mediace pokračovat, bude přerušena nebo ukončena, jaké budou výstupy z mediace atd. Mediace by měla umožnit každému rodiči dělat informované rozhodování. Rodiče mají během mediace možnost přístupu ke všem informacím, které jim mohou pomoci činit informovaná rozhodnutí. Pokud rodiče zjistí, že nemají dostatek informací o některém tématu, mohou chtít některé otázky konzultovat s externími odborníky, aby se pak mohli lépe rozhodnout.

2. Umožnit každému z rodičů říci vše, co je pro něj důležité, a současně také slyšet vše, co je důležité pro druhou stranu, a případně zvážit, zda dává smysl i pohled druhé strany. Jinými slovy zvážit, zda je možné jeho nebo její potřeby, zájmy, obavy (atd.) zohlednit při rozhodování o budoucnosti dětí.

Účast dítěte na mediaci je samozřejmě možná. Její forma je vždy výsledkem dohody mezi rodiči, dítětem a mediátory. Pokud se rodiče rozhodnou dítě zapojit přímo do mediace, seznámí je mediátoři s přesným postupem a podmínkami jeho účasti.

Obecné informace o Mediačním centru Olomouc

MCOL je od ledna 2016 součástí P-centra, spolku, který poskytuje služby v oblasti prevence, poradenství, léčby a doléčování závislostí a péče o rodiny s dětmi. P-centrum nabízí podporu rodičům při výchově dětí a při potížích ve škole a pomoc rodině ve vzájemné komunikaci. Samotné mediační centrum vzniklo v roce 2011 za podpory Olomouckého kraje a Statutárního města Olomouc. Poskytování mediací již probíhalo v rámci předchozí organizace od roku 2008.

V tuto chvíli působí v MCOL vedoucí mediací, 2 sociální pracovnice se zaměřením na práci s dětmi a 7 zkušených mediátorů (4 muži, 3 ženy). Každou kauzu řeší mediační tandem – tedy dva mediátoři, vždy muž a žena. Mediátoři MCOL představují špičku v oboru. Všichni prošli výcviky v mediaci jak u našich, tak i zahraničních lektorů a trenérů. V MCOL poskytujeme pouze rodinnou mediaci, neboť rodinnou mediaci nabízíme rozvádějícím nebo rozcházejícím se párům s dětmi, tedy rychlé a kultivované řešení sporů a problémů provázejících rozvod či rozchod, a to mimosoudní cestou.

MCOL zjišťuje také u dětí starších 6 let jejich pohled a vnímání rodinné situace spojené s rozpadem rodiny, což je pro rodiče podmínka pro vstup do mediace. I když při zavedení tohoto pravidla panovaly jisté obavy, jak se vlastně změní praxe využívání mediace MCOL, tak můžeme po 3 letech říci, že se stalo pouze ve 4 případech, že jeden z rodičů, či oba odmítli zapojit dítě, a nebyla jim tedy mediace poskytnuta. V MCOL využívá mediaci ročně cca 100 rodin.

Jak rodinná mediace probíhá?

Když se lidé obrátí na MCOL s žádostí o mediaci, dostanou se nejprve do kontaktu se sociální pracovnící, která s nimi probere základní průběh, podmínky mediace a domluví se s nimi na termínu, kdy je mediaci možno realizovat. Času je třeba věnovat velkou pozornost, neboť mediační setkání trvají 3–4 hodiny. Sociální pracovník, se speciálním výcvikem pro práci s dětmi, hovoří také s dětmi staršími 6 let. Cílem je umožnit dítěti sdělit svůj pohled na situaci a vyjádřit své obavy, potřeby a očekávání, jak by se podle něj měla situace dále vyvíjet. Je velmi důležité, aby „hlas“ dítěte mohl také zaznít, protože dítě je vždy součástí konfliktní rodinné situace. Sociální pracovník také komunikuje se soudy nebo orgány sociálně-právní ochrany dětí, které se nejčastěji dotazují, zda rodiče na mediaci chodí, zda plánují ještě přijít, případně jaký je výsledek mediace. V MCOL však klademe velký důraz na důvěrnost a vždy s klientem předem dojednáme, jaké výstupy z mediace budou předány a komu.

- 1. Klienti telefonicky (e-mailem) kontaktují sociální pracovníci MCOL** – sociální pracovnice (dále jen SP) klientům ve stručnosti vysvětlí postup MCOL a dohodne s nimi předmediační setkání. Taktéž před schůzkou zašle klientům materiály k prostudování (informace o mediaci, smlouvu o poskytnutí sociální služby, souhlas s rozhovorem s dítětem atd.). Pokud mají rodiče dítě starší 6 let, tak je podmínkou, aby mělo dítě příležitost mluvit se sociální pracovnící MCOL. Cílem je zjistit jeho potřeby, vnímání situace, názor a představy do budoucna s ohledem na rodinnou situaci.
- 2. Předmediační setkání rodičů** – každý rodič přijde na konzultaci se SP MCOL zvlášť. Cílem této konzultace je nejen edukace rodičů (vyjasnění, co mohou čekat od mediace, administrativní náležitosti atd.), ale i vyjasnění očekávání klientů a podpora klientů, lépe se ve stávající situaci zorientovat. Podmínkou využití mediace v rámci MCOL je realizace rozhovoru s dítětem, které je součástí konfliktní rodinné situace. Rodiče musí podepsat souhlas s rozhovorem dítěte a SP. S rodiči se vyjasní, jak jim budou sděleny informace z rozhovoru s dítětem.

Účelem předmediačního setkání je:

- navázání osobního vztahu s klientem
- seznámení se s průběhem mediačního setkání
- projití manuálu „Průvodce mediačním setkáním“
- pomoc rodičům zjistit, co oba potřebují

- pomoc s vyjasněním toho, co je pro klienta důležité
- pomoc s vyjasněním si obav, a to jak svých, tak partnerových či obav dětí
- pomoc s uvědoměním si pohledu druhé strany – co je důležité pro druhou stranu
- sociálně právní poradenství v oblasti rozvodové situace
- nabídnutí návazné služby pro děti ve věku 6-12let, které prochází změnou v rodině, tj. rozchod/rozvod rodičů – kroužek „Dětský průvodce světem rozvodu“

3. Rozhovor s dítětem starším 6 let – speciálně vyškolená SP hovoří s dítětem (forma hry, využívá mnoho pomůcek, materiálů, metodu SandPlay atd.) a zjišťuje, jak dítě situaci vnímá, co by si přálo, jaká je jeho představa vývoje situace, dítě velmi často předává SP vzkaz rodičům. SP s dítětem vyjasní, co se vlastně teď děje (soud, změny atd.) a že budou tyto informace z rozhovoru sděleny rodičům na prvním mediačním setkání. S dítětem taktéž diskutuje možnost jeho aktivního zapojení do mediace s rodiči.

Rozhovor trvá cca 60 min s ohledem na aktuální nastavení dítěte. V úvodu setkání sociální pracovnice zjišťuje, s jakými informacemi dítě přichází, co mu rodiče o setkání v MCOL řekli. Ujišťuje dítě o tom, že nemusí odpovídat na otázky, které mu budou nepříjemné – pravidlo STOP. Pokud dítě není informováno o důvodu schůzky nebo má ze setkání obavu, tak pracovnice věnuje čas tomu, aby dítěti pomohla věci vysvětlit a dítě se cítilo bezpečně. Rozhovor je veden tak, aby dítě v sociální pracovnici necítilo autoritu, ale přítele, který nabízí jemu i jeho rodičům pomoc zvládnout obtížnou rodinnou situaci. Na začátku rozhovoru se sociální pracovnice zajímá o dítě, tj. jak je staré, do jaké třídy chodí, kdo je třídní učitelka/učitel, spolužáci, kamarádi, popřípadě nejlepší kamarádi, důvěra mezi kamarády, zájmy, oblíbené předměty ve škole, mimoškolní aktivity, co má rádo atd. Následně se dítěti představí i sociální pracovnice, tj. jméno, příjmení, věk, zájmy, oblíbené aktivity ve volném čase a vysvětlení toho, co pracovnice dělá, s kým a proč pracuje, atd. Hledání možných společných aktivit, uvolnění atmosféry, zajištění bezpečí dítěte. Ke zmapování aktuální nálady dítěte může SP využít flipchart s pastelkami, fixami a společně s dítětem malují „smajlíky“ se znázorněním nálady a slovním doprovodem (na začátku i na konci setkání). Pro uvolnění atmosféry je vhodné, aby se do určitých aktivit zapojila i SP, a to z důvodu navázání přátelské atmosféry. V případě, že dítě namaluje smajlíka, který vyjadřuje negativní emoce, je vhodné se zajímat o důvody a snažit se náladu u dítěte změnit („*Je něco, co bych mohla udělat proto, aby se tvoje nálada zlepšila?*“). Po zmapování nálady a případném ošetření dítěte vybíráme s dítětem aktivity, které můžeme pro rozhovor využít, tj. malování, práce na pískovišti – technika Sandplay, karty emocí.

Při zvolení jakékoliv aktivity je rozhovor s dítětem směřován k zmapování aktuální rodinné situace, vazeb mezi jednotlivými členy rodiny, jak je vnímá dítě, tj. co se dítěti líbí na jednotlivých členech rodiny – např. sourozenci, rodiče, a zda existuje něco, co by rády u nich změnily, trávení volného času s rodiči, možné nevyřešené otázky na rodiče, přání dítěte, jeho obavy atd. Sociální pracovnice z rozhovoru zjišťuje, jak se dítě v rodině cítí a zda by chtělo něco změnit.

Během rozhovoru je dítěti/dětem nabízena účast na mediaci s ohledem na možnost potkat se s oběma rodiči v neutrálním prostředí za účasti sociální pracovnice MCOL a dvou mediátorů, kteří jim nabízejí prostor ke konstruktivní komunikaci a tím využít možnost si s rodiči promluvit o tom, co by děti chtěly změnit, aby se cítily spokojeně, ale také vidět rodiče spolu slušně a konstruktivně mluvit o změnách, které rodinu potkaly.

SP v závěru rozhovoru s dítětem domlouvá to, jaké informace se můžou rodiče z rozhovoru, který mezi nimi proběhl, dovědět. Pokud si dítě přeje, aby SP sloužila jako prostředník ke sdělení vzkazu, přání či třeba prosby rodičům, tak si společně znění toho „vzkazu“ zformulují a zapíší, aby ho mohla SP správně sdělit rodičům na jejich společné schůzce. S rodiči si SP domlouvá termín konzultace, na které jim sdělí výstupy z rozhovoru s jejich dítětem/děti. Pokud dítě souhlasí s účastí na mediaci, je po dobu přítomnosti dítěte na mediaci taktéž přítomna SP, která plní roli podpory dítěte.

Závěrem se vyjasní, zda se názor dítěte přenesou rodičům na jejich dalším mediačním setkání, nebo se dítě přímo zapojí do mediace.

Dítě má také možnost být „provázeno“ SP MCOL na dalších několika společných konzultacích. SP dítěti pomáhá a podporuje ho v adaptaci na změny, provází ho náročnou konfliktní situací, pomáhá mu rozumět obtížným situacím atd.

- 4. První mediační setkání** – na začátku prvního mediačního setkání je přítomna s rodiči a dvěma mediátory taktéž SP, která rodičům sdělí výstupy z rozhovoru s dítětem. Mediátoři dále opakovaně v průběhu mediace ověřují, zda rodiče chtějí názor dítěte ve svém rozhodování zvažovat. Mediačních setkání může být více.

V případě potřeby je možno i během mediačního setkání opětovně přizvat SP MCOL pro vyjasnění otázek týkajících se „názoru“ dítěte.

Pokud vyvstanou pro rodiče i během mediace další otázky, které by potřebovali prodiskutovat a vyjasnit se SP MCOL, je to možné v rámci dalších možných konzultací s SP, a to jak s oběma rodiči, tak i pouze s jedním z nich (mimo mediační proces).

Dítě na mediaci

Dítě je v mediaci podpořeno a jeho zájmy jsou hájeny přítomností SP MCOL, která je v roli „průvodce“ dítěte/děti. SP dítěti s ohledem na jeho věk, vyjadřovací schopnosti a rozumovou vyspělost vysvětlí, k čemu mediace slouží a jakým způsobem může být do mediace dítě/děti začleněny, a specifikují se očekávání dítěte od SP při mediaci. Pokud dítě nechce službu využít, je názor dítěte plně respektován. V opačném případě je s ním a rodiči detailně prokonzultován postup.

Mediace s dítětem

Rodiče i dítě musí dát písemný souhlas se zapojením do mediace. Při této mediaci jsou primárně diskutována témata, která jsou důležitá pro dítě:

- rozchod rodičů
- podoba péče, rozdílné fungování u každého rodiče
- podoba kontaktů
- kontakty s dalšími členy rodiny
- výběr školy, kroužků aj.

Mediátor může nabídnout možnost společného setkání rodičů a dětí. Rodiče tak mohou v bezpečném prostředí s dětmi o své situaci hovořit. Velmi důležitá je však příprava na toto setkání, aby sami rodiče byli schopni svým dětem sdělit společně informace např. o tom, že se rozcházejí jako manželé (partneři), nikoliv však jako rodiče. Nutné je, aby děti slyšely jeden příběh od obou rodičů. Rodiče se dohodnou, co, kdo, jak a kdy řeknou. Vzhledem k tomu, že děti jsou extrémně citlivé i k nepatrným negativním změnám vztahu mezi rodiči, tento postup jim velmi pomůže získat pocit jistoty a porozumění. Děti mají také možnost získat informace o budoucnosti a případných změnách v rodinném soužití.

Je třeba věnovat velkou pozornost přípravě rodičů i dítěte. Musí být dohodnuto, že rodiče potvrdí svým podpisem „Souhlas o zapojení dítěte do mediace“, čímž souhlasí s tím, že budou respektovat názor dítěte a jeho představu o řešení situace.

Pokud se dítě rozhodne vstoupit do mediace s rodiči, je s ním na mediaci vždy SP, kterou již dítě zná a se kterou si dohodnou svá pravidla (kdo začne mluvit, do jaké míry se dítě bude samo aktivně zapojovat do rozhovoru s rodiči, „krizové“ signály pro vnímání diskomfortu dítěte atd). Před samotnou mediací dítěte s rodiči se setkají zhruba na 20 minut dítě, mediátoři a SP. Cílem je příležitost, aby se dítě seznámilo neformálně

s mediátory, protože to je poprvé, kdy se s nimi dítě setká. Dále se v tomto čase vyjasňuje, jaká budou témata, se kterými dítě přichází, jaká je jeho představa zapojení, spolupráce se SP, ověřuje se, zda zájem dítěte vstoupit do mediace s rodiči stále trvá, atd.

Zpráva z Mediačního centra Olomouc

Zpráva z Mediačního centra obsahuje dvě části, a to:

- záznam z rozhovoru s dítětem (starším 6 let)
- zápisy z jednotlivých mediačních setkání – diskutovaná témata, místa shody, oblasti rozdílů se zachycením rozdílných pohledů na věc

Hearing Children's Voices Safely in Family Mediation through the Coordinated Family Dispute Resolution Model: A Safe Approach Developed in Australia for Families where Past or Current Family Violence Exists

Rachael Field⁷⁷

Introduction

In Australia, the Coordinated Family Dispute Resolution model piloted Family Dispute Resolution for families where past or current family violence exists. It was focussed on developing a multidisciplinary approach to family dispute resolution (further referred to as FDR) within a system, framework and structure that supports a focus on safe processes and outcomes.

CFDR was piloted in five locations in Australia: Newcastle, Western Sydney, Hobart, Perth and at a Brisbane-based telephone dispute resolution (further referred to as DR) service. The purpose of the pilots was to ascertain whether CFDR and its elements were workable in practice, and to inform future FDR practice. The evaluation of the pilots by the Australian Institute of Family Studies indicates that the model and its elements have efficacy and that in families where there is past or current family violence, CFDR was able to achieve safe and sustainable post-separation parenting outcomes.

The CFDR model and the theory behind it acknowledge that in some matters involving past or current family violence it is not appropriate to conduct FDR because participation in the process itself may be dangerous, or the risk of reaching an unsafe agreement may be too great. However, in other cases it may be practical and possible, as long as it is safe. In cases where FDR proceeds, it is important that victims and perpetrators of family violence are provided with special assistance to participate effectively with a focus on safe outcomes and the best interests of the child.

CFDR is a case-managed process that involves four phases with continuing risk assessment and case management meetings occurring throughout:

1. an intake process involving an initial specialist risk assessment and preparation of a safety plan.
2. preparation for FDR.
3. participation in a special model of FDR involving advocates for each client.
4. CFDR follow-up (at about 1-3 months and again at about 9-10 months).

⁷⁷ The CFDR model was co-designed by Rachael Field and Angela Lynch of Women's Legal Service Brisbane.

CFDR is a flexible and adaptable process that aims to respond to the particular and individual needs of each family involved in it, and to support them in achieving safe parenting outcomes. The aim is to achieve a smooth transition for the client from the time of referral into CFDR, through each stage of the process, as the client progresses through each phase.

CFDR is a distinct, new model of FDR that builds on and enhances FDR practice by involving a range of professionals with defined roles and responsibilities, working together collaboratively and in a non-hierarchical manner, in a way that best meets the objectives of the model.

Professionals involved in the CFDR model may attend case-management meetings. These meetings prioritise and monitor the safety of participants by sharing risk assessments and generally keeping track of each matter as it progresses through the CFDR. An information sharing protocol and client agreement are in place for this purpose.

The aim of the case management meetings is to ensure a coordinated response to client case-management by bringing together the perspectives and expertise of the professionals involved in CFDR for decision-making. The involvement of domestic violence workers is critical to the success of the case management meetings because of their professional expertise and focus on safety.

This outline of the model is intended to provide a clear sketch of the key elements of practice in CFDR that are necessary to support safe parenting outcomes for families where past or current family violence exists.

The Origins of CFDR

Coordinated Family Dispute Resolution (CFDR) was developed at the request of the Australian Commonwealth Attorney-General's Department (AGD). A working group assisted in its development, comprising Women's Legal Service staff and consultants. Other external consultation included AGD's Family Law Reference Group, specialist domestic violence services, legal services providers and participants in the pilots themselves.

The CFDR model aims to achieve safe outcomes for children and their families in matters involving past or current family violence. It was developed in the context that:

- The safety and well-being of children and their families, and ensuring the best interests of the child are protected, must be priorities in the Australian family law system. There is a developing concern amongst some professionals in the family law system that outcomes reached in family law processes, including FDR where

there is past or current family violence, do not appropriately address issues of family violence and therefore may not be in the best interests of children.

The family law system requires pre-filing FDR (most commonly a form of mediation) in post-separation parenting disputes, except where a court exemption applies or the clients are screened out as being unsuitable by family dispute resolution practitioners (sections 60I [9] and 60I [8] of the Family Law Act, 1975 [Cth]).

Although victims of family violence can seek exemption from participation in FDR, for many reasons they still find themselves in family dispute resolution. For example, many victims of family violence may be reluctant to identify the violence at screening or intake. This may be for a range of reasons including:

- They feel ashamed or embarrassed because of the stigma associated with family violence.
- They have not yet identified the behaviour they are experiencing as violence,
- or
- they do not want to risk being screened out of FDR because they consider it a better or safer option for them than going to court or trying to negotiate with the perpetrator “over the kitchen table”.

There are varying skill levels in terms of identifying family violence and determining when it is appropriate to screen a matter out of FDR.

Even when a matter is screened out of FDR by a family dispute resolution practitioner, the courts can make orders to send the matter back for further FDR.

FDR is less expensive, and is a relatively easy process to access, compared to court processes. Court applications can be expensive, the process is daunting, isolating and difficult, and outcomes can be uncertain.

Some victims of family violence want to participate in FDR because they recognise its potential to provide them with a voice in their negotiations about parenting arrangements.

Victims of family violence may face a range of disadvantages in the FDR process as a result of their experience of past or current violence. For example, they may feel frightened or lack confidence in raising issues that are relevant to achieving safe parenting arrangements in the future. The family law system’s focus on the best interest of the child, without adequately taking into account the far-reaching impact of family violence and concerns about safety can also impact negatively on victims of family violence. For example, it can leave victims feeling “guilty” and more prone to feeling

pressure to reach agreements in FDR that are unsafe for themselves and their children; or it can encourage victims to risk exposing themselves and their children to ongoing harm and/or family violence.

It is important to note that for some matters involving past or current family violence, participation in an FDR process is not appropriate because participation in the process itself may be dangerous, or the risk of reaching an unsafe agreement may be too great. CFDR must not be used to enable FDR to be conducted in such matters. CFDR is not intended to substitute an FDR process for use when a court exemption from FDR is necessary and appropriate.

In developing CFDR, the expertise and experience of family mediators, conciliators, and FDR practitioners is strongly acknowledged. Many practitioners have worked over a number of years to achieve outcomes that are in the best interests of children, and that are safe for victims of violence and children who have experienced family violence. The development of CFDR has drawn on and incorporated this experience. It is further acknowledged that FDRPs are currently required to undergo extensive training regarding family violence as part of accreditation requirements.

Objectives of CFDR

1. In families where there is past or current family violence, and where the family is assessed as suitable to participate, CFDR aims to achieve safe and sustainable post-separation parenting outcomes for children and their families.
2. Issues of emotional and physical safety and risk for all participants, but in particular for victims of family violence and their children, are kept central to, and underpin, all CFDR roles, decision-making and processes.
3. All professionals involved in the CFDR model have a responsibility to make issues of safety and risk central to their professional practice.⁷⁸
4. In meeting “the best interests of the child” in families where there is past or current family violence CFDR aims to:
 - a) address issues of safety and risk, especially for the victims of family violence and their children,
 - b) achieve arrangements which protect the emotional and physical safety of the child in the short and long-term, consistent with the Act.

⁷⁸ It is noted that lawyers may have a competing ethical duty towards their client that needs to be balanced against this.

5. All the professionals involved practice, as far as possible, aspects of a coordinated community response (CCR) to family violence outlined in the model.

CFDR is a flexible and adaptable approach that aims to be responsive to the particular and individual needs of each family involved in it.

A Specialist Model – Important underlying policies of CFDR

A coordinated response

CFDR practice is inspired and informed by Coordinated Community Responses (CCRs) to domestic and family violence that have been developed internationally.⁷⁹

In a well developed CCR, for example:

- Victim safety, perpetrator accountability, and system accountability and responsibility are paramount.
- Risk assessment is built into every step of the process.
- The mission, purpose and function of each participating practitioner, and of policies and practices, are clearly identified.
- The experiences of the least powerful within the system ground and continuously inform how the process works. Within the context of responding to domestic violence, services that work with victims of violence are at the centre of the process.
- Practitioners continually learn about one another's roles and practices and build relationships across agencies which support collaborative problem solving.
- Systems exist to ensure the accountability of the CCR. Policies, practices and resources are continually monitored, reviewed and refined in order to be responsive to identified needs and to ensure unintended consequences of changes implemented are identified and addressed (that is, CCRs incorporate an action research methodology).
- Employed CCR coordinators document meeting discussions, follow up decisions between meetings and coordinate working groups to address system gaps.

⁷⁹ See for example the Duluth Model at <http://www.theduluthmodel.org/>.

- Each entry point for clients has been examined to ensure that inter-agency agreements and protocols exist that maximise victim safety, as well as perpetrator and system accountability.
- Agreed systems, policies and practices are implemented and supported by necessary training. However, a CCR is not dependent on individual workers' commitment to the principles of CCR, but rather on compliance with well defined roles, responsibilities and processes.

The value of a CCR is that the system becomes well informed of safety issues, and is able to respond in an informed and consistent way. Because people are working together to achieve safety, the value of like minds coming from different disciplines, knowledge bases and work experiences, is multiplied. In coming together, professionals involved in a CCR are able to keep each other accountable in supportive ways. The system starts to work for the one purpose.

Aspects of a CCR required in CFDR

CFDR acknowledges the value of CCRs but the CFDR model is not a pure CCR in terms of how that concept is recognised internationally.⁸⁰

CFDR requires aspects of a CCR to be incorporated into practice to promote a shift towards a CCR in the family law system. These include:

- Emotional and physical safety for all participants, but in particular for the victim of family violence and their children. Analysis of the risk of harm is given the highest priority. Risk assessment is ongoing throughout the CFDR process and all professionals involved have a responsibility towards prioritising safety in their professional practice.
- Issues of safety and risk are central to and underpin all CFDR roles, decision-making and processes.
- The CFDR model operates on the basis of an evidence-based gendered analysis of domestic violence.
- The process respects the autonomy of the victim in decision-making.

⁸⁰ See for example, DOMESTIC VIOLENCE & INCEST RESOURCE CENTRE. *Developing Integrated Responses to Family Violence in Victoria – Issues and Direction*, Melbourne 2004. Accessed online at https://www.dvrcv.org.au/sites/default/files/Integrated-Response-Issues-PaperNoAppendices_0.pdf; and the Duluth Model at <http://www.theduluthmodel.org/>.

- Perpetrators of family violence are held accountable for their violence.
- Professional workers in the model, work together in a way that is non-hierarchical, cooperative and collaborative including:
 - Ensuring that decision-making at each step of the process is part of a multi-disciplinary approach.
 - Creating a working environment where each professional's expertise, skills, perspective and experience is acknowledged and respected by the other professionals involved.
 - Aiming to create a 'seamless' experience for victims of violence and other participants through the CFDR processes and procedures, smoothly transitioning through the different phases of CFDR.
 - Sharing relevant information, within the scope of an information sharing protocol, with an emphasis on safety (the threshold for disclosure is dictated by the level of risk associated with the matter).
 - Acknowledging that the role of each worker in the process is critical to the success of CFDR. Because of their focus on safety and their undertaking of specialist risk assessment, the involvement of appropriately experienced DV and men's workers are key to the safe implementation and operation of the CFDR.
 - Making appropriate supported referrals where a family is assessed as not suitable to participate in CFDR, and assisting the clients, especially the victim of family violence, to link into or utilise the referral agency which could best assist them further with their matter.
 - Assisting participants to access counselling or other support at any time during the process.

CFDR mediation

The Australian legal definition of family mediation (or FDR – Family Dispute Resolution) includes many forms of dispute resolution that are informal, helping and non-adjudicative (ranging from counselling to court-ordered conciliation). The model of FDR proposed for use in the CFDR pilot project is a specialist model of mediation.

The key elements of CFDR mediation are:

- The focus in CFDR mediation is on assisting the clients to problem-solve issues in relation to parenting disputes. The goal of the mediation process is not a transformative one. This is because in matters where there is past or current family violence it is not possible to significantly change or transform a client who uses violence in the short period of time the family is involved in FDR.
- In order to give the clients clarity about what to expect in the process, and to assist with the preparation phase of CFDR, generally the clearly structured steps of the standard facilitative mediation model are followed. Family Dispute Resolution Practitioners (FDRPs) use their practice skills and professional judgment in how they decide to facilitate each individual process.
- CFDR mediation is focussed on the possible benefits of providing clients with a voice, and a supported negotiation context, which can make party self-determination more possible in the context of past or current family violence. For this reason, in CFDR mediation there is a particular focus on providing the clients with an opportunity to tell their story through their opening statements (to the extent they are able, either themselves, through their advocate or by their advocate assisting them); and a greater number of private caucuses may be called.
- The CFDR mediation team – which includes the FDRP and lawyer and/or non-lawyer advocates – work together in a non-adversarial way. The process aims to support the parties to reach safe parenting outcomes that are in the best interests of the children, through consensus, collaboration and cooperation.
- The coordination of the professions, professional skills and roles is primarily facilitated through the case-management meetings. In CFDR, FDRPs:
 - work cooperatively and collaboratively with DV and men’s workers and with family lawyers and other non-legal advocates throughout the process. (Non legal advocates in the practice of the model are professionals such as social workers or psychologists, rather than a friend or relative). FDRPs and DV and men’s workers work particularly closely during the intake and preparation phase.
 - work particularly closely with lawyers and/or non-legal advocates during the mediation;
 - are focussed on the mediation process, as the clients each have a lawyer advocate (and/or other non-legal advocate) to assist them with the content of their negotiations.

- A FDRP practising CFDR is independent of the parties and has a duty to ensure that the process is fair and equitable to all participants. FDRPs in CFDR are not neutral to either:
 - issues of safety for all participants (but especially for the victim of violence and their children);
 - or
 - the best interests of the child.
- A FDRP has a duty to intervene at any time throughout the CDRP process but especially in the mediation itself, if these issues are not being upheld.
- CFDR mediation may have the following key benefits:
 - issues of safety and risk are central to and underpin all CFDR processes, including the role of the FDRP and the conduct of the mediation itself;
 - the clients are appropriately prepared and supported during the process, the clients are assisted in a way that aims for the outcome to address their individual circumstances, within the parameters of safe outcomes and the best interests of the children;
 - the clients are each given a voice, (to the extent they want to express themselves and can do so) and the opportunity to express that voice, in negotiating with each other;
 - and
 - the clients are given a structured, facilitated process within which to negotiate.

A Description of the Model⁸¹

Phase 1 of CFDR: First intake process for CFDR

In the first phase of CFDR, intake is conducted either by a CFDR mediator, who then refers the matter to the domestic violence and men's workers for specialist risk

⁸¹ Adapted from FIELD, Rachel, LYNCH, Angela. Hearing Parties' *Voices in Coordinated Family Dispute Resolution (CFDR): An Australian Pilot of a Family Mediation Model Designed for Matters Involving a History of Domestic Violence*, The Journal of Social Welfare and Family Law, Vol.36 (4), 2014, p. 392. Available at: <https://doi.org/10.1080/09649069.2014.967988>.

assessment; or by the domestic violence and men's workers only. This intake process includes: an assessment of the likely suitability of the matter for the CFDR process and a specialist risk assessment; information provision to the parties about CFDR, the participation levels required of them throughout the process, the role of the mediator, and the role of lawyers and other advocates in the process. The perpetrators of violence in the relationship are required, as a minimum requirement for participation in the model, to acknowledge that a family member believe that family violence had impacted on the family. The intake process also attains the parties' agreement to participate and to share information across services participating in CFDR.

Phase 2 of the CFDR: Preparation for CFDR mediation

Phase 2 of the CFDR process focusses on preparing the parties for effective participation in CFDR mediation. Both parties are required to attend preparatory legal advice sessions, communication sessions (which are essentially counselling sessions), and a CFDR mediation preparation workshop. The clients' readiness for participation is discussed and confirmed at a case management meeting of the professional team, although the mediation practitioner has the ultimate legal responsibility for deciding on this.

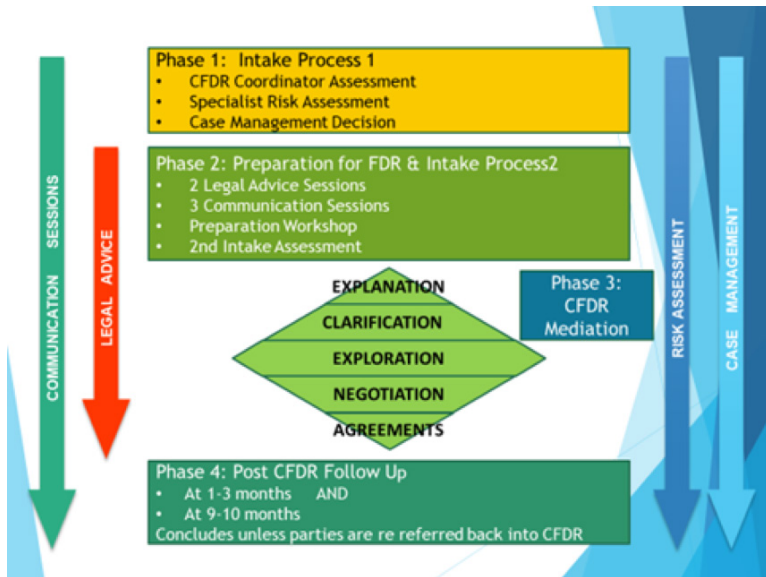
Phase 3 of CFDR: Attendance at CFDR mediation

Phase 3 of the CFDR process involves the clients participating in CFDR mediation, which is based on the stepped structure of the standard facilitative mediation model (Moore, 2003). CFDR mediation is intended to be practised as a co-mediation model, where there is a gender balance in the mediators, and where a legal advocate is present for both the victim of violence and the perpetrator. Other support people or advocates may also be present if this is assessed as necessary to best address the needs and interests of the parties. A range of variations on this model are possible, depending on the assessed needs of the family. For example, a non-lawyer advocate (that is, a social worker, family violence specialist, counsellor, or psychologist) could be present for each party instead of a lawyer. Additional alternatives include shuttle, telephone or video models of mediation. Also, a single mediator model might be used where the mediator is very experienced and the circumstances of the history of violence make this an appropriate approach. In CFDR mediation a greater number of private sessions may be required than in standard models of family mediation, as private sessions are a critical support to ensuring the parties' voices are heard.

Phase 4 of CFDR: Post CFDR Follow-Up

With the consent of the parties the conclusion of the mediation is followed by a formal process at 1–3 months, and again at 9–10 months. The follow-up is undertaken by the

domestic violence and men's workers and includes ongoing specialist risk assessment to ensure the safety of the family continues to be prioritised. Follow-up involves: an assessment of how the mediated agreement is working in practice for the family; a safety assessment; a discussion of ongoing needs for referrals, particularly if safety concerns are identified; the gathering of feedback about the CFDR process; consideration of whether the matter needs to return to CFDR and a further CFDR mediation; and an assessment of whether it is necessary for the DV and/or men's service workers to continue to work with the parties independently of CFDR. It is anticipated that, outside of the CFDR process, the parties may remain in contact, and engaged, with their domestic violence or men's workers for some time after completion of the CFDR process, for ongoing support and counselling.

Responding to Family Violence in FDR

CFDR is a specialist model of FDR for matters involving family violence. The model aims to address many of the concerns about existing responses to domestic and family violence. In the practice of CFDR, it is accepted that special measures are necessary to protect the safety of victims and children, and to ensure that post-separation parenting agreements uphold the best interests of the children. It is also accepted that not all matters are appropriate for FDR. CFDR is not intended to substitute an FDR process for use when exemption from FDR is the safest option, necessary and appropriate. The specialist risk assessments carried out by the Domestic Violence and men's workers are a key tool in determining whether to screen a matter into CFDR.

The practice of CFDR acknowledges that the protection of children from family violence is inextricably linked to the protection of their primary carer.⁸² It is acknowledged and understood that when victims of violence seek to minimize, or not allow, time with the other parent, they may be acting protectively.

CFDR practice aims to implement the concept of the “predominant aggressor”, which, in this model, is investigated by appropriately skilled DV and men’s workers. This means that in each matter the context and pattern of the violence is examined, along with the history of the violence, as to which client has been exerting power and control over the other, and which client is fearful of the other. If the victim of violence has acted violently, consideration is given to whether this was in retaliation against the predominant aggressor, in self-defence or whether, if the victim is given adequate support and counselling and they are safe from the perpetrator, they would act differently. Careful consideration is given to claims of “mutual conflict”.

In CFDR, it is recognised that against the back drop of family violence, shared parenting arrangements (including equal shared parental responsibility, equal time and substantially equal time) must be safe and in the best interests of the child. This may be the case in this particular context in only a limited number of matters.

At a systemic level, it is important that perpetrator accountability remains an objective so that professionals and organisations involved in the CFDR do not “buy into” perpetrator excuses for, or minimisation of, violence. This is important for system accountability and to keep the issue of safety and risk central to CFDR.

In CFDR it is recognised that some families may never be able to communicate safely and effectively outside the structured environment of the CFDR model of mediation, and may have to further utilise the CFDR or be referred to use other interventions such as court, as their circumstances change.

In CFDR it is acknowledged that partial (or even no) agreements are acceptable outcomes. This is because in some matters this may be the safest outcome at the time. In addition, it is recognised that participating in the CFDR preparation phase, or attempting mediation, may be an important initial step for the clients that may result in other benefits. It might be that there are benefits to clients arising from being linked into support and legal services, and from the conduct of specialist risk assessments in their cases. There could also be benefits as CFDR might assist in defining the issues in dispute (especially if the matter proceeds to court).

⁸² HUMPHREYS, Cathy. Domestic Violence and Child Protection: Challenging Directions for Practice, *Sydney: Australian Domestic and Family Violence Clearinghouse*, Issue 13, 2007, p. 7.

The involvement of children in CFDR

The involvement of children is only undertaken after careful analysis of the safety implications. CFDR aims to utilise a child-centred approach to decision-making around children. In practical terms this means that all decisions about the involvement of children and the level of their involvement in the process are made at case management meetings and require the collaborative agreement of all professionals. To assist with decision-making the case-management meeting may invite an appropriately trained and qualified “children’s practitioner” to join the meeting. The child practitioner would require extensive clinical experience in working with children and domestic violence. The child practitioner should not have engaged in any therapeutic work with the child because their involvement in CFDR would damage the confidential therapeutic relationship.

The case management meetings, which include the child practitioner, make a decision about the level of the child’s direct involvement in the process. For example, case management meetings could decide whether the child practitioner would:

- not meet with the child at all and only provide specialist advice to the case management meeting using a lens of domestic violence specific knowledge based on the circumstances of the family/information provided to them (including risk assessments), their clinical experience and understanding of children and child development;

or

- informally meet with and observe the child;⁸³

or

- formally interview/meet with the child.

“It is not a simple straight-forward process to effectively facilitate the child’s inclusion in cases where domestic violence is an issue.”⁸⁴ If not handled well, involving children in FDR could result in unsafe outcomes by, for example: placing a child in a position where they are unable to talk honestly and openly because it could create risks of later emotional repercussions or physical danger from the perpetrator who knows the interview has taken place; and/or placing the child under stress because the child’s involvement may heighten their sense of responsibility to please their parents and/or protect themselves or other members of the family from the perpetrator.

⁸³ For example, at the Domestic Violence Service, whilst their mother is attending a communication session.

⁸⁴ SMART, C. 2002. quoted in SHEA HART, Amanda. *Child Inclusive Mediation in Parenting Disputes Where Domestic Violence is an Issue*. Paper presented to the 4th Asia Pacific Mediation Forum, Mediation in the Asia Pacific: Constraints and Challenges, 16–18 June 2008, International Islamic University Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia.

However, where it is safe and appropriate it is important to do so, to avoid child victims not being heard or taken seriously by adult care-givers and decision-makers because this can lead to feelings of powerlessness and having their distress aggravated.⁸⁵ When making a decision about whether to informally or formally interview or meet with a child, professionals have regard to whether:

- It is safe.
- The child has expressed a clear wish to participate.
- It is clear that the child is not being pressured or coached to express a wish for a particular parenting arrangement.
- The child is old enough, sufficiently developmentally mature, and has the necessary levels of understanding to participate.
- The victim of violence is able to be protective and emotionally available to the child, or the child has some other supportive advocate in both the short and long term.

Shea Hart argues for the careful and considered involvement of children in mediation where there is domestic violence. She notes the considerations that need to be made around safety, arguing that mediators need to consider the following issues before involving children in child inclusive mediation:

- Avoid tokenistic approaches that could exacerbate risk.
- Access to adequate resource allocation is required that allows the intervention to be flexible and comprehensive because of the complexity and unpredictability of these cases.
- The intervention needs to take place in a child friendly environment.
- In these cases, it is suggested that the following information is important:
 - an on-going assessment of violence,
 - a full account of the history of violence in the family,
 - an assessment of risk factors,

⁸⁵ McGEE. 2000. quoted in SHEA HART, Amanda. *Child Inclusive Mediation in Parenting Disputes Where Domestic Violence is an Issue*. Paper presented to the 4th Asia Pacific Mediation Forum, Mediation in the Asia Pacific: Constraints and Challenges, 16–18 June 2008, International Islamic University Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia.

- violence and risk factors are assessed over a period of time and are not a single event.
- It is suggested before offering child inclusive mediation that the mediator needs to identify:
 - The threat of violence is not current;
 - The perpetrator cannot have access to the adult and child victims;
 - There is no access to weapons;
 - That suitable support systems are in place for the parents and the child.
- There needs to be in place a system of safety for the adult victim and children, as well as the professionals involved.
- Undertake the child assessment on a day when the perpetrator is not present;
- Involve techniques in the mediation, such as caucuses, presence of support people and gender balanced co-mediation.
- Consider and explore parental commitment to and consent to child inclusive mediation, including
 - Predicting how the adult victim and perpetrator may interpret and respond to the option of child inclusive mediation.⁸⁶
 - Obtaining a rational, informed decision from each parent and assessing their emotional readiness to engage and listen to the feedback.
 - ▶ Because of the mis-use of power in domestic violence, it is very important that the victim of violence and children do not feel pressured to comply with the request for consent and a true choice is offered to them.
 - Understanding and predicting the behaviour of the perpetrator. Child inclusive mediation may be seen by the perpetrator as a potential mechanism to use coercive control over the child to influence the child. Through use of threats and manipulation they may try to influence how the child presents at the assessment. There may also be a risk of direct reprisals, if the child talks about the violence.

⁸⁶ Ibid pp. 6–9.

- It is essential for the mediator to identify: whether the perpetrator accepts responsibility for past violence behaviour; demonstrates adherence to agreed ground rules; shows some patience and empathy; has ability to focus on the future; and is prepared not to use intimidation, violence and threats (towards the victim of violence, the child or the mediator or other professional) as a response to mediator's feedback about the child.
- The skill of the person who conducts the child-inclusive mediation is extremely important, they need to have up to date knowledge of domestic violence, developed specialised skills in the management of these cases, and have proper knowledge and skills to avoid misidentification and simplification of the issues for the child;
- The child consultant who undertakes the assessment must be skilled in the assessment of:
 - child development;
 - childhood trauma;
 - child coping strategies;
 - patterns of attachment;
 - risk and protective factors;
 - child experiences of parenting practices of each parent;
 - scripting of the child by either parent;
 - cost-benefit analysis of the child spending time with the violent parent;
 - be able to identify the child's lived experience of violence,
 - be able to identify the child's perspectives on his or her own needs and interests;
 - the child's attitude and behaviour towards both parents needs to be "professionally unpacked";
 - any special needs identified;
 - and be able to report back safely and appropriately.

If a child practitioner meets a child (either formally or informally) then the child practitioner provides their assessment to the case-management meeting and, with the involvement of the other professionals, including the child practitioner a decision is made about how feedback to the parents about the process or needs of the children should occur in CFDR mediation.

As CFDR is a specialised intervention for families where there is past or current violence, the involvement of children is an important consideration to be monitored in case management.

Evaluation of the CFDR Model

The CFDR model was evaluated by the Australian Institute of Family Studies.⁸⁷ The evaluation used a mixed-method approach involving several data sets. These included: a study of 126 CFDR case files and 247 comparison group files drawn from services where CFDR were not offered; an online survey of professionals involved in the pilot; 37 interviews with involved professionals at the beginning of its implementation and 33 professional interviews conducted at the end of the pilot period; 29 interviews with parents who participated in the CFDR process; and discussions with location coordinators which explored the implementation and adaptation of the model in each of the 5 locations where it was piloted.⁸⁸

A number of the evaluation findings affirmed the efficacy of the design elements of the model in terms of facilitating the safe and effective practice of family mediation where there is a history of domestic violence. First, it was found that adequate risk assessment for the parties' safety and well-being is critical in DV contexts. Parties whose capacity to engage in the process is diminished to the point that inappropriate and unsafe outcomes may result, do not belong in family mediation. Second, the evidence suggested that preparation for the parties' participation in FDR is key. For example, parties should receive legal advice and counselling, be coached in how the mediation process works and what their role is in it; and they should receive some instruction on how to negotiate effectively in mediation (for example, communication strategies, how to identify their key needs and interests and how to prioritise them, option generation, and how to identify their bottom line). Third, the evaluation showed that vulnerable parties have more chance of making their voice heard in mediation in the context of lawyer-assisted models, as long as those lawyers are trained in alternative dispute resolution theory and practice.

The evaluation report noted that: *“each of these elements makes a contribution to assisting parties to participate effectively to varying extents in contexts where effective*

⁸⁷ KASPIEW, Rae, GRAY, Monica, WESTON, Ruth., MOLONEY, Lawrie., HAND, Kelly, QU, Lixia. Evaluation of the 2006 Family Law Reform. Australia: Australian Institute of Family Studies, 2009, Accessed online at: <https://aifs.gov.au/sites/default/files/institute/pubs/fm2011/fm86/fm86.pdf>.

⁸⁸ Ibid at ix–x.

collaboration is occurring between the professionals”.⁸⁹ Kaspiw and colleagues also commented that an important feature of the CFDR model is the intensive level of support provided to the parties: *“This is a key means by which the process attempts to keep children and parties safe and ensure that power imbalances resulting from family violence do not impede parents’ ability to participate effectively.”*⁹⁰

CFDR involves a range of professionals with defined roles and responsibilities and requires these professionals to work together collaboratively to support the safe participation of parties. The evaluation noted that these complex professional relationships, and *“the logistics of coordinating contact between clients and multiple professionals in several locations”*,⁹¹ were key issues for successful practice of the model. The report concluded that the *“quality of the collaborative relationships between the professionals and agencies working in the CFDR Pilot is integral to determining whether or not it operates effectively. Establishing effective collaborations in the partnership is a significantly time- and resource-intensive exercise”*.⁹²

The evaluation did find that, notwithstanding the positive aspects of the model’s practice, even in CFDR, which has been purposely developed and designed to empower parties in matters where there is a history of domestic violence, *“some parents experience considerable emotional difficulty, even trauma, in mediation”*.⁹³ On the basis of this, the report recommended that, given that we know that *“many parents affected by a history of family violence use family mediation processes to a significant extent”*, the level of emotional difficulty and trauma experienced in *“non-CFDR mediation processes, and the consequences of this, merit further examination”*.⁹⁴ This is an important recommendation for the practice of family mediation more generally, if it is to be a process that truly empowers parties to achieve self-determination, and supports the voices of all parties in the process being genuinely heard.

Conclusion

Family mediation can provide important opportunities for the voices of the parties, and the children, in family law disputes to be heard. In particular contexts, such as where there is a history of domestic violence and the parties’ capacity to negotiate effectively is diminished, the process needs to be practised with care, and with a focus on ensuring that the participants’ voices can be heard safely. The CFDR model represents a safe approach to family mediation for matters where there is a history of domestic violence that has had its design elements affirmed by a rigorous independent evaluation. As such, the model represents what is necessary (in terms of structure

⁸⁹ Ibid at p. 136.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid at p.x.

⁹² Ibid at p. 134.

⁹³ Ibid at p. 138.

⁹⁴ Ibid.

and support) to enable parties' voices to be heard in family mediation where there is a history of domestic violence. As a tested model grounded in theory and scholarship it should inform future developments and improvements to dispute resolution processes in the family law system.

Unfortunately, the model has not been rolled out across Australia due to political, resource and funding issues. The Australian government's failure to invest resources in the ongoing funding of CFDR jeopardises the safety and efficacy of family dispute resolution practice in family violence contexts and compromises the hearing of the voices of family violence victims and their children.

Bibliography

DOMESTIC VIOLENCE & INCEST RESOURCE CENTRE. *Developing Integrated Responses to Family Violence in Victoria – Issues and Direction*, Melbourne 2004. Accessed online at https://www.dvrcv.org.au/sites/default/files/Integrated-Respose-Issues-PaperNoAppendices_0.pdf.

DOMESTIC ABUSE INTERVENTION PROGRAMS. *Home to the Duluth model: Duluth Model*, 2019 [online]. Accessed online at: <http://www.theduluthmodel.org/>.

FIELD, Rachel, LYNCH, Angela. *Hearing Parties' Voices in Coordinated Family Dispute Resolution (CFDR): An Australian Pilot of a Family Mediation Model Designed for Matters Involving a History of Domestic Violence*. The Journal of Social Welfare and Family Law, Vol. 36 (4), 2014. Available at: <https://doi.org/10.1080/09649069.2014.967988>.

HUMPHREYS, Cathy. Domestic Violence and Child Protection: Challenging Directions for Practice, *Sydney: Australian Domestic and Family Violence Clearinghouse*, Issue 13, 2007.

KASPIEW, Rae, GRAY, Monica, WESTON, Ruth., MOLONEY, Lawrie., HAND, Kelly, QU, Lixia. *Evaluation of the 2006 Family Law Reform*. Australia: Australian Institute of Family Studies, 2009, Accessed online at: <https://aifs.gov.au/sites/default/files/institute/pubs/fm2011/fm86/fm86.pdf>.

McGEE. 2000. quoted in SHEA HART, Amanda. *Child Inclusive Mediation in Parenting Disputes Where Domestic Violence is an Issue*. Paper presented to the 4th Asia Pacific Mediation Forum, Mediation in the Asia Pacific: Constraints and Challenges, 16–18 June 2008, International Islamic University Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia.

SHEA HART, Amanda. *Child Inclusive Mediation in Parenting Disputes Where Domestic Violence is an Issue*. Paper presented to the 4th Asia Pacific Mediation Forum, Mediation in the Asia Pacific: Constraints and Challenges, 16–18 June 2008, International Islamic University Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia.

SMART, C. 2002. quoted in SHEA HART, Amanda. *Child Inclusive Mediation in Parenting Disputes Where Domestic Violence is an Issue*. Paper presented to the 4th Asia Pacific Mediation Forum, Mediation in the Asia Pacific: Constraints and Challenges, 16–18 June 2008, International Islamic University Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia.

Interaktivní případové konference z pohledu dětí

Zlata Bružková

Úvod

Příspěvek, který se věnoval interaktivním případovým konferencím z pohledu dětí, byl na konferenci veden skupinou mladých Lumos. V panelu vystoupila Magda (14), která případovou konferenci zažila se svojí sestrou Eliškou (18), která byla při setkáních její podpůrnou osobou. Co je to interaktivní případová konference a jaké jsou osobní zkušenosti a pohled dětí a mladých lidí, je obsahem i tohoto příspěvku.

Již od roku 2014 se organizace Lumos společně s organizací Amalthea snaží zavádět do praxe v oblasti sociálně-právní ochrany dítěte interaktivní případové konference, které umožňují větší zapojení dětí do řešení situací, které se jich týkají, a jejichž cílem je spokojené dítě, vyrůstající v rodině, ve které jsou naplňovány jeho potřeby a cítí se v ní dobře. Od roku 2017 se šíření interaktivních případových konferencí věnuje aktivně také IQ Roma servis, z.s., a to v rámci projektu Zaostřeno na rodinu v Jihomoravském kraji.

Metoda vedení případové konference s důrazem na zapojení dítěte vychází z mnohaletých zkušeností *lektorek Clare Humberstone a Clare Holdsworth z britské organizace Sheffkids* se zapojováním dětí do rozhodování a vedením případových konferencí. Clare Humberstone a Clare Holdsworth jsou autorkami mnoha praktických nástrojů a postupů pro zjišťování názoru dítěte.

Co je interaktivní případová konference?

Jedná se o přístup, v jehož rámci rodina, dítě a odborníci hledají společně řešení obtížné situace, proto se často používá i označení společné setkání. Vychází z dnes již běžně **využívaných případových konferencí**, ale rozšiřuje je o přítomnost dítěte jako rovnocenného účastníka.

„Je mi 14 let a moje problémy začaly, když mi bylo asi 12. Setkání se konalo kvůli méj docházce do školy. Vlastně jsem trpěla panickou úzkostnou poruchou a nedokázala jsem dojít sama až do školy, takže se tato interaktivní případová konference konala, abychom přišli na to, jak mi pomoci a zařídít, abych dokázala zase chodit do školy.“
Magda, 14

Interaktivní případová konference je prostředkem k zajištění toho, aby názor dítěte byl respektován a přijat jako důležitý aspekt při hledání řešení dané situace. Přestože se to může zdát samozřejmostí, v praxi se tak vždy neděje a o dětech je někdy rozhodováno bez nich a není jim dána možnost vyjádřit svůj názor, svá přání a představy.

„Libilo se mi, během setkání mezi námi dítě pobíhalo a pořád nám připomínalo, že tam je, že my jsme tam kvůli němu. A to je přece to nejdůležitější a vy víte, co máte dělat. To případové setkání vám alespoň napoví.“ Vladka, pracovnice OSPOD

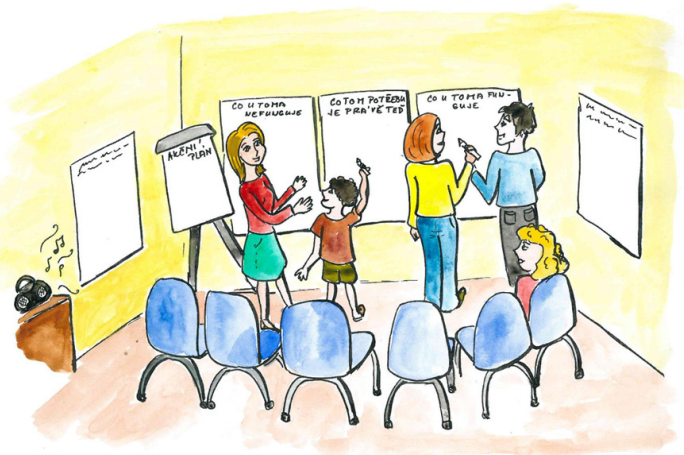
Pokud se rodina s dětmi dostane do obtížné situace, řeší ji většinou jen dospělí. Částečně je nezapojování dětí způsobeno obavami, aby dítě nebylo vystaveno konfliktní situaci.

„Podle mě je ta nejhorší a největší chyba, že je to často o nás bez nás. Protože když se nemůže člověk, o kterém to vlastně celé je, vyjádřit, tak není zohledněn jeho pohled a v tom je ten hlavní problém, protože on ty věci vidí zcela jistě z jiného pohledu než dospělí.“ Honza, 17

„Mě by šíleně štvalo, že se nemůžu vyjádřit sama ke svému problému, že je to o mně a já nemůžu ani říct, co si myslím a co bych já chtěla.“ Martina, 18

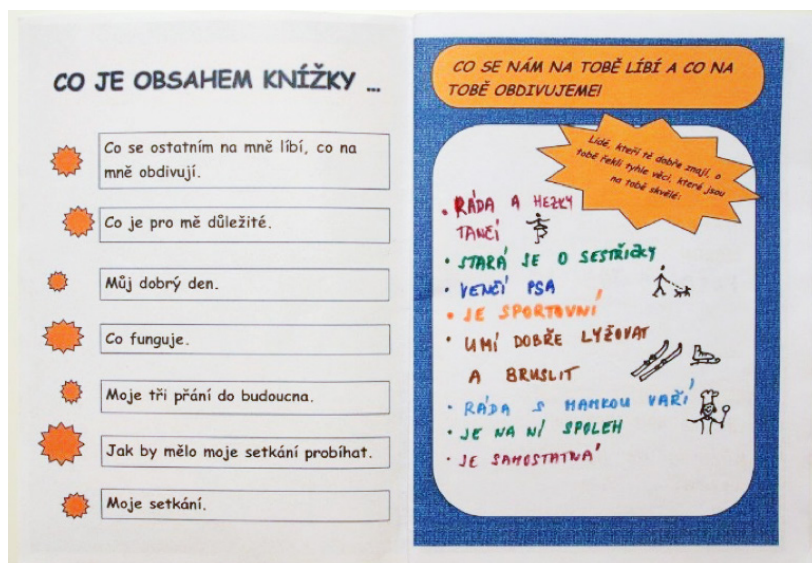
Účelem společného setkání je nalezení řešení konkrétní situace, na kterém se podílejí všichni účastníci včetně dítěte. Případová konference je připravena tak, aby byla pro dítě co nejpříjemnější a aby se během ní cítilo bezpečně. Dítě by mělo mít možnost zvolit si místo konání, pozvat blízké lidi, vybrat si občerstvení a hudbu. To vše přispívá k dobré atmosféře a pocitu jistoty.

„Na setkání mě připravila pracovnice neziskové organizace IQ Roma servis. Pozvala jsem moji sestru, taťku, mamku, mého kurátora. Potom jsem pozvala moji třídní učitelku i moji ředitelku i lidi z centra, kde jsem měla náhradní výukový program, když jsem nevládala chodit do školy. Potom samozřejmě pracovníci z neziskové organizace. Samotné setkání pak probíhalo tak, že jsme byli na úřadě a na stěně byly nalepené papíry, kam se měly psát poznámky k jednotlivým tématům. Začali jsme tím, že jsme se všichni představili, a potom se pustila hudba, kterou jsem vybrala já se sestrou. Během hudby jsme měli každý ke každému tématu něco napsat. Pak jsme se všichni posadili a dostali papírky s barevnými puntíky a ty jsme měli lepit k tématu, které je podle nás nejdůležitější. Téma, které dostalo nejvíce hlasů, se poté probíralo jako první.“ Magda, 14

Obrázek 1 Ilustrační obrázek – Interaktivní případová konference

Před společným setkáním pracovník-organizátor připravuje všechny účastníky. Speciální přípravu věnuje dítěti, kterému podrobně vysvětlí, co se bude dít. Komunikaci s dítětem je třeba vždy přizpůsobit jeho věku a schopnostem. V rámci přípravy lze využít různé nástroje, pomůcky a hry (hračky, výtvarné a tvořivé pomůcky, barevné šablony). Mezi vhodné nástroje patří například interaktivní knížka **Moje setkání**,⁹⁵ která zábavnou formou pomůže zmapovat přání a názory dítěte. Knížka patří výhradně dítěti a ono samo se na setkání rozhoduje o tom, co z ní chce s ostatními sdílet.

Obr. 2: Ukázka brožury – Moje setkání

Zdroj: Lumos

⁹⁵ Šablona interaktivní knížky *Moje setkání* ke stažení zde: <http://www.amalthea.cz/pripadove-konference/>.

Díky takové přípravě si dítě může ujasnit, co vše chce na setkání sdělit a co vše chce zjistit. Do přípravy a samotné konference může být zapojeno každé dítě, včetně dětí s různou mírou podpory.

„Já za sebe bych asi řekla, že toto setkání je pro každého v jakémkoli věku, protože každé dítě se dokáže nějak vyjádřit k problému a každé dítě má určitě nějaký svůj vnitřní problém, se kterým musí celý život bojovat.“ Magda, 14

„Musím říct, že je úplně jedno, jak staré dítě je. To dítě tam zkrátka je a vy se musíte soustředit na něj, aby se tam cítilo dobře, a musíte mít na paměti to, že chcete pro to dítě jen to nejlepší. Tedy důležité je, aby tam to dítě bylo, bez ohledu na věk. A samozřejmě dítě se může vyjádřit i v šesti letech, to problém není, když má svůj názor, když ví, co chce. Ten věk není tak důležitý.“ Vladka, pracovnice OSPOD

„Já jsem se několikrát setkala s pracovníci neziskové organizace IQ Roma servis, která mě na setkání připravovala. Dala mi knížečku Moje setkání, do které jsem psala různé věci. Psala jsem tam moje tři cíle do budoucna, psala jsem tam některé věci, kterých se bojím, a věci, které se mi daří. Připravovala jsem si společně s pracovníci témata, o kterých bych na setkání chtěla mluvit. Tim jsem byla víc připravená a měla jsem potom na setkání menší trému. Během přípravy jsme probíraly i pravidla, které tam byla, a i ta, které jsem tam chtěla já. Aby se nikdo nehádal a nepřerušoval, takže jsme vlastně probíraly taková pravidla, aby se tam každý cítil příjemně. Většina těch pravidel už tam byla a já jsem se všemi souhlasila a navíc jsem tam nějaká dodala, aby se nikdo necítil nijak utlačován.“ Magda, 14

Obr. 3: Ukázka komiksu pro seznámení dítěte s Interaktivní případovou konferencí
Zdroj: IQ Roma servis, z.s., Denisa Sedláčková, www.akademie-diversitas.cz

Dítě se může vyjádřit k tomu, co ho zajímá, kdo je pro něho důležitý, co rádo dělá, jak může trávit svůj volný čas, s kým by si přálo aktivity realizovat. Setkání probíhá interaktivní formou, všichni účastníci se zapojují a zapisují témata a názory například barevnými fixami na velké papíry nalepené na zdi.

„Já jsem se na začátku třeba hrozně bála, že se tam budou lidi hádat a že se budu bát něco říct, ale nakonec to bylo právě naopak. Právě tam bylo hodně času na to, abych se mohla vyjádřit, a myslím si, že jsme tam každému dali prostor.“ Magda, 14

„Já jsem se upřímně také ze začátku bála, že hlavně naše máma bude třeba hodně křičet, že když se bude chtít vyjádřit k něčemu, bude skákat do řeči. Každopádně to bylo dobře hlídáno a každý měl prostor, aby mohl něco říct. Tím se to vlastně celé zklidnilo a dalo se vyřešit hodně věcí.“ Eliška, 18

Po zmapování situace jsou jednotlivá témata rozpracována a všichni společně hledají řešení. Dítě může určit priority, v jakém pořadí budou témata řešena. Zpravidla se jedná o klíčový moment celého setkání, kdy mají dospělí účastníci možnost vnímat důležitost řešených témat z dětské perspektivy. Během tohoto procesu dochází k zásadní změně celého přístupu, kdy se účastníci věnují tématu, které samo dítě považuje za nejpalčivější ve svém životě, a dávají tak najevo respekt k přání dítěte.

„Já jsem viděla, co dítě chce, a i když si přálo řešit Iphone a při plánování se tomu dala přednost, tak mně to nevadilo, protože jsem viděla, jak jeho rodina na to reaguje, jak chce tomu dítěti dopřát, a pak jsme se dostali k těm cílům, které jsme chtěli řešit my dospělí.“ Vladka, pracovnice OSPOD

„Musím říci, že jsem na některé případové konference vzala i kolegy, a ti byli úplně konsternováni, že má dítě přednost. Tím chci jen říci, až bude někdo připravovat účastníky interaktivní případové konference, nevynechejte ani úředníky OSPOD, protože pro ně je velmi těžké přijmout, že má dítě přednost, ale přitom o to dítě tady jde. A je třeba, aby tomu všichni rozuměli.“ Vladka, pracovnice OSPOD

Na společném setkání jsou naplánovány konkrétní kroky, které vedou ke změně v životě dítěte a vyřešení daného problému. Dítě může do procesu vstupovat a ovlivňovat ho. Jedná se o živý proces, v němž jsou aktivizováni všichni účastníci. Způsob jednání musí být vždy pro dítě srozumitelný, aby pochopilo, co se děje a jak se bude situace řešit.

„Mně se ten postup líbil. Byla jsem ráda za to, že jsme si tam mohli otevřeně promluvit a že vlastně díky jednomu jedinému tématu jsme zvládli probrat spoustu dalších věcí, které původně ani nebyly zmíněné.“ Magda, 14

„Bylo strašně fajn tam vidět třeba i ty tváře, které jsem předtím neznala, a slyšet i jejich názor, který byl pro mě velmi důležitý.“ Eliška, 18

Výstupem ze společného setkání jsou podklady pro Individuální plán ochrany dítěte (IPOD).⁹⁶ Po případové konferenci pošle facilitátor všem účastníkům zápis ze setkání s plánem, který byl společně vytvořen.

„I když potom ty další konference nebyly tak úplně úžasné, tak stejně byly pořád skvělé, protože to dítě mohlo něco říct, já jsem ho tam viděla a nerozhodovala jsem jen tak od stolu.“ Vladka, pracovnice OSPOD

„Podle mě není úplně to nejdůležitější najít řešení, ale vůbec si mezi sebou říct to, co se v té rodině třeba jinak neřekne.“ Eliška, 18

„Určitě to má cenu. Třeba se ne vždy na té konferenci najde řešení, ale řekne se tam hodně věcí, které by tomu dítěti mohly nějak pomoci.“ Magda, 14

Plán se skládá z jednotlivých úkolů, které je třeba udělat, s určením osob, které jsou za jednotlivé body zodpovědné, a s časovým určením, kdy je jednotlivé kroky třeba realizovat.

Každý, kdo se zavázal k určitému úkolu, ho v dohodnutý čas splní. Tak lze nejlépe společně přispět ke zlepšení situace a větší spokojenosti dítěte.

„Po setkání to bylo napůl takové klidné a neklidné. Z máminy strany to byla taková tichá domácnost kvůli některým věcem, které tam zazněly upřímně ode mě a od mojí sestry, takže od mámy to bylo takový napjatý, ale jinak ostatní jsme byli v pohodě. No a po čase se to všechno nějak uklidnilo.“ Magda, 14

„Na konferenci jako takové bylo poměrně hodně věcí emočně těžkých, a proto vlastně v tu chvíli mamka reagovala tak, jak reagovala, a byla naštvaná a nesouhlasila se spoustou věcí, časem ale, když emoce odezněly a ona si některé věci uvědomila, tak se k tomu postavila lépe a pomohlo to.“ Eliška, 18

Při zapojování dítěte je nezbytné, aby mělo vždy dostatek informací o možnostech řešení. Musí ale rozumět i tomu, proč v některých případech třeba nebude možné přistoupit k jeho návrhům či přáním. Je však důležité znát jeho pohled na svět, přání a názor a při řešení situace je zohledňovat. Participace není o tom, dát dětem neomezené možnosti v rozhodování o sobě samých, ale když děti dostanou jasný prostor pro spoluúčast, dokáží často přijít s řešením, které by dospělé nenapadlo.

„Dítě se na konferenci nemá bát říct svůj názor a to, co si myslí. Když se bude něco říct, když se nebude cítit příjemně, tak tam budou lidé, kteří mu vždycky pomohou. A mělo by si uvědomit, že okolo něj jsou lidé, kteří mu jsou ochotní vždycky za jakékoli situace pomoci.“ Magda, 14

⁹⁶ Viz <http://www.pravonadetstvi.cz/aktuality/vyhodnocovani-a-ipod-zakladni-nastroje-socialni-prace-s-ohrozenymi-detmi-a-rodinami.html>.

„Já bych asi řekla, že je důležité se nebát a říci vše, co si myslí, opravdu naplno, protože jinak se to dospělí prostě nedozvědí a nemůžou pomoci.“ Eliška, 18

Určitě je nezbytné, aby: „dospělí dětem naslouchali a aby si všímali každého malého detailu, protože spousta lidí a dětí se třeba snaží zakrývat nějaký problém nebo nějakou potíž a mnohdy si toho nikdo nevšimne a přijde se na to až moc pozdě. Takže určitě naslouchat dětem a všimát si každého detailu.“ Magda, 14

„Dospělí by měli být dítěti podporou a měli by si všimát úplně všeho, protože ne každé dítě dokáže vyjádřit to, co chce, tak aby to všichni okolo něj pochopili. Je potřeba někdy dítěti pomoci s vyjádřením.“ Eliška, 18

V čem je společné setkání s dítětem jedinečné?

- Dítě je podporováno ve vyjádření názoru a přání.
- Aktéři dítěti naslouchají.
- Názor dítěte je respektován.
- Dítě je zapojeno do hledání řešení.
- Vychází se z věcí, které se daří.
- Dítě získá dobrou zkušenost, že na řešení svých problémů není samo.

„Dítě může říct svůj názor, což je hrozně důležité, protože celé je to o dítěti a pro dítě. Je to účel celého tohoto setkání. Kdyby dítě neřeklo svůj názor, tak odborníci v podstatě nemají na čem stavět. Pokud názor dítěte neznají, tak potom nevědí, co pro něj je dobré a co ono samo by chtělo ze svého pohledu.“ Martina, 17

„Tím, že ti lidé jsou na konferenci všichni otevření a upřímní, tak to tomu dítěti může pomoci, má možnost si také vyslechnout názor na sebe samotné a to těm dětem právě může pomoci, že se mohou vidět z pohledu někoho jiného.“ Eliška, 18

„Já jsem se pro interaktivní případovou konferenci nadchla asi před dvěma lety, když jsem na ni byla pozvaná. Nadchla jsem se pro ni, protože jsem viděla děti, které když vstoupily do místnosti, tak tam měly připravené pohoštění, všechno, co si přály. Na zdech visely papíry, kde nebylo o dětech nic špatného, bylo tam všechno, co mají rády, co jim jde, co je baví. Prostě opravdu všechny ty pozitivní věci, které děti daly dohromady. Byla jsem nadšená i z toho, že se ty věci před tím dítětem neprobírají, ale píší se na papíry a pouští se muzika. Musím říct, že to bylo úžasné, protože jsem

tam měla možnost vidět interakci mezi dítětem a rodičem. Bylo to skvělé, protože vy vidíte, jak toho rodiče dítě zajímá, vidíte, jestli rodič vnímá přítomnost dítěte, jak vůbec funguje celá rodina. Neměla jsem prostor, abych si připravovala děti na takové případové konference, ale připravovala mi je pracovnice neziskové organizace.“
Vladka, pracovnice OSPOD

Zdroje

Oficiální webové stránky organizace Lumos Česká republika. Dostupné na: <https://www.wearelumos.org/czechrepublic/>.

SHEFFIELD CITY COUNCIL, Children's Involvement Team, Child Centered Reviews. Dostupné na: <http://www.sheffkids.co.uk/adultssite/pages/Child%20Centred%20Reviews.html>.

AMALTHEA, Interaktivní případové konference – společné setkání s dítětem. Dostupné na: <http://www.amalthea.cz/pripadove-konference/>.

Nondirective Mediation in a Directive Field (and World)

Janet Mueller

Introduction

This paper will explore the importance of non-directive mediation practice. Specifically, this paper will consider the foundations of transformative mediation and what those foundations mean to the practice. Understanding and re-affirming this foundation can support family transformative mediators in their practice. Family Mediation is often practiced in connection with other systems, like courts and child protection agencies. And when working closely with other systems, mediators have to find ways to stay true to their principles and values when they are working within a system with differing values. Focusing on why mediators hold certain values, like the value of self-determination, can help mediators to find ways to stay true to their values and work with systems to ensure diverse values can be met.

Conflict and Mediation

Parenting mediation has some unique challenges. The people coming to mediation might be mourning lost relationships, dealing with broken trust and broken hearts, along with financial burdens, life changes or distance. Parents are trying to figure out how to raise children together even though they have decided not to be together anymore.

In conflict, people are often at a low point. They seem confused, fearful, and unsettled. They act defensive, suspicious, and closed. People are not their best. And in this experience of conflict each person sees the others as things like; bitter, greedy, mean, stubborn, manipulative, ridiculous, unfeeling. Interactions can become ugly and destructive, or non-existent. It is easy to look at these situations and say to ourselves: these folks need help! Mediators see the challenges and the difficulties people face, and want it to be different. Mediators want to share their time, talent, expertise to help others in these most difficult moments.

What does help look like?

But what does that help look like? What kind of help do people facing these difficulties need and want? There are many potential ways to help people; giving them advice, suggesting solutions, providing structure for their thinking, guiding them, offering

comfort, or giving encouragement. These all can be useful forms of help. But mediation, in particular transformative mediation, offers something different.

The early days of the mediation movement, mediation was seen an opportunity to offer a fundamentally different process with fundamentally different goals than the courts.⁹⁷ In particular, mediation in the divorce context was seen as a genuinely different process than adjudication, in which parties could:

- communicate more fully,
- address their problems with greater flexibility and creativity,
- and make decisions about their own families for themselves.⁹⁸

To help parties achieve these goals of open communication, flexibility, creativity and decision making power, there is one value that must be attended too. That is self-determination.

Self-determination, or what transformative practitioners call empowerment, is the central and supreme value of mediation — a premise shared by many in the field. It is the first standard in the Model Standards of Conduct for Mediators developed by the Association for Conflict Resolution, American Bar Association and the American Arbitration Association. This standard states:

“A mediator shall conduct a mediation based on the principle of party self-determination. Self-determination is the act of coming to a voluntary, uncoerced decision in which each party makes free and informed choices as to process and outcome. Parties may exercise self-determination at any stage of a mediation, including mediator selection, process design, participation in or withdrawal from the process, and outcomes.”⁹⁹

This unique value of self-determination is what the founders of the transformative approach were struck by when they began. They believed this value was uniquely served by mediation.

So they developed a model that clearly and deliberately supported party self-determination – at every step of the process. It became the heart of the transformative mediator’s work, and transformative mediators demonstrate this value

⁹⁷ BUSH, Robert A. Baruch. *Staying in Orbit of Breaking Free: The Relationship of mediation to the courts over four Decades* [online]. North Dakota Law Review, Vol. 84, 2008, p. 27. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/0cc4/112a0082d50863a86f01f041cb9c6675989c.pdf>.

⁹⁸ Ibid. p. 10.

⁹⁹ Association for Conflict Resolution. *Model Standards of Conduct For Mediators* [online]. 2005, p. 3. https://cdn.ymaws.com/acrnet.org/resource/resmgr/docs/MODEL_STANDARDS_OF_CONDUCT.pdf.

of self-determination in their practice first and foremost. Transformative practitioners believe that increasing understanding, reaching sustainable resolution, and other goals of mediation all rest on the foundation of genuine party self-determination.¹⁰⁰ The founders saw a need for a different kind of help, even different than other mediation approaches, something that put self-determination clearly at the center.

Relational Foundation

This value of self-determination and the Transformative Model itself are rooted in a series of premises about people, their motivations and capacities.¹⁰¹ The Transformative approach accepts these fundamental understanding of people and conflict.

Human beings are inherently social or connected beings, motivated primarily by a moral impulse to act with both strength and compassion – to be neither victim nor victimizer, to interact humanely with each other – in all their relations, including conflict. Human beings have inherent capacities for both self-determined choice and responsiveness to others, even when confronted with adverse circumstances, which enables them to achieve their desire for morally humane conflict interaction.

Because what motivates and matters most to us as human beings is morally humane interaction with others, the most salient meaning of conflict is a crisis in human interaction that tends to generate destructive interaction. Therefore, the most important product of conflict intervention is a change in the quality of the conflict interaction itself, from destructive to constructive, negative to positive, regardless of the specific substantive outcome.¹⁰²

So how do we translate this theory into practice? The transformative approach holds a number of principles that are rooted in this view and help mediators stay true to the foundations. These principles include:

- respect for the parties, even if their actions, appearance, language, and attitudes seem completely different from those of the mediator;
- comfort with conflict, including strong emotion and the negative pattern of interaction between parties;

¹⁰⁰ BUSH, Robert A.Baruch, FOLGER, Joseph P. Reclaiming Mediation's Future: *Refocusing on Party Self-Determination* [online]. Cardozo J. Conflict Resolution, 16, 2015, p. 742. Available at: https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/faculty_scholarship/1057.

¹⁰¹ BUSH, Robert A.Baruch, FOLGER, Joseph P. *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*. Jossey-Bass, 1994, p. 296.

¹⁰² FOLGER, Joseph P. Harmony and Transformative Practice: *Sustaining Ideological Difference in Purpose and Practice* [online]. North Dakota Law Review. Vol. 84, 2008. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/e8da/dce4e454beab3863dca63ff0c2b8f5342c46.pdf>.

- respect for party choices, including choices about participation in mediation, even if they are choices the mediator would not personally make in a similar situation;
- comfort with a limited understanding of the parties' conflict;
- patience with the parties and the process of their interaction;
- relinquishing problem solving and control of the process.

This relational worldview, people's desire for compassionate strength, and their inherent capacity leads to a focus on non-directive support. Support that fosters people's self-determination. More than just support in choosing a solution, in transformative practice, mediators facilitate party decision-making about any aspect of mediation including how the process is structured, the issues to be discussed, and how they want to relate to each other.

Through this non-judgmental and non-directive support transformation, change in the dynamic of the interaction is fostered. Parties move:

from a negative and destructive conflict cycle

- lack of communication,
- misunderstanding,
- escalation of the conflict,
- enlistment of others for assistance and support,
- search for external, imposed solutions,

to positive change in the quality of conflict interaction

- increased clarity and self-confidence,
- greater understanding and respect,
- improved communication,
- "upstream effects".

The Transformative mediator offers help by fostering interaction that supports people to find their own strength/empowerment which leads to them becoming more

responsive and compassionate. It's important to note that non-directive isn't the same as non-active. The transformative mediator is actively supporting parties' shifts toward empowerment and recognition. Mediators can offer support without supplanting the parties' power.

Transformative Mediators:

- Attentively listen to parties and notice their interactions in the moment, looking for signs of the people not being at their best.
- Respond supportively with reflections to help parties get clearer for themselves.
- Offer summaries that include areas of disagreement, to help parties part the fog and make decisions about what is important to them.
- Use a conversation metaphor, open up conflict, support party agency, and orient parties to each other.

All of these actions support parties move toward greater strength and responsiveness.

Mediation Magic

Mediators often talk about special moments in mediation, moments that feel like magic. For example, I was a mediator for a case, where the father was able to say something he had been holding back because of the pending court case. He shared his intent with the mother and was able to give more details about why he was doing what he was doing, after that, he wasn't as angry anymore and he seemed more ready to hear from the mother. This is one example of a powerful shift. Other examples include:

- a person shifts from making accusations to speaking frankly with clarity,
- a person gets new information that changes how they see things,
- the moment of quiet when a person is absorbing, what the other has to say and the new direction they take.

While these moments often feel like magic, viewing them as magic ways implies that mediators cannot deliberately support people to make them happening. But mediators can.

The magic is the change in the interaction; it is the movement from weakness and self-absorption to strength and responsiveness. And mediators can support that. And this is why transformative mediators focus on self-determination and compassionate

strength – the effect of tapping into one's own sense of strength is so powerful for people. And it is a rare chance that people are given the support and respect, they need to achieve it.

Resistance

Even though these shifts can be powerful, mediators can lose our optimism about people. Mediators might question their capability; mediators get impatient with their process; mediators succumb to external pressure to get agreements or keep things under control; and mediators doubt the process itself. To truly support self-determination challenges mediator's assumptions about what our clients can really do for themselves. New transformative trainees often say things like, *"if I could just share my insight, offer some guidance, or ask some questions – it would help so much"*.

So why not? Why bother to be non-directive?

To answer this, consider this saying.

Give a man a fish, he eats for a day. Teach a man to fish he eats forever.

But, what if he is a vegetarian or doesn't live near the sea? Maybe that's not what he needs to learn. Maybe he'd be better off with raising chickens or growing a garden.

A transformative mediator might say:

Give a person a fish, they eat for a day. Support a person to get clearer about what they want and need, and they will make the best decisions about if and how to feed themselves.

This revised version may be a bit too clumsy to catch on, but it brings home an important point. Supporting self-determination by being non-directive can be powerful and have a long term effect in helping people regain their sense of strength and connection. And when the mediators let go of trying to control the situation, people can tap into their own capacities.

In addition to, mediators see the value of compassionate strength. To truly support self-determination challenges our assumptions about what our clients can really do for themselves. Non-directive support is something people desire that they don't get elsewhere. Research shows that parties' reasons for high satisfaction with mediation include:

- Mediation enabled them to deal with the issues they themselves felt important.'

- Mediation allowed them to present their views fully and gave them a sense of being heard.
- Mediation helped them to understand each other,
- the greater degree of participation in decision-making;
and
- the fuller opportunity to express themselves and communicate their views.¹⁰³

Note that these reasons relate to how the process worked rather than the outcome it produced.

Parties report high satisfaction with mediation, for these reasons, even in cases where no settlement was reached, and even when they “did worse” in mediation than they might have done in court.

Studies of mediation programs show that when the kind of mediation offered lacks the features mentioned, satisfaction levels are very low.¹⁰⁴ Even though being non-directive often makes the mediator feel like their “box is small”, their choices are limited, transformative mediators humbly accept this so that the parties’ “box is big.” They have agency and their choices are open.

This value is also shared in the Model Standards for Conduct for mediators developed by Associate for Conflict Resolution in 2005. These standards define the role of the mediator as one who facilitates communication and negotiation and promotes voluntary decisions making by the parties to the dispute. They also define the value of self-determination as the act of coming to a voluntary, uncoerced decision in which each party makes free and informed choices as to process and outcome. It’s important to note that for non-directive mediators, agreement isn’t the focus. Agreement rates aren’t significantly different than other models. But we’ve seen agreement isn’t the only goal. Mediation can help parties to share creative ideas for their own needs, talk about things beyond the required and the law, and be clearer about what is important to them if they do have to go to court.

Naïve or Optimistic?

Sometimes people say that this approach is naïve, but I don’t think that is true. This model trusts people. It believes in people. It is hopeful. It is deeply optimistic.

¹⁰³ BUSH, Roberta. Baruch. *What do we need a mediator for? Mediation’s ‘value-added’ for negotiators* [online]. Ohio State Journal of Dispute Resolution. Vol. 12 (1), 1996, pp. 14–23. Available at: https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1736&context=faculty_scholarship.

¹⁰⁴ Ibid.

Optimistic about people and our world. When I am not at my best, I want someone to believe in me. For me, it is a gift to support people as they move back to their best self. We choose this model because it's a true alternative, it offers something unique to people in conflict, and parties value it. We see people as capable of making decisions for themselves and seeing beyond themselves. While it's not easy to be non-directive in a directive world, it's worth the effort.

Bibliography

ASSOCIATION FOR CONFLICT RESOLUTION. *Model Standards of Conduct For Mediators*, 2005. Available at: https://cdn.ymaws.com/acrnet.org/resource/resmgr/docs/MODEL_STANDARDS_OF_CONDUCT.pdf.

BUSH, Robert A. Baruch. *Staying in Orbit of Breaking Free: The Relationship of mediation to the courts over four Decades*. North Dakota Law Review, Vol. 84, 2008, p. 27. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/0cc4/112a0082d50863a86f01f041cb9c6675989c.pdf>.

BUSH, Robert A. Baruch. *What do we need a mediator for? Mediation's 'value-added' for negotiators*. Ohio State Journal of Dispute Resolution, Vol.12 (1), 1996, p. 14–23. Available at: https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1736&context=faculty_scholarship.

BUSH, Robert A. Baruch, FOLGER, Joseph P. *Reclaiming Mediation's Future: Refocusing on Party Self-Determination*. Cardozo J. Conflict Resolution, 16, 2015, p. 742. Available at: https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/faculty_scholarship/1057.

BUSH, Robert A. Baruch, FOLGER, Joseph P. *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*. Jossey-Bass, 1994, p. 296.

BUSH, Robert A. Baruch, FOLGER, Joseph P. *Transformative Mediation and Third-Party Intervention: Ten Hallmarks of a Transformative Approach to Practice*. Mediation Quarterly, Vol. 13 (4), Summer, 1996. Available at: <https://doi.org/10.1002/crq.3900130403>.

BUSH, Robert A. Baruch, FOLGER, J.P. 2013. *Response to Condlin's Critique of Transformative Mediation*. Cardozo J. Conflict Resolution, 15, 2013. Available at: http://scholarlycommons.law.hofstra.edu/faculty_scholarship/651.

FOLGER, Joseph P. *Harmony and Transformative Practice: Sustaining Ideological Difference in Purpose and Practice*. North Dakota Law Review. Vol. 84, 2008. Available at: <https://pdfs.semanticscholar.org/e8da/dce4e454beab3863dca63ff0c2b8f5342c46.pdf>.

Model FIT (Families In Transition) v českém kontextu

Dana Nedělníková

Úvod

V životě dětí existuje jen málo zážitků, které jsou tak traumatické a potenciálně škodlivé, jako je rozvod rodičů. Odloučení a rozvod jsou procesy, které vyžadují adaptaci na náhlé změny. Rozvod může svou povahou ochromit schopnost rodiče pečovat o dítě, které je tak vystaveno riziku rozvoje úzkostí, deprese a emocionálních problémů.¹⁰⁵ Ve službách pro rodiny s dětmi se traumatizace dětí rozchodem rodičů a jejich interakcí po rozchodu ukazuje jako rostoucí problém.

Organizace *Spolu pro rodinu*¹⁰⁶ realizuje v Moravskoslezském kraji komplexní služby pro rodiny, včetně klientů, jejichž partnerský vztah se rozpadá, majících obtíže v nastavení nového uspořádání po rozchodu či rozvodu tak, aby zachovali bezpečné a zdravé podmínky pro své děti. V posledních letech zejména odborné sociální poradenství zaznamenává nárůst klientů, kteří přicházejí se svými vztahovými a komunikačními problémy po rozpadu partnerského vztahu, stejně jako stoupá zájem (počet vyžádaných zpráv) orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD) i soudů o to, jak se rozcházející rodiče staví k úpravě poměrů a k naplňování rodičovských povinností. Tyto situace jsou často charakteristické vysokou mírou konfliktu, pocitů křivdy, zranění, zatíženosti, které omezují kapacitu rodičů k věcnému jednání, k vnímání potřeb dětí a dopadu rozchodu na ně. V různé míře mohou tyto situace ústít až v traumatizaci dítěte spojenou se sníženou pozorností, které se jí dostává, protože v centru stojí konflikt rodičů, který často zaměstnává nejen je samotné, ale také orgány SPOD, soudy a zapojené služby. Orgány SPOD na území města Ostravy popisují značné problémy plynoucí z neovladnutého rozpadu rodin, zvyšující se počet po/rozchodových konfliktů enormně zatěžujících děti, výskyt syndromu zavřeného rodiče, traumatizace dětí promítáním partnerského konfliktu do vztahu s dítětem, trestně právní důsledky chování rodičů při nebo po rozchodu. Podle evidence Okresního soudu v Ostravě v roce 2015 „přišlo“ o péči jednoho z rodičů 1 292 dětí, až ve 40 % soudních jednání je přítomen sociální pracovník SPOD, což opatrovnický úsek označuje zejména za „složitější kauzy“, ve kterých se rodiče nemohou shodnout na péči.¹⁰⁷

¹⁰⁵ WALLERSTEIN in BROWN, Joe. H., PORTES, Pedro, CAMBRON, Mary Lou, ZIMMERMAN, Diane, RICKERT, Vernon AND BISSMEYER, Caroline. *Families in Transition: A Court-Mandated Divorce Adjustment Program for Parents and Children* [online]. *Juvenile and Family Court Journal*, Vol. 45 (1), 1994, s. 27–32. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1755-6988.1994.tb00932.x>.

¹⁰⁶ Dřívě Sdružení sociálních asistentů, z. s., poskytovatel sociálních služeb a programů sociálně-právní ochrany dětí v režimu činnosti pověřené osoby k výkonu SPOD (www.spoluproducinu.cz).

¹⁰⁷ Projektový záměr Sdružení sociálních asistentů, z. s., Zdravotně-sociální pomoc a další programy pro rodiny s dětmi v Ostravě – analýza potřebnosti, 2017.

Organizace *Spolu pro rodinu* se proto ve spolupráci se zástupci orgánů SPOD rozhodla adaptovat a následně i pilotovat skupinové programy porozvodového vzdělávání pro rodiče s dětmi z prověřené zahraniční praxe,¹⁰⁸ které by pomohly pozornost a informovanost rodičů nasměřovat k potřebám dětí.

Vzdělávací programy pro rodiče, kteří se jako partneři rozcházejí

Vzdělávací programy pro rozvádějící se rodiče jsou rozšířené zejména ve Spojených státech amerických. Některé průzkumy dokládají, že tyto programy existují ve 46 státech USA. Dvacet sedm států nařizuje účast vlastními zákony, pět států se řídí zvláštními příkazy platnými v jednotlivých krajích nebo okresech a dalších šest států využívá soudní příkazy k účasti v programu. Ačkoli mnoho států účast v programech nařizuje soudně, řada jiných stále nabízí a podporuje dobrovolnou účast v programech „přidružených k soudu“.

S narůstajícím povědomím o možných negativních důsledcích rozvodu projevily soudy ve Spojených státech větší zájem o soudní vzdělávací programy, které by pomohly rozvádějícím se rodinám. Od počátku 90. let počet vzdělávacích programů pro rozvádějící se rodiče výrazně vzrostl. Nárůst počtu vzdělávacích programů pro rozvádějící se rodiče v posledních desetiletích může být zapříčiněn mnoha faktory, 10-25 % rodin je i dlouho po rozvodu velmi konfliktních a využívá nepřiměřené množství soudních prostředků. Veřejné náklady spojené s rozpadem rodin ve Spojených státech přesahují 112 miliard \$ ročně, z toho téměř 20 miliard \$ ročně činí náklady na samotné soudní řízení. Jednotlivé programy se obsahem a strukturou značně odlišují. Jejich časová dotace se pohybuje od 1 do 36 hodin, přičemž většina programů svou délkou nepřesahuje 5 hodin. Většina programů má středně velkou časovou dotaci (4 až 9 hodin výuky). Přibližně 30 % soudem nařízených programů je velmi stručných (1-3 hodiny), zatímco téměř všechny soudní programy s dobrovolnou účastí jsou časově mnohem náročnější (10 a více hodin). Osnovy se liší, ale zaměřují se především na pochopení toho, jak se děti adaptují na rozvod, a na rozvoj kooperativního rodičovství po rozvodu.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Adaptace byla realizována v rámci projektu „Společně v agendě ochrany práv dětí“, reg. číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/16_065/0003873, a pilotáž v projektu „Zdravotně-sociální pomoc a další programy pro rodiny s dětmi v Ostravě“, reg. číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0003891. Oba projekty byly spolufinancovány z prostředků ESF v rámci Operačního programu Zaměstnanost a ze státního rozpočtu České republiky.

¹⁰⁹ FACKRELL, Tamara, HAWKINS, Alan, KAY, Nicole. *How effective are court-affiliated divorcing parent education programs? A meta-analytic study* [online]. Family Court Review, Vol. 49 (1), 2011, s. 107–119. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2010.01356.x>.

Programy

Nařízené soudem

S dobrovolnou účastí

- ▶ na doporučení soudu
- ▶ bez doporučení soudu

Obecné zaměření na

a) Lepší adaptaci dětí

b) Rozvoj kooperativního rodičovství

Obr. 1: Základní modality programů rozvodového vzdělávání

Spolu pro rodinu se při pilotáži inspirovalo zejména programem Families in Transition (FIT) z Kentucky, který vytvořil rodinný soud v Jefferson County ve spolupráci s The North Foundation, Inc., Family & Children's Agency, Inc., a Family Therapy Program Louisvillské univerzity. K jeho specifikům patří zejména to, že:

- (1) nabízí komplexnější program (6–7,5 hodin výuky) pro každého rodiče a dítě, na rozdíl od většiny programů, které vyžadují (pouze) účast rodičů na tří až čtyřhodinovém kurzu;
- (2) nabízí kurzy v různých místech v blízkosti bydliště a zaměstnání členů rodiny, na rozdíl od jiných programů, které jsou pořádány centrálně (např. v budově soudu);
- (3) poskytuje kurzy s malým počtem účastníků (15–20), které podporují interakci a poskytují oporu, na rozdíl od jiných programů, jejichž kurzy mohou mít 50–60 účastníků ve skupině;
- (4) nabízí volitelné kurzy (např. pro samoživitele) a následné poradenství navazující na povinné kurzy.¹¹⁰

Spolu pro rodinu bylo při možnostech pilotáže omezeno zněním ESF výzvy a možnostmi operačního programu Zaměstnanost, z něhož lze podpořit pouze osoby starší 15 let. Pilotáž vzdělávacích skupin se proto orientovala na rodiče, děti bylo možné podpořit prostřednictvím stávajících sociálních služeb, které poskytovatel provozuje. Žádoucím „výstupem“ pilotáže tedy byl přiměřeně informovaný a senzitivní rodič/pečující osoba, který zvládne nesnáze spojené se zabezpečením potřeb dítěte, s partnerským rozchodem či se složitou výchovnou situací způsobem přijatelným pro

¹¹⁰ BROWN, Joe. H., PORTES, Pedro, CAMBRON, Mary Lou, ZIMMERMAN, Diane, RICKERT, Vernon AND BISSMEYER, Caroline. *Families in Transition: A Court-Mandated Divorce Adjustment Program for Parents and Children* [online]. Juvenile and Family Court Journal, Vol. 45 (1), 1994, s. 27–32. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1755-6988.1994.tb00932.x>.

sebe a bezpečným a citlivým ve vztahu k dětem. Inspirace uvedeným programem FIT vychází zejména z časové dotace, témat vzdělávání, malých interaktivních skupin a obklopení skupinového vzdělávání dalšími aktivitami na pomoc rodině, jako je poradenství nebo mediace. Zkušenosti pracovníků organizace připomínají, že nelze podceňovat ani traumatizaci samotných rodičů rozchodem, která jim může bránit zaujímat konstruktivní postoje a vnímat potřeby dětí v plném rozsahu.

Cílovou skupinou programu byli zejména rodiče, kteří:

- se nedokáží dohodnout na uspořádání porozchodových poměrů – péče o dítě, prázdnin, svátků, školy, volnočasových aktivit pro děti; nedodržují dohody / soudní rozhodnutí; nepřipravují řádně děti na kontakt, předávání dětí probíhá v konfliktní atmosféře, která je přenášena na děti; vystavují děti svým sporům, vyžadují od nich stranění své osobě, zatěžují je negativními emocemi vůči partnerovi (druhému rodiči);
- zažívají neúspěch v uspokojování potřeb svých dětí, nebo tento neúspěch pojmenovává někdo zvenčí (zejména orgán SPOD);
- jejich děti odmítají kontakt s některým z rodičů, přestože nejsou shledány překážky ve výchovném působení a kontakt rodič-dítě není formálně omezen;
- chtějí porozumět potřebám dětí a jejich prožívání rozpadu partnerského vztahu rodičů;
- chtějí výše uvedeným, pro sebe aktuálními situacím a jejich vyhocení předejít.

Rodičovské skupiny jsou realizovány v režimu 5 tématických tříhodinových seminářů pro malé smíšené skupiny, vedených odborným lektorem.

Cíle a úkoly programu FIT

Program FIT je navržen tak, aby rodičům i dětem pomohl se efektivně vyrovnat s problémy plynoucími z rozvodu. Hlavním cílem programu je předejít anebo snížit úzkost, agresivitu, depresi a výchovné problémy u dětí a rozvinout sociální kompetence klíčové pro adaptaci dítěte na období po rozvodu. Mezi pět hlavních úkolů tohoto programu patří:

- naučit děti specifickým dovednostem, aby u sebe i druhých dokázaly rozpoznat pocity spojené s rozvodem, a tím zvýšit jejich kompetence;¹¹¹
- snížit u dětí pocity izolace a mylné představy o rozvodu;

- zvýšit povědomí dětí o tom, jak rozvod ovlivní jejich rodiče;
- zlepšit u dětí schopnost vhodně reagovat na vztek;
- naučit rodiče řešit obavy dětí z rozvodu, rozvinout vztahy mezi oběma rodiči a mezi rodiči a dětmi, a osvojením těchto dovedností zvýšit jejich kompetence.¹¹¹

Při pilotáži se pracovníci *Spolu pro rodinu* pokusili část úkolů zaměřených na děti naplňovat prostřednictvím posílení kompetencí rodičů a s dítětem v případě potřeby pracovat zejména v psychologickém poradenství v rámci sociální služby. Rodičovské skupiny si kladly za cíl:

- poskytnout rodičům podporu v oblasti snížených kompetencí (znalosti, schopnosti, dovednosti) v situaci partnerského rozvratu;
- poskytnout rodičům emoční podporu skupiny lidí s podobnými problémy a i z pozice facilitátora;
- působení na informační i prožitkové úrovni a hledání funkčních vzorců interakcí v novém rodinném uspořádání;
- vzájemné sdílení zkušeností o efektivních přístupech v rámci rodiny;
- hledání řešení pro konkrétní situace.

Limity programu

V pilotáži se jako nejobtížnější ukázalo navázání kontaktu s rodiči. Pokud se podaří klienty do skupiny přivést, vyjadřují spokojenost a zájem. Osvědčilo se zvát potenciální účastníky osobně, pokud znají lektora, čerpají některou ze služeb organizace, nebo vstupují do služby jako zájemci a dostávají informaci o této možnosti. Zprostředkování kontaktu orgánem SPOD může účinkovat podobně v případě, že mají rodiče s konkrétním pracovníkem pozitivní vztah a důvěřují jeho doporučením. Na základě propagace prostřednictvím letáků nebo jiných neosobních forem nabídky je poptávka ze strany rodičů minimální. V zahraničních modelech tento problém často odpadá, protože je aktivita doporučena či přímo nařízena soudem a rodiče obvykle účast podstoupí primárně proto, aby se nevystavili riziku postihu.

Meta-analýza evaluačních studií Fackrell, Hawkinse a Kay¹¹² systematicky analyzovala všechny evaluační studie soudních vzdělávacích programů v Severní

¹¹¹ BROWN, PORTES. *Families in Transition...*

¹¹² FACKRELL. *Court-affiliated divorcing parent education programs?...*

Americe. V otázce omezení dobrovolnosti v účasti rodičů ukázala, že mezi oběma kategoriemi nebyl významný rozdíl, ačkoli přidružené programy dosahovaly poněkud většího efektu než programy nařízené. Mezi studii s kontrolní skupinou bylo 12 programů nařízených soudem a 7 přidružených soudních programů (tj. doporučených). Programy s dobrovolnou účastí vykazují větší účinek pravděpodobně proto, že účastníci jsou více zainteresovaní a motivovaní. Dobrovolné programy jsou navíc časově náročnější (mají větší hodinovou dotaci). Případný statisticky významný rozdíl mezi dobrovolnými a nařízenými programy by mohl být způsoben spíše rozdíly v časové dotaci. Zdá se tedy, že nařízené programy nepředstavují z hlediska výsledku zásadní komplikaci v tom smyslu, že by z nich „klienti z donucení“ nedokázali těžit. Zmíněný program FIT z Kentucky je nastaven tak, že rodiny, které požádají o rozvod, obdrží brožuru, která program popisuje, a telefonní číslo a adresu centra, kde mohou program absolvovat. Rozvrh vzdělávacích skupin sestavuje koordinátor pro vzdělávání prostřednictvím ústředí rodinného soudu v Jefferson County. Po absolvování programu obdrží každá rodina osvědčení, které předloží rodinnému soudu v Jefferson County, aby manželství mohlo být rozvedeno. Manželství může být rozvedeno i tehdy, když program absolvuje pouze jeden z rodičů; rodič, který program neabsolvuje během předepsaných 12 týdnů, může být shledán vinným z pohrdání soudem.¹¹³

V pilotáži se obtíže při naplňování skupin projevily přirozeně i nesourodostí skupin. Nebylo možné sestavovat skupiny podle specifik, zohledňovat fázi, kterou partneri v rozchodu prochází, jejich výchozí kompetence atd. Jako nejobtížnější se jeví rozdíly v rozumových schopnostech, část účastníků se u některých témat marně snaží porozumět, zatímco jiná část se „nudi“ a podávané informace jsou jí známé. Pro obě podskupiny mohou tyto situace snižovat motivaci k další účasti. V ideálním případě by koordinátor programu mohl sestavovat skupiny ke kapacitám klientů citlivější, ale z hlediska počtu zájemců to v praxi nebylo možné.

Podobně sestavování skupin z hlediska zastoupení mužů a žen přináší otázky k úvaze. Větší část dobrovolných účastníků představují ženy. Přítomnost muže ve skupině žen může působit pozitivně (přináší větší vyrovnanost, nadhled, řád, ukazuje jiný model chování muže, než jaký přítomné ženy znají), na druhou stranu např. v situacích traumatizace žen mužem (zejm. domácí násilí) některé z nich blízký kontakt s jiným mužem nesnesou a jeho přítomnost je odrazuje. Stejně tak pro některé muže může být vítaná společnost žen a jejich náhled na situaci, pro jiné však nedostatek porozumění jejich perspektivě nebo potřeba sdílet svou zkušenost spíše s jinými muži blokuje motivaci k účasti nebo schopnost se na skupině otevřít.

Efekty programu

Meta-analýza evaluačních studií Fackrell, Hawkinse a Kay¹¹⁴ zkoumala, co dále ovlivňuje celkové účinky programů. Výsledky naznačují, že rozvodové vzdělávací

¹¹³BROWN, PORTES. *Families in Transition...*

¹¹⁴ FACKRELL. *How effective are court-affiliated divorcing parent education programs?...*

programy mají mírně pozitivní, ale statisticky významný účinek. Zjednodušeně řečeno taková velikost účinku dokládá, že účastníci rozvodového vzdělávání si po skončení programu vedli o 50 % lépe než rodiče, kteří se programu neúčastnili. Méně přísné pre-test/post-test studie s jednou skupinou prokázaly účinek menší, přesto statisticky významný. Velikost účinku $d = 0,39$ je srovnatelná například s psycho-vzdělávacími programy pro rodiče nebo s programy prevence zneužívání návykových látek, které jsou často nařizeny nebo doporučeny soudem. Efekty programů byly popsány v několika kategoriích:

(1) minimalizace problémů sdíleného rodičovství

Rozvodové vzdělávací programy jsou navrženy tak, aby podpořily spolupráci bývalých manželů na výchově dětí. Meta-analýza prokázala, že rozvodové vzdělávání mírně přispívá ke zlepšení sdíleného rodičovství. Zamezuje konfliktům mezi rodiči a zatahování dětí do problémů dospělých, minimalizuje spory o péči a návštěvy, podporuje spolupráci a rozvíjí vztah mezi rodiči. Sedmáct studií s kontrolní skupinou dosáhlo průměrné velikosti účinku $d = 0,36$. Zjednodušeně řečeno taková velikost účinku dokládá, že účastníci rozvodového vzdělávání si vedli o 40 % lépe, jde-li o míru vzájemných konfliktů, než rodiče, kteří se programu neúčastnili. Výzkum potvrzuje, že vzájemná spolupráce a minimalizace konfliktů mezi rodiči jsou dobrými předpoklady adaptace dítěte na rozvod. Podstatná většina bývalých partnerů spolu ještě řadu let po rozvodu nevychází. Pouze menšina rozvedených párů dokáže najít kompromis a udržet spolupráci. S přihlédnutím k vysokému počtu rozvodů, které se ve Spojených státech týkají dětí, je pro veřejnou politiku významné i malé zlepšení rodičovských vztahů.

(2) zlepšení vztahu rodičů a dítěte a disciplína

Rozvodové vzdělávání je obecně postaveno tak, aby v průběhu stresujícího období rozvodu upravilo vzájemné vztahy rodičů a dětí. Citovaná studie prokázala, že rozvodové vzdělávání mírně přispívá ke zlepšení vztahů mezi rodiči a dětmi, včetně charakteristik, jako je např. vřelost vztahu k dítěti. Devět studií s kontrolní skupinou dosáhlo středně vysoké velikosti účinku $d = 0,49$. Laicky řečeno taková velikost účinku znamená, že účastníci rozvodového vzdělávání si ve vztahu k dětem a dodržování disciplíny vedli o 60 % lépe než rodiče, kteří se programu neúčastnili. Dobré, vřelé, ale přiměřeně přísné a konzistentní vztahy mezi rodiči a dětmi přitom vedou k lepší adaptaci dítěte na rozvod.

(3) zlepšení pohody dítěte

Rozvodové programy mírně zlepšují sdílené rodičovství a vztahy rodičů a dítěte. Mají však tyto přínosy efekt na pohodu dětí, která je klíčovým měřítkem úspěchu? Meta-analýza dokládá, že rozvodové vzdělávání mírně zlepšuje situaci dětí, omezuje problémové chování a pomáhá v adaptaci na rozvod. Třináct studií s kontrolní skupinou dosáhlo střední velikosti účinku $d = 0,53$. Jinými slovy, tato hodnota značí,

že si účastníci rozvodového vzdělávání vedli o 70 % lépe než rodiny, které se žádného programu neúčastnily. Toto zjištění je povzbudivé. Ve většině těchto studií však byly účinky programu na děti hlášeny rodiči, nikoli přímo měřeny, a rozvádějící se rodiče mohli záměrně uvádět optimističtější výsledky.

(4) zlepšení pohody rodičů

Cílem některých rozvodových vzdělávacích programů bylo také pomoci rodičům, aby se na rozvod adaptovali. Citovaná studie prokázala, že rozvodové vzdělávání mírně přispívá ke zlepšení pohody rodičů. Čtyři studie s kontrolní skupinou uvádí mírnou velikost účinku $d = 0,61$. Tato hodnota značí, že si účastníci rozvodového vzdělávání vedli zhruba o 80 % lépe než rodiče, kteří se žádného programu neúčastnili. Rozvodové vzdělávací programy by mohly mít zdaleka největší efekt na pocit pohody a adaptaci rodičů. Pohoda rodičů byla v každé studii definována jinak a zahrnovala širokou škálu psychologických a sociálních ukazatelů. Je tedy obtížné specifikovat její charakter. Výzkum potvrzuje, že rozvod u manželů mimo jiné vede k nárůstu fyzických a psychických potíží, zneužívání návykových látek, absenci v práci a sociální izolaci. Z pohledu veřejné politiky je tedy adaptace na rozvod cenným výsledkem rozvodového vzdělávání.

Závěr

Výsledky pilotáže vzdělávacích programů pro rozvádějící se rodiče ve Spolu pro rodinu nejsou v době publikace textu dostupné, projekt končí v dubnu 2020. Současně je ale zřejmé, že nebude možné posoudit efekt samostatné účasti ve skupině způsobem, který je uveden výše. Většina klientů se rozhodne souběžně využít dalších služeb Spolu pro rodinu, ke kterým patří mediace, psychologické poradenství, sociálně-právní poradenství, asistované kontakty a další.

Literatura

BROWN, Joe. H., PORTES, Pedro, CAMBRON, Mary Lou, ZIMMERMAN, Diane, RICKERT, Vernon AND BISSMEYER, Caroline. *Families in Transition: A Court-Mandated Divorce Adjustment Program for Parents and Children* [online]. *Juvenile and Family Court Journal*, Vol. 45 (1), 1994, s. 27–32. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1755-6988.1994.tb00932.x>.

FACKRELL, Tamara, HAWKINS, Alan, KAY, Nicole. *How effective are court-affiliated divorcing parent education programs? A meta-analytic study*. *Family Court Review*. Vol. 49 (1), 2011, s. 107–119. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2010.01356.x>.

Projektový záměr Sdružení sociálních asistentů, z. s., Žádost o podporu – Analýza potřebnosti, registrační číslo projektu: CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0003891, Hash: 6VBMpP, Operační program Zaměstnanost, Zdravotně-sociální pomoc a další programy pro rodiny s dětmi v Ostravě, 2017.

The Application of Honneth's Theory of Recognition Combined with the Principle of Children's Participation Enshrined in the United Nations Convention on the Rights of the Child to Children's and Young People's Experiences of Parental Separation, Divorce and Family Re-ordering - Application to Family Mediation

Ann O'Kelly

Introduction

Drawing from a theoretical framework used in a doctoral study of children and young people's experiences of parental separation, divorce and family re-ordering in Ireland, this paper explores the potential for combining Honneth's Theory of Recognition¹¹⁵ and the principles of the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) when working with children and young people (CYP) in the context of family mediation practice.

The paper begins with an introduction to the Theory of Recognition and is followed by a discussion of, in particular, the principle of children's participation as laid out in Article 12 of the UNCRC.

The application of the framework in the context of parental separation, divorce and family re-ordering is then explored.

Honneth's Theory of Recognition

The key components of recognition theory are self-confidence (love); self-respect (rights) and self-esteem (solidarity). These three types of recognition are central to the development of autonomous identity and are obtained through reciprocal relationships with others.

Self-confidence is gained through relationships of love and friendship with family and friends, which creates the trust that allows individuals to express themselves without fear of abandonment; the self emerges and recognises the right to exist in a unique way. **Misrecognition** in the form of a withdrawal of emotional support potentially affects individual integrity and leads to **negative self-concept**.

Self-respect is gained through the individual being recognised as an autonomous citizen and member of society with legal rights to shape the world around him or her.

¹¹⁵HONNETH, Axel. *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press. 1995.

Self-respect is achieved in civil society which offers wider possibility of self realisation than within a person's close family and other close relationships. **Misrecognition** resulting from the denial of civil, social and political rights leads to an absence of self-respect resulting in the risk of **isolation or stigma**.

Self-esteem for individuals comes from being recognised as a valued person within his or her community; shared esteem creates social solidarity and occurs for individuals through their relationship to a group, community of society. **Misrecognition** of one's value to a community of solidarity results in undermining of one's **dignity**. Honneth's *Structure of relations of recognition illustrates both modes of recognition and forms of dis-respect* that impact on identity.

Honneth himself identifies the inter-relationship of all three concepts as providing the structure in which *“every member of a society is in a position to esteem himself or herself, one can speak of a state of social solidarity”* and provided us with *The Structure of Relations of Recognition* to illustrate his conceptualisation of recognition and misrecognition.¹¹⁶

Tab. 1: Honneth's Structure of Relations of Recognition¹¹⁷

Mode of Recognition	emotional support	cognitive respect	social esteem
Dimension of personality	needs and emotions	moral responsibility	traits and abilities
Forms of recognition	primary relationships (love, friendships)	legal relations (rights)	community of value (solidarity)
Developmental potential		generalisation, de-formalisation	individualisation, equalisation
Practical relation to self	basic self-confidence	self-respect	self-esteem
Forms of dis-respect	abuse and rape	denial of rights, exclusion	denigration, insult
Threatened component of personality	physical integrity	social integrity	'honour', dignity

¹¹⁶ HONNETH. *The Struggle for Recognition...*, p. 129.

¹¹⁷ Ibid.

The United Nations Convention on the Rights of the Child

*“[...] the Convention on the Rights of the Child, that luminous, living document that enshrines the rights of every child, without exception, to a life of dignity and self-fulfilment.”*¹¹⁸

The UNCRC “has adopted an integrated and holistic approach to the rights of children”¹¹⁹ This has been done through the adoption by the UN General Assembly of the CRC which was ratified by 193 countries throughout the world, making it “most universally ratified international human rights instrument”.¹²⁰ As described in the UNCRC General Comment the Convention is a unique instrument as it “addresses the legal and social status of children, who, on the one hand lack full autonomy with adults, but, on the other are subjects of rights”.¹²¹

A number of childhood studies scholars^{122,123,124} situates the UNCRC as a framework which might be employed for ethical work with children. For this work, the application of Article 12 is integral – the right of children to have their views heard and for their views to be given due weight in accordance with their age. Full adherence to Article 12 of the UNCRC, however, requires that a number of other relevant Articles, namely 3, 5, 13 and 36 are taken into account.^{125,126} Lundy has identified barriers to the implementation of Article 12 within the educational environment and considered that adult concerns fall into three categories: scepticism about children’s capacity to have meaningful input into decision making; worry that giving more control to children will undermine authority and concern that compliance will require too much effort and take time away from education itself.¹²⁷ Sutherland has highlighted similar concerns regarding the implementation of Article 12 in the family settings: “[i]t is sometimes considered that requiring parents and other caretakers to listen to the child poses a threat to parental authority and the ability of parents to discharge their crucial role in protecting children”¹²⁸ Each of these

¹¹⁸ MANDELA, Nelson. *Statement by Nelson Mandela on building a global partnership for children* [online]. 2000. Available at: http://www.mandela.gov.za/mandela_speeches/2000/000506_children.htm.

¹¹⁹ Children’s Rights Alliance, p.2.

¹²⁰ DOEK, E. Jaap The CRC: *Dynamics and Directions Of Monitoring its Implementation*. In INVERENIZZI, Antonella, WILLIAMS, Jane (Eds), *The Human Rights of Children: From Vision to Reality*. Ashgate: Surrey, 2011, p. 99.

¹²¹ *Committee on the Rights of the Child*. General Comment No. 12. 2009, p. 3. Available at: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>.

¹²² HILL, Malcolm. *Ethical Considerations in Researching Children’s Experiences*. In GREENE, Sheila, HOGAN, Diane (Eds), *Researching Children’s Experience*. Sage Los Angeles and London, 2005.

¹²³ BEASLEY, Harriot, BESSELL, Sharon, ENNEW, Judith, WATERSON, Roxana. *How are the Human Rights of Children Related to Research Methodology?* In INVERENIZZI, A., WILLIAMS, J. (Eds) *The Human Rights of Children: From Vision to Reality*. Ashgate: Surrey, 2011.

¹²⁴ FREEMAN, Michael. *Why it Remains Important to take Children’s Rights Seriously* [online]. *International Journal of Children’s Rights* Vol. 15 (1), 2007, pp. 5–23. Available at: <https://doi.org/10.1163/092755607X181711>.

¹²⁵ O’KELLY, Ann, BRADY, Bernadine *Capturing children’s voices in research in accordance with the UNCRC: A Case Study of Separation and Divorce* [online]. *Children’s Research Digest*. G. Vol. 1 (1), 2014, pp 10–13. Available at: <https://childrensresearchnetwork.org/files/Childrens-Research-Digest-Volume-1-Issue-1-December-2014.pdf>.

¹²⁶ LUNDY, Laura. *‘Voice’ is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child* [online]. *British Educational Research Journal*. Vol. 33 (6), 2007, pp. 927–942. Available at: <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>.

¹²⁷ *Ibid*, pp.929–930.

¹²⁸ SUTHERLAND, Elaine. *E. Listening to the child’s voice in the family setting: from aspiration to reality* [online]. *Child and family Law Quarterly*, Vol. 26 (2), 2014, p. 159. Available at: https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein_journals/chilflq26&div=19&id=&page=

is particularly relevant to work with children and young people in the context of parental separation, divorce and family re-ordering.

Engaging with Honneth's Theory of Recognition and the identified Articles of the UNCRC provide opportunities for mediation practitioners to do this.

The Four Principles of the UNCRC are:

- right to Life and Development,
- right to non-discrimination,
- primary consideration of the child's best interests,
- right to express views.

Honneth's Theory of Recognition stresses the importance of:

- social relationships,
- maintenance of Identity which is dependent upon the development of:
 - self confidence – love and solidarity;
 - self respect – obtained through legal rights;
 - self-esteem – recognition of personal uniqueness of each individual.

Application to Mediation Practice

The convention has been described by Children's Assembly of Wales as: *"a promise the international community has made to children in respect of the rights of children"*.

The theory of recognition has been described as: *"three spheres of recognition, which, when denied create an impediment to self realization"*.¹²⁹

Because parental separation and divorce affects children's and young people's lives, they therefore need to be given a voice in all dispute resolution processes as a pre-requisite to self-realisation.

Houston and Dolan have provided a model of recognition linked to aspects of social support¹³⁰ and have argued that *"[...]social support constitutes a practical means of expressing the re-worked Honneth model in concrete situations involving vulnerable*

¹²⁹ ROSSITER, Amy. *Alex Honneth's theory of recognition and its potential for aligning social work with social justice* [online]. Critical and radical Social Work, Vol. 2 (1), 2014, pp. 93–108. Available at: <https://doi.org/10.1332/204986014X13912564145762>.

¹³⁰ HOUSTON, Stan, DOLAN, Pat. *Conceptualising Child and Family Support: The Contribution of Honneth's Critical Theory of Recognition* [online]. Children and Society, Vol. 22 (6), 2008, p. 463. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2007.00126.x>.

children and families [and] [w]hen one marries these core elements of social support theory to the re-worked Honneth model, praxis materialises from moral intention.”¹³¹

This re-working of Honneth’s model provided a good starting point from which to apply the model to mediation, as illustrated in Table 2.

Tab. 2: Recognition Theory in the Context of Parental Separation and Divorce (O’Kelly, after Honneth, and Houston, Dolan)

Forms of recognition	Primary relationships of love; friendship; positive regard	Legal Rights	Acknowledgement by the community
<i>Mode of recognition (for CYP when parental separation occurs)</i>	Secure relationships of love and care maintained by parents and other family members	Recognition as an individual with legal rights; access to information; opportunity to give views; involvement in decisions.	Validation of status within person’s community; opportunity provided to contribute
<i>Potential Outcomes</i>	Enhanced self-confidence	Enhanced self-respect	Enhanced self-esteem
<i>Forms of misrecognition (for CYP when parental separation occurs)</i>	Damage to secure relationships with parents; With-holding by parents of information; exposure to inter-parental conflict and /or domestic violence	Not recognised as a person with equal rights e.g to information; to legal advice; opportunity to give views	Lack of validation by community; opportunity not available to contribute
<i>Threat to self</i>	Threat to emotional, physical and ontological integrity	Threat to social integrity	Threat to social standing among peers; threat to honour and dignity
<i>Potential outcomes</i>	Reduced self-confidence; fracturing of relationships with parents; threat of anxiety, depression	Denial of rights, exclusion	Shame and stigma

¹³¹ Ibid, p. 462.

In addition to becoming familiar with the Theory of Recognition service providers, individuals need to be cognisant of the following principles in order to engage in ethical mediation practice with children and young people as enshrined in the UNCRC:

- philosophical underpinning of organisations and individuals – belief in the right;
- staff training – in the application of Article 12;
- ensuring appropriate conditions;
- endeavour to give due weight to child’s views;
- use opportunities to combat negative views of children.

The UN Committee on the Rights of the Child recommended that all processes in which a child or children are engaged must be safe; voluntary; relevant; accountable; age-appropriate; supported by training; transparent; sensitive to risk; and that those engaged in such work should be provided with appropriate supervision.

Conclusion

Thomas has recommended that in order to utilise Honneth’s theory of recognition to understand issues relating to children and young people, we need, initially, to look at children not only as recipients of care and affection, but also as givers of care and affection, and as rights bearers and rights-respecters; and as members of a community of solidarity based on shared values and reciprocal esteem.¹³² Thomas posits the view that broader society level questions need to be asked about how children are cared for, how their rights are respected and in what ways they are valued as contributing to general society good.

The aim of this paper is to contribute to this discussion.

Bibliography

BEAZLEY, Harriot, BESSELL, Sharon, ENNEW, Judith, WATERSON, Roxana. *How are the Human Rights of Children Related to Research Methodology?* In INVERENIZZI, Antonella, WILLIAMS, Jane (Eds). *The Human Rights of Children: From Vision to Reality*. Ashgate: Surrey. 2011.

CHILDREN’S ASSEMBLY FOR WALES.

¹³² THOMAS, Nigel. *Protection, participation, wellbeing and recognition: children’s voices and adult responses*. NFBO Conference, Nuuk, Greenland. August 27th 2014.

COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD. *General Comment No. 12. 2009.* Available at: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf>.

DOEK, E. Jaap. *The CRC: Dynamics and Directions Of Monitoring its Implementation* In INVERENIZZI, Antonella, WILLIAMS, Jane (Eds). *The Human Rights of Children: From Vision to Reality.* Ashgate: Surrey. 2011, p. 99.

FREEMAN, Michael. *Why it Remains Important to take Children's Rights Seriously.* International Journal of Children's Rights. Vol. 15 (1), 2007, pp. 5–23. Available at: <https://doi.org/10.1163/092755607X181711>.

HILL, Malcolm. *Ethical Considerations in Researching Children's Experiences.* In GREENE, Sheila AND HOGAN, Diane (Eds). *Researching Children's Experience.* Sagel Los Angles and London. 2005.

HONNETH, Axel. *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts.* Cambridge: Polity Press. 1995.

HOUSTON, Stan, DOLAN, Pat. *Conceptualising Child and Family Support: The Contribution of Honneths Critical Theory of Recognition.* Children and Society, Vol. 22 (6), 2008, pp. 458–469. Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2007.00126.x>.

LUNDY, Laura. 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. British Educational Research Journal, Vol. 33 (6), 2007, pp. 927–942. Available at: <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>.

MANDELA, Nelson. *Statement by Nelson Mandela on building a global partnership for children.* 2000. [12/11/2014] Available at: http://www.mandela.gov.za/mandela_speeches/2000/000506_children.htm.

O'KELLY, Ann, BRADY, Bernadine. *Capturing children's voices in research in accordance with the UNCRC: A Case Study of Separation and Divorce.* Children's Research Digest, G. Vol. 1 (1), 2014, pp. 10–13. Available at: <https://childrensresearchnetwork.org/files/Childrens-Research-Digest-Volume-1-Issue-1-December-2014.pdf>.

O'KELLY, Ann. 2017. *How do children and young people in Ireland experience the process of their parents' separation and divorce and subsequent changed family life? Giving recognition to children's experiences.* PhD Thesis: National University of Ireland, Galway. Available at: <http://hdl.handle.net/10379/6498>.

ROSSITER, Amy. Alex Honneth's theory of recognition and its potential for aligning social work with social justice. *Critical and radical Social Work*, Vol. 2 (1), 2014, pp. 93–108. Available at: <https://doi.org/10.1332/204986014X13912564145762>.

SUTHERLAND, Elaine E. Listening to the child's voice in the family setting: from aspiration to reality. *Child and family Law Quarterly*, Vol. 26 (2), 2014, p. 159. Available at: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/chilflq26&div=19&id=&page=>.

THOMAS, Nigel. *Protection, participation, wellbeing and recognition: children's voices and adult responses*. NFBO Conference, Nuuk, Greenland. August 27th 2014.

UNITED NATIONS. *Convention on the Rights of the Child*. Geneva, Switzerland. 1989.

Mediace a peer-mediace jako způsob řešení konfliktů ve škole

Mgr. Eva Růtová¹³³

Škola jako přirozené místo vzniku konfliktů

Škola je místem, kde se protíná mnoho životních příběhů. Každý den se v ní setkávají především učitelé a žáci, ale do společného prostoru přímo i nepřímo vstupují další postavy – rodiče, vrstevníci, sourozenci nebo třeba i sousedé. Na malém prostoru tak do sebe narážejí odlišné názory, přístupy, hodnoty nebo aspirace. Každý chce pro sebe nebo své dítě to nejlepší a pro každého je nejlepší něco jiného. To samozřejmě přináší i konflikty. Ty mohou být zjevné či skryté, individuální nebo skupinové, ale vždy mají vliv na školní atmosféru, ovlivňují podmínky učení, zdraví i mezilidské vztahy.

Říká se, že konflikt je kořením života – to platí ovšem za předpokladu, že se lidé nakonec domluví. A k tomu, aby se domluvili, může posloužit právě mediace.

Mediace je jednou z osvědčených metod řešení konfliktů. Uplatnění nachází při soudních sporech, v rodinných, sousedských, pracovních či osobních vztazích. Dobře ale může fungovat i ve škole. Jde o efektivní metodu, jak zmírňovat napětí ve školních kolektivech a jak budovat lepší vztahy mezi účastníky života ve škole.

Mediace je nástrojem, který pomáhá účastníkům života ve škole lépe se slyšet – lépe se domluvit.

Podoby školní a peer-mediace v ČR

V České republice není dosud mediace a peer-mediace běžnou součástí školní kultury. V minulosti bylo realizováno jen několik málo – většinou projektových (tj. těžko trvale udržitelných) – snah o její zavedení. Větší část z nich cílila na využívání mediace jako externí služby.

V prostředí českých škol se můžeme setkat se třemi modely využívání mediace. S mediací jako službou poskytovanou externím mediátorem, s interní mediací skrze vyškoleného mediátora z řad pracovníků školy i s komplexním programem obsahujícím zapojení žáků v rolích peer-mediátorů. Tyto tři modely lze pojmenovat podle role školy na škále pasivní – aktivní účastník procesu řešení konfliktů jako:

¹³³ Manažerka a metodička programu Mediace ve škole, Úřad vlády ČR, Odbor pro sociální začleňování (Agentura), rutova.eva@vlada.cz, www.mediaceveskole.cz.

- Mediace **do** škol,
- Mediace **na** škole
- a
- Mediace **ve** škole.

Pouze Mediace ve škole umožňují bezpečné zapojení žáků v roli peer-mediátorů.

Externí mediace (Mediace do škol)

Externí mediace je služba, kterou škole poskytuje mediátor z prostředí mimo školu. Tato forma využití mediace je vhodnou volbou v situacích, kdy se škole nedaří vyřešit konflikt svépomocí. Mediace zde má zejména intervenční charakter. Škola je v roli příjemce/objednatele služby.

Výhodou je dostupnost služby na trhu. Externí mediátor nemusí být odborníkem na školní problematiku a nemusí být vzdělaný a zkušený v oblasti školní mediace (která má svá specifika). Přínosem je možnost pozitivního vlivu na vnímání konfliktů či možnost komunikace; škola získá zkušenost, že konflikty lze řešit efektivně i tehdy, když je odpovědnost za jejich řešení ponechána stranám sporu.

Nevýhodou je závislost školy na externích zdrojích podpory – ať už na externím mediátorovi, nebo na financích, které na pokrytí jeho služeb musí alokovat.

Škol, které externí mediaci využívají, zatím není mnoho. I občasná poptávka ale nasvědčuje, že mediace se jako efektivní nástroj pro řešení konfliktů dostává také do povědomí škol.

Interní mediace (Mediace na škole)

Interní mediátor je pracovník školy, který je vzdělaný a zkušený v oblasti školní mediace. Také interní mediace má převážně intervenční charakter, ovšem v případě plného využití jejího potenciálu zasahuje i do oblasti prevence. Škola je zde v roli aktivního poskytovatele a zároveň příjemce služby.

Interní mediace je příležitostí, jak využít vnitřní kapacity školy. Učitel-interní mediátor využívá své dovednosti nejen při vlastních mediacích, ale i při své pedagogické práci. Svým novým přístupem ke konfliktům i změnou komunikačního stylu inspiruje, popř. kultivuje prostředí kolem sebe. Pokud je takových učitelů-mediátorů ve škole více, potenciál dopadu se zvyšuje.

Funkční interní mediace klade nemalé nároky na pracovníka i školu. Aby mohl interní mediátor ve své škole mediace poskytovat, potřebuje od vedení školy vytvořit podmínky: vhodný fyzický prostor (kde budou mediace probíhat), časový prostor (úprava stávající náplně práce a jejího časového rozvrhu) i případné finanční zajištění (pokud mediace přesahují běžnou pracovní náplň). Pro využívání služeb interního mediátora je rovněž klíčové, aby lidé ve škole byli obeznámeni o možnostech a limitech mediace.

Chybí-li pevné procesní zakotvení a základní povědomí o metodě ze strany vedení školy, pedagogického sboru, žáků i rodičů, k využívání služeb interního mediátora ve škole obvykle nedochází. Jeho činnost se omezuje na uplatňování dílčích mediačních dovedností při své běžné výchovné činnosti.

Poskytovatelé vzdělávání pedagogických pracovníků v mediaci by proto měli už ve své nabídce popsat nejen přínosy, ale i předpoklady uplatnění nabytých dovedností na školním pracovišti. Stejně tak by v průběhu kurzů měli připravovat učitele na vyjednávání podmínek s vedením školy pro své působení v roli interního mediátora a na osvětové aktivity, které pomohou aktivizovat žáky, kolegy i rodiče pro vědomé využívání mediačních služeb.

Interní mediace má svá specifika, protože mediátor své klienty zná (kolegové, žáci, rodiče). Trénink interního mediátora by tak měl obsahovat i důkladnou přípravu na tento aspekt jeho práce.

Je-li vzdělávání učitelů realizováno bez vymezení podmínek a předpokladů pro skutečné využití mediace ve škole, může docházet k frustraci z nenaplněného očekávání. A tím i k zasetí nedůvěry v mediaci jako nástroje, který je pro školní prostředí vhodný.

Mediace a peer-mediace jako nástroj změny vztahové kultury (Mediace ve škole)

Mediace ve škole je komplexní a dlouhodobý program, který cílí na trvalou změnu vztahové kultury. Jedná se o program udržitelný: školy jsou postupně zmocňovány v kompetenci komunikace a řešení konfliktů a v osvojování mediačních dovedností. Dokáží tak konflikty lépe zvládat svépomocí a nejsou závislé na dalších zdrojích podpory.

Ve škole jsou aktivní mediační a peer-mediační týmy, jejichž náplň i forma práce se liší podle potřeb, typu a kultury školy. Všichni účastníci života ve škole mají základní povědomí o mediaci i rolích interních a peer-mediátorů. Znají podmínky, možnosti i limity jejího využití.

Mediace ve škole má preventivní i intervenční charakter. Umí řešit eskalovaný konflikt, ale dokáže jej také zachytit dřív, než přeroste do větších a hůře řešitelných rozměrů. Pomáhá kultivovat komunikaci, umožňuje různým skupinám se slyšet, pracovat se vzájemnými odlišnostmi, učit se a podporovat toleranci, sebereflexi.

Učitelé vyškolení v mediaci nevyužívají tyto dovednosti pouze při vlastní mediační praxi, ale opírají se o ně také při svých běžných činnostech ve škole (vzdělávací, poradenská či výchovná). Žáci si je zase odnáší na další stupně vzdělání či na pracovní trh.

Škola je zde v roli aktivního hybatele procesu změny vztahové kultury.

Podmínky a předpoklady

Základní podmínkou implementace mediace a peer-mediace je zapojení celé školy – od zřizovatele a vedení školy přes pedagogický sbor, školní poradenské pracoviště, žáky až po rodiče. Každá z těchto skupin potřebuje jinou formu vzdělávání i podpory. Žáci-peer-mediátoři potřebují podporu učitelů-interních mediátorů, důvěru spolužáků, rodičů i ostatních pracovníků školy. Učitelé-interní mediátoři zase potřebují podporu od svých kolegů a především od vedení školy. Vedení školy potřebuje důvěru ze strany zřizovatele a rodičů. Rodiče potřebují informace, díky kterým mohou důvěřovat škole při zavádění změny a podporovat své děti v rolích peer-mediátorů.

Program Mediace ve škole lze přirovnat ke stavbě domu. Když vynecháme základy, dům spadne. Když nevsadíme dveře, dům nejspíš vydrží, nebudeme se v něm ale cítit bezpečně. Zapojení žáků v roli peer-mediátorů je proto odpovědné pouze za předpokladu kvalitní a úplné stavby celého domu – připraveného bezpečného prostředí školy, které splňuje tyto nezbytné podmínky:

- Vedení školy rozumí mediaci, zná její možnosti i limity.
- Pedagogický sbor, školní poradenské pracoviště, rodiče i spolužáci jsou do procesu zapojeni, rozumí mu a podporují jej.
- Interní mediátoři školy absolvovali mediační výcvik v rozsahu min. 100 hodin.
- Mediace je zapracována v kurikulárních a organizačních dokumentech školy.
- Ve škole existuje manuál posloupnosti kroků a nástrojů řešení sporů (se zapojením peer-mediátorů, interních mediátorů, školního poradenského pracoviště i vedení školy).

- Náplně rolí peer-mediátorů a interních mediátorů jsou pojmenovány a rozděleny.
- Škola má vymezený prostor a zorganizovaný čas pro mediační práci.
- Ve škole je zavedena pozice interního mediátora, který pečuje o tým peer-mediátorů (mj. v oblasti psychohygieny žáků v jejich nových peer-mediačních rolích).
- Ve škole probíhají pravidelná setkávání mediačních a peer-mediačních týmů.
- Interní mediátor pravidelně superviduje peer-mediátory (bez průběžné supervize se přínos peer-mediace může snadno proměnit v zátěž pro její nositele).
- Škola zajišťuje informace o mediaci ve škole a realizaci tréninků pro nové žáky.
- Škola aktivně spolupracuje s ostatními zapojenými školami v programu (motivace, podpora, intervize).
- Škola provádí nebo zajišťuje průběžnou auto/evaluaci.

Komplexní a dlouhodobá podpora v procesu implementace mediace a peer-mediace klade vysoké nároky nejen na školu, ale i na odborníky, kteří program zajišťují. Nekompetentní práce se školou může mít negativní dopad zejména na žáky-peer-mediátory. Mohou se stát terčí nevráživosti až šikany ze strany spolužáků, mohou být přetěžováni, či naopak přehlíženi ze strany neinformovaných učitelů.

Bez odborných znalostí a práce s prostředím konkrétní školy nelze peer-mediaci do školy zavádět. Nezkušenost a hlubší neznalost problematiky školní mediace či procesů ve škole může poškodit nejen samotné peer-mediátory, ale narušit i vztahovou kulturu třídních kolektivů či dokonce školy. V neposlední řadě má neodpovědné experimentování za následek nedůvěru v metodu mediace.

Ostrůvky pozitivní deviace

Školský systém není kontinent. Spíš jej lze přirovnat k souostroví několika tisíc rozmanitých ostrovů. Na každém jsou trochu jiné podmínky, ředitel každé školy se do značné míry autonomně rozhoduje, co se na jím spravovaném území má a bude dít. V rámci škol je odlišné organizační zajištění a z hlediska dynamiky je každá škola jedinečným modelem. Zajistit hromadnou kvalitativní změnu v celém – značně decentralizovaném – systému a v krátkém čase není dost dobře možné.

I program Mediace ve škole vznikl původně jako pilotní projekt pro několik jednotek vybraných škol. Vznikal od roku 2015 pod Agenturou pro sociální začleňování při Úřadu

vlády ČR jako součást komplexního projektu Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisli. Projekt podporoval několik různých cílových skupin. Školy byly pro projekt identifikovány jako místo, kde konflikty přirozeně vznikají a odkud se poté, pokud se s nimi nepracuje, šíří i za jejich zdi. Také jako místo, kde je možné učit část populace, budoucí dospělé, konstruktivnímu řešení konfliktů.

Od ukončení projektu uplynuly více než dva roky a z původně pilotního projektu je dnes funkční, již téměř sebe-udržitelný program, který je díky kontinuitě práce dále rozvíjen a vyhodnocován. Na všech pěti zapojených pilotních školách ve Šluknovském výběžku fungují mediační a peer-mediační týmy a mediace se postupně stává přirozenou součástí života těchto škol.

Jako v celém školském systému i v rámci těchto pěti škol najdeme mediační ostrůvky různých podob a velikostí. Někteří peer-mediátoři ovládají všechny fáze mediace včetně sepsání dohody a mají za sebou i desítku mediačních kauz. Jiní využívají zejména techniku facilitace a pomáhají třídám při skupinových diskuzích. Většina peer-mediátorů využívá dílčí mediační dovednosti při běžné komunikaci. Jsou více senzitivní ke konfliktům, vnímají atmosféru ve své třídě a znají nástroje a postupy pro prevenci či intervenci konfliktů.

I učitelé přistupují k roli interního mediátora různě. Někteří jsou primárně podporou peer-mediátorům, jiní se soustředí na zefektivňování komunikačních procesů ve škole. Společná je pro ně chuť se mediaci ve svých školách věnovat a dále ji rozvíjet s vědomím, že jejich energie a čas nejsou prostým výdajem, ale investicí.

... pohledem peer-mediátorů

„Na naší škole už několik mediací proběhlo a byly úspěšné. Minulý rok mediacím nikdo moc nevěřil, ale tento rok už za námi spolužáci z různých tříd chodí sami, jestli bychom jim nepomohli. Dělá nám radost, dělat radost někomu jinému a pomoci vyřešit konflikt mezi dvěma stranami. Když se nám mediace povede, jsme pak nabití pozitivní energií a víme, že jsme udělali dobrou věc.“

„...Někteří z našeho peer-mediačního týmu ani ve výcviku nebyli, ale přesto u nás fungují jako mediátoři a účastní se schůzek – učí se od nás.“

„Určitě nám kurz a celý tento projekt změnil pohled na konflikty, vztahy mezi lidmi, v různých problémech. Naučili jsme se, že je důležitý udržet si chladnou hlavu za každé situace, což znamená i třeba, když se my sami hádáme. Dokázali jsme si, že nestrannost, která se využívá v mediaci, je občas i v normálním životě opravdu důležitá. Více si všímáme lidí, kteří mají nějaký problém, a snažíme se vymyslet způsob, jak jim pomoci. Naučili jsme se vcítit se do lidí v našem okolí a snažíme se pochopit, jaká pro ně daná situace je.“

„Podle mě je škoda, že mezi lidmi není mediace tak známá, všichni všelijakě maličkosti řeší hádkou, a pak se na sebe vzájemně naštvou, přitom mediace by v těchto případech postačila. U nás na škole se tento způsob řešení konfliktů uchytíl, a já doufám, že to bude tak i nadále.“

„Musím říct, že se mi tento styl řešení konfliktů líbí...Nemusí to být jen konflikt..., lidé si mezi sebou můžou také něco říct – když si v něčem nerozumí, mohou si to lépe vyjasnit...a myslím, že díky tomuto stylu řešení konfliktu se dokážeme dohodnout normálně, říct si vše z očí do očí a ne někde na internetu...Mediace mě naučila...si všimnat lidí okolo sebe...a porozumět jim...a vcítit se do jejich situací...a pomoci těm lidem...z té blbě situace se dostat...Jsem ráda za tenhle styl řešení konfliktu...podporuju...a doufám, že se mediace roznese dál.“

Všechno jde, něco ale pomaleji, než bychom si přáli

Inovace zákonitě vyžadují investici. Bohužel je financování inovací ve školách limitováno povolenou délkou realizace projektů zejména z grantů Evropské unie. Ta je obvykle kratší, než jaká je doba potřebná pro to, aby se nová metodika vyvinula, ověřila její přijatelnost, pilotně ověřila na vzorku škol za sledování výstupů a výsledků, a pak teprve byla nabídnuta dalším školám.

Ani mít hotovou metodiku „v ruce“ nestačí. Pro práci na více školách je třeba více zkušených lektorů, mentorů, průvodců apod. I kdyby se našly finanční zdroje na podporu všech škol, nebude se dostávat těch lidských. To může snadno vést k frustraci a snaze najít „alespoň nějaké“ řešení.

Pokud se inovace týká např. způsobu výuky některého školního předmětu nebo i způsobu komunikace mezi školními aktéry, prostředím školy asi takový polo-experiment snese. V případě Mediace ve škole, respektive peer-mediace, se ale inovace „testuje na dětech“, a to je zcela nepřijatelné. Nová role ve třídě ve vztahu ke spolužákům a učitelům, pocit odpovědnosti a také nové situace a informace, které zatěžují dětskou duši, to není prostor pro rychlá řešení a zbrklé přijímání atraktivních novinek. Zavedení peer-mediace do života konkrétní školy způsobem odpovědným vůči dětem je projektem na nejméně tři roky.

Z těchto důvodů nelze očekávat, že se program Mediace ve škole masivně rozšíří po českých školách během několika let. Kdyby byly podmínky ideální, je možné uvažovat o jedné dekádě, spíše ale o dvou. A podmínky obvykle ideální nebývají.

Proto je vhodné uvádět mediaci do školního prostředí postupně. Mediaci do škol (externí mediaci) stačí osvěta vedení školy a jednoduchá procesní opatření, Mediaci na škole (poskytované interními pracovníky školy) pomůže informovanost všech aktérů o jejím přínosu, specifikách a limitech a kvalitní příprava ze strany poskytovatelů

vzdělávání. Mediace ve škole (se zapojením peer-mediátorů) vyžaduje vědomé rozhodnutí o přijetí odpovědnosti za (byť prorůstovou) zátěž dětí a zajištění komplexní odborné podpory.

Změny ve školách probíhají pomalu, přesto viditelně. Na výuce ve většině škol jsou patrné prvky kooperativní výuky, badatelsky orientovaných aktivit nebo práce na samostatných projektech žáků. Když budeme trpěliví, čas Mediace ve škole určitě také přijde.

Child-Inclusive Family Mediation under the Microscope¹³⁴

Robin Brzobohatý, Adrienne Cox, Ann O’Kelly, Janet Mueller, Lesley Allport, Rachael Field

Introduction

Robin Brzobohatý: *Good afternoon, ladies. Welcome, and thank you for being part of this panel discussion. We will cover several areas connected with child-inclusive family mediation. My hope is your answers and expertise would help us all to be clearer about specific issues. All questions will be open to all of you so feel free to answer whenever you would want to.*

Should children be involved in mediation at all?

Robin Brzobohatý: *First things first: Should children be involved in mediation at all?*

Ann O’Kelly: Forms to the children’s views would need to be taken into account. However, in general, if parents are considered to be suitable for mediation, some further screening might need to be done in order to ensure that parents will be able to respond to their children’s needs. So yes, I think to offer as much as possible that children will be included would be what I consider to be good practice.

Adrienne Cox: In my experience, I certainly think that the starting point is that all children should be offered the opportunity to have their voices heard. However, the reality is that very often when we are speaking to the parents first of all about this possibility, there is often something that I might hear from them that will make me think that it would not be a good idea. So I make a judgment in each case as to whether I think it is appropriate for me to invite the children to meet with me. Obviously, sometimes if there is the use of safety and child protection concerns, then usually, my assessment will be very quick in terms of deciding whether it is suitable. However, there are often more very subtle things that you might hear from the parents and it comes back that actually you get a feel for what they say in response to your questions about it, that they are not going to be open to what their children’s views are. So if they are not going to be open at all to what their children’s views are, I think there is a risk potentially of then meeting with the children asking them to share their views knowing that the parents or one of the parents are very closed. Because that can be, depending on the circumstances, that

¹³⁴ This contribution is made by the transcription of the panel discussion among the authors realized as part of the conference program on the 22nd of May 2018.

can be more damaging. So I think we just have to be very aware that it is not just what we would say a panacea. It is not something that should happen in every case. We have to be very careful that it is appropriate and safe.

Rachael Field: I agree. I think it can be really transformative for children to have the opportunity to have their voice heard and it can make a big difference to arrangements that are made about them. However, I think we cannot make assumptions. I have heard it said several times over the last two days that children have the right to refuse. They can always say no. So I do not know that in situations of domestic violence and child abuse, if there is pressure from a perpetrator of violence for a child to participate and to say certain things that the child would be able to say no safely. So I do not think we can make assumptions about that. It is not a simple answer to that question – it could be a very complex answer. It is a privilege to sit with such experienced people, but many people in Australia, in particular who are mediating in family mediation, are not as experienced as everyone in this room and I think the judgment that Adrienne talked about is part of the artistry of practice. You would have an intuition you can pick up things and hear things that the less experienced mediators might not be able to. So I think that is something to be cautious about as well – that certain levels of experience and expertise are needed to make the sorts of judgments around safety in this context.

Lesley Allport: Yes, I absolutely agree with all that you are saying about a right, fair and proper consideration about whether this is going to be a helpful thing for the child. I am also working in family mediation. So I think the point I wanted to make was that the overview that Adrienne has given to us this morning of the new standards about child-inclusive mediation I think reflects a sea change in the UK. It is not to say that every child should be involved in the mediation process, particularly if they do not want to be, but that there is a move to not so much that being the default but certainly the default being that this is considered. So I think that that is the change. It should be firmly on mediator's agenda to be thinking about whether this is a good situation for the children to be involved in and to be making parents aware of the opportunity. So all those detailed standards reflect a sea change.

Risk assessment

Robin Brzobohatý: *So is it that the first step should be at least to think about whether this case is the particular one where children should be involved? Should it be something like a requirement?*

Lesley Allport: That should be part of the initial discussions that mediators are having with parents when they come to consider whether they want to use the process and part of the process is that there is an opportunity for children to have their voice heard.

Robin Brzobohatý: *And the question is, and maybe Rachel you have mentioned it in the debate, the question is who should be the one who will assess the risks for children and the parents? Should it be a mediator, or should it be someone else? What do you think?*

Rachael Field: I guess it depends on the case. If an initial assessment has to be done by a mediator or an intake person, well, I think, as Adrienne mentioned during the dinner yesterday, that she does not see herself as a risk assessor. So she can do a preliminary risk assessment, but if it is a problematic case, it is probably wise to bring in other expertise. And I guess the model I talked about yesterday recognizes the different sorts of expertise that are needed to have a safe model of family mediation where there is domestic violence. So I suppose mediator or an intake officer would do an initial assessment – best practice might be to do this. And then bring in other expertise to do a safety and a more serious risk assessment if they have concerns.

Lesley Allport: I agree with that, but I think that in the UK we have a lot to learn from the model that you were putting forward. So I think that is a lot of work of different agencies and people of different expertise working together in a much more common way than we do at the moment. However, I think the idea of an initial meeting and then in the past further meetings with support from different agencies before people get to the mediation, so that when they do get to mediation, they can make the best use of their opportunity, it is a really helpful forum for us to be thinking about. However, we would face the same problem with resources.

Ann O’Kelly: I suppose in part what is really important in those situations is to have supervision or a supervisor at hand with whom one can discuss whether or not it is safe. Especially when it appears somebody needs to disclose the concerns that one might have or to take the situation to a supervisory meeting in order to have back up for the mediator as well as for the family. Because I suppose we do not have the luxury of the model. I expect that perhaps it is not really available to have a back up from a model like that. But I think, from Rachel’s presentation yesterday, what is really important for all of us is to make contact with experts in the field of domestic violence. Then we can call upon them to discuss issues that we might have in mediation in order to ensure safety and to offer support for clients who decided to engage with mediation but may need extra support for themselves as well. I think in our discussion over dinner, and the other night, we also recognised that perhaps at times the alternatives to mediation, which might be the court, do not perhaps serve families very well either. So again, it is about balancing, and I think we all recognise that at times a couple or somebody who is a victim of domestic violence would be better with an advocate to speak on their behalf rather than having to face the perpetrator to work in that way.

Adrienne Cox: Yes, I was just going to carry on from what I was saying. As mediators, of course, we are assessing risk all the time because we do it from the moment we first take the phone call to the very end of the mediation. However, that is assessing risk in

terms of whether mediation is suitable. Nevertheless, we cannot do this every time. For example, I think of particular mediation. There was an allegation that the father was an alcoholic and that he kept vodka bottles or whatever the bottle was in the car and he would drink and drive with the children. He said that was not the case. However, mum felt that it was. So as a mediator, I cannot assess that risk. I cannot say whether it is or is not happening, whether he has committed that, whether he is an alcoholic. So that is where we need to be able to call on other experts ideally. In that particular case with these parents, we did talk about whether we should be or whether they want to appoint an independent social worker. Because an independent social worker would be able to assess the risk. So had they done that and had the social worker assessed the risk and produced a report, I would have then receive that report. And then I could have carried on the process of mediation with a conclusion. Was this person going to present a risk to the children or not? So I would have taken the social workers assessment. So, unfortunately, with all these things, there are cost indications, and we looked into the cost of an independent social worker because they were not within the court system for a family. So they decided it was too expensive. So the mediation came to an end because I was not able to help them put in place arrangements that unsupervised contact. I could not do that because I had to – on the side of caution – I have to accept what mommy's said about the father because, if I did not do that, then I could potentially be helping them put in place arrangements that are not safe – potentially. However, it was all allegations at that point. However, that is the limitations when you are working outside of formal risk assessment or the court process.

Janet Mueller: I think you have said some of the things I was going to say, but I think about an interesting model in a Centre in New York that does screening for domestic violence. So then if pass or there is signs this basic screening that there might be domestic violence, they have a collaboration with the domestic violence workers in their community. And I think that it is a great model also to think about what other kinds of support we need. Because if we have a domestic violence situation, than certainly one has to be concerned about with children. I mean, there is a lot of other issues that may come up as well – other types of assessment for children. In the mediation community, we do not necessarily have great relationships with external professionals. I think it is something we could work on.

Public fundings support for family and child-inclusive mediation

Robin Brzobohatý: *Než se přesuneme dál od tématu domácího násilí, je něco, co někoho z publika napadlo a chce se zeptat?*¹³⁵

¹³⁵ Is there any question from the audience before we move to another issue?

Publikum: *Chtěl jsem se zeptat, zda nejenom v Čechách, ale i v zahraničí máte při rodinných mediacích nějakou podporu ze strany státu nebo zda máte více mediací, kde finančně participují rodiče?*¹³⁶

Adrienne Cox: Yes, sir. As I was saying this morning, there is some state support for mediation, but it is means tested, and capital tested. So you have to fall within those limits at those financial limits. So if you do, then mediation is completely free. If you do not, then you have to pay. So each mediation practice has its own mediation rates. Also, it depends upon where you are in the country. In the UK, so London mediation rates are much more expensive than if you work around the country. So yes, we do have some support, and we would always say we would like more state support than we are actually getting and we feel it is very limited. So we feel many people are denied assistance in mediation because they fall just over. So they are a little bit too much to get legal aid, but they do not have the funds to pay privately.

Rachael Field: In Australia, we have family relationships centres, and they provide three hours of mediation free for anyone. So you do not, you are not means tested on that, and most centres will also have a follow-up mediation for free or perhaps some small contribution by the parents. So that is at least a good thing in Australia. So legal aid – we have the same problems as the UK that it is very limited and it is means tested. There is a model of family mediation used in legal aid that is legally assisted. So the parents, if they are lucky enough to be eligible, will have access to that.

Ann O’Kelly: We are very lucky in Ireland – we have a free at the point of delivery Family Mediation Service which is provided through the Department of Justice and Equality and that provides a very loose timescale in terms of how much – it’s really according to how many hours that couple might need. So obviously, since the introduction of child inclusive mediation, that number of sessions has increased perhaps by at least two additional sessions. Some couple requires perhaps shorter time – perhaps three sessions of mediation. Others might need 8, 9, 10, and whatever it goes according to the need of the family. However, as it is a much sought after service the reality for some people are long waiting times for in order to access it. Some people decide perhaps not to wait, and if they can afford, they can use a private practitioner in mediation as well. However, the service is very well used and quite highly regarded in the country by legal services and the judiciary.

Janet Mueller: In the USA, it is different in every community. Even within one state, each local court may have different rules and different availabilities, so some courts have court-appointed mediators for family cases, but there are plenty of others who do not. It is just not really consistent in the United States. So I would say there also are some concerns from the mediation community that sometimes the in-house

¹³⁶ I would like to ask whether there is any state support for family mediation in your countries or are there more private commercial family mediations?

court mediators become very evaluative and so it really – the in-house court mediators sometimes just use a process that is very similar to a court process and feels very distant from mediation. While it may be free, it is not always what most mediators would call co-mediation. So there are some struggles there as well.

Lesley Allport: I would like to add from what Adrienne has said about assessing on the eligibility for legal aid individually. So one of the dynamics that can occur is that there is a person who is paying, and one person is legally aided, which can add fuel to the conflict that's already there. The other thing is, that although as we heard this morning, the Ministry of Justice is strongly promoting mediators meeting with children, the legal aid agency has not caught up with that yet, so there is no payment for the mediators meeting with children. It presents another issue for us we have to deal with.

Robin Brzobohatý: *If you do not mind, Lesley, what about the model you have described before in your contribution? Is it paid by the governmental agency or by the parties – who pays it?*

Lesley Allport: The educational needs? That is paid for by the local authority. So mediation providers will contract with the local authority. And every time there is mediation, case is to be approached by the parents and then they will go to the local authority to approve the case going ahead. And then there is a payment on a case by case basis. So for a special educational needs, mediation parents do not need to pay at all – which is good.

Free of charge or by parties paid mediation?

Robin Brzobohatý: *The question is whether the mediation should be paid or free of charge. There was a kind of discussion even during the dinner. Janet, I know you were in charge of the Mediation Center in Dayton, Ohio, for many years, and there were significant numbers of cases referred to mediation. What was the number?*

Janet Mueller: Probably, last year, we had almost 2 000 referrals to mediation and mediated not quite a 1 000 cases.

Robin Brzobohatý: *These were free of charge mediations?*

Janet Mueller: They were. We are part of our local government, and we have a number of contacts with organizations to fund our mediation service. Courts contribute part of their filing fees to pay for court-connected mediations, and then we also have some grants to support our policy and community project and then some funding from our local government.

Robin Brzobohaty: *In terms of family mediation or child-inclusive family mediation, do you see any gains or risks of having free of charge mediation?*

Janet Mueller: Well, the people who come to us for family mediation actually have already paid the court. So this is just considered part of the services of the court. So there is a filing fee when they file for custody or changing in the parenting schedule. So there is some commitment just not specifically to the mediation centre. However, I think it is an interesting question of whether paying for something makes you value it more. So that is certainly an ongoing discussion in the States.

Rachael Field: Over the dinner we were also talking about – obviously this was a long dinner – we were also talking about a family dispute resolution clinic that we set up at my university. So when we set it up last year, we were thinking should we charge people something to come along. We wanted to do it pro bono so to have giving back to the community and using our expertise in the university. However, we did not want people to take it for granted or not to show up or not to value it because it was free. The decision was made to charge a nominal fee fifty dollars for an intake and then a hundred dollars the mediation, which is much less than a private mediator would charge them. They would charge three times that much.

Robin Brzobohaty: *But overall, or in general, do you see any advantages of having the mediation as paid service instead of free of charge service?*

Adrienne Cox: In my experience, I used to work for a legal aid mediation provider, so the majority of the work I was doing there was with legal aid. And there was a tendency for people to just not turn up specifically to their intake or assessment meetings. I do not know whether there is a culture in our country that people are used to getting benefits – the welfare state benefits. So there is an element of „*Well if I do not turn out it does not matter. And I do not have to tell them I am not turning up. They won't mind if I don't turn up.*“ However, it did undoubtedly used to happen in a fair amount. It may be because of the way it was set up with that particular mediation provider. Maybe the clients did not feel committed at that point. So that may be an issue with the administration in that particular company. However, from talking to other people – other mediators – I think that this was not too infrequent. I think it did happen. I do private work, as I said. So in the five years that I had my own mediation practice, I have only had one person that did not turn up. So I think that may again be something about how it is set up because they deal with me, so they kind of feel obliged. I think they think sort of „*I don't want to let Adrienne down.*“ So I get very apologetic e-mails sometimes to say „*I'm really sorry Adrienne, I can't make my meeting tomorrow or whatever it is.*“ However, as I said, only once did somebody just not turn up at all. So I think there is a lot to do in how it is set up in practice and so on. However, I think there is undoubtedly an element that I have seen – if it was free, my experience tells me that people are not so committed and if they are paying perhaps, they take it more seriously. However, it is controversial, and I can imagine that everyone's experience is different.

Ann O’Kelly: I suppose as we have free of charge mediation, at the point of delivery, and I emphasize that because it is coming from the taxpayer – same way we just have school services and everything else. I suppose our service is very well established as it was set up in 1986 that was more than 30 years experience of this. People only contact the mediation service – our administrative staff is very well trained in the contracting process with people before they come to the service. So as I said, there are waiting lists so we often have people who might be really requesting an urgent appointment. So, in general, we do not have problems with people attending, and we might have cancellations, but people are required to give some number of days notice so that another couple enters the service. So I think that if it would be means tested, then the problem would emerge. Because what Leslie articulated would be very prominent, because we might have one half of the couple being in opposition to paying when the other is not and it can create more conflict for the couple. So I would personally hate to see a change to means-tested service because I think separation is difficult enough, it is financially difficult and all of those things. To at least give people a safe place where they can come for whatever amount of time they need in order to sort out as much as they can, I think is a really valuable and good service. So I would hope that Ireland would continue to keep that the way it is.

Mediator’s supervision

Robin Brzobohatý: *There has been an issue of supervision. You mentioned it, Adrienne, today, that you think that it is similar in the Czech Republic or quite normal that we are having our supervisors assessing mediators. However, it is not, in fact. It depends on the kind of practice. So the truth is that for example, in our country, the most recognized way how to do mediation is being a registered mediator. However, according to the Mediation Act, there is no requirement for having a supervisor. Even during the exams for the registration, the issue of supervision is not on the table, so it is not something like the norm. It is normal if you are providing mediation as a part of social services, for example, because there is a requirement to have supervision. So I would like to ask you. What is the importance of having a supervisor? What is the importance of supervision in family mediation or child-inclusive mediation?*

Adrienne Cox: I think the importance of having a supervisor is that a supervisor is there to support the mediator with the very difficult work that they are doing. The idea is that the mediator is working with families that are in the worst possible place. On a full day, I can sometimes get hours of really distressing information. It is important therefore that I can – if I wanted to (I probably do not personally do as much as I should, but newer mediators do it a lot more) – I can phone to my supervisor and talk to him about the mediation case that I have just had. I can discuss with her whether I did the right thing. Does she feel I should have done it differently and so on? The supervisor is there to give professional practice guidance and support for mediators. To help them with their practice, to help them develop as mediators, also to be there to support them,

if the mediator has any complaints. They are not the ones to investigate the complaints but they can be there to support a mediator. So that is actually really important. Just a few weeks ago one of my supervisees had to deal with a client – well, she was not really a client yet, she had come in for an intake assessment meeting and my supervisee needed to assess her for legal aid. So she did not bring with her any information she needed to be assessed so she could not be assessed and my supervisee said: „I'm really sorry, I'm not able to assess you for legal aid, so if you want to continue you, will have to pay privately.“ And the woman was really rude. I think it was a horrible experience for my supervisee. However, because she then had me available at the end of the phone – sometimes they may have to wait a little bit – she could talk to me about it. So we discussed what happened, what was the build-up to the meeting, what happened with the client, what was said, how much she would have done that a little bit differently. Also, this woman then took it one stage further. She decided to complain about my supervisee and send the e-mail to about ten different people prominent in the country. So she probably was not the most stable of clients, but they are the sort of people we are often dealing with. We are dealing with people who are in very bad places at the time. So my supervisee needed quite a lot of support in dealing with that. That is the importance of having somebody at the end of the phone to help you through that. So I think that is the importance, but in the UK or Wales, if you are a registered mediator with the Family Mediation Council, you have to have a supervisor. You cannot register without having a supervisor. So there is an expectation anyone who will go on the basic family mediation training course, there is an expectation that as soon as you come off the course and before you start practicing, you will find a supervisor. It is very entrenched in the way that we work. However, I think the problem is that the requirement in terms of the number of hours of supervision you need each year probably is not enough but it is a cost, and it is probably as much as mediators can bear I think.

Robin Brzobohatý: *Janet, I remember that ISCT has had a webinar quite recently about the coaching of teams of mediators and it is something like supervisions, so maybe you can describe what are the goals from your point of view?*

Janet Mueller: For the process of mediation it is very common to have a coached role plays with a coach there to help you think through the questions, think through some questions about why you did what you did. What was your intent, how did it impact the parties, and to do that self-analysis. So I think there is couple of advantages to that kind of process. I mean, it is an incredible learning experience, especially if you have the opportunity also to videotape yourself in a roleplay and do some reflection and analysis. You can learn so much from the seeing and hearing yourself and pausing and slowing down and with the help of an experienced mediator to ask some questions. However, I also think that then it also creates some knowledge for the mediator to also have his self-reflective practice, which is essential, especially if you are a solo practitioner and have limited access to a mentor. You can do those same things on your own or find peer support to have those conversations with as well. It is about an idea that every mediation is a learning opportunity because humans are unique; every mediation is so different.

Even if it may start to see the same because you are doing family mediation, and here you are again with another divorcing couple, and this is their situation. However, it is essential to remember and see each of those parties as unique through that coaching process. Classes are often taken by trainers or leaders in community mediation centres because we are using volunteer mediators and so we are always training new mediators and trying to support their growth and development. However, I think that the coaching process is one that's valuable much more broadly. Especially because mediation training is not a university degree from most people, and even if it is, it is not skill based – the university degree would be theoretical. This practical experience we use for our new mediators – we call new mediators apprentice mediators – so we use that model in the same way that you would use in more practical fields. Like an electrician, you go through an apprenticeship and then become a mediator and then worked toward being a master mediator. That is how it works in our mediation centre.

Lesley Allport: I was just going to add that in the UK, as Adrienne's been talking about family mediation, it is not so firmly established in the workplace settings or civil commercial mediations, but there is definitely a growing move towards establishing supervision in those areas. Mediators will have supervisors, and many workplace mediators will have supervisors, and community mediators will have supervisors. However, the form of supervision is much more likely to be through group supervision through group learning. It provides a forum where people who are perhaps not mediating as their primary role but are doing some mediating alongside their substantive role, will come together and find ways to keep the practice alive. Also, engage in the case discussion and kind of remain in touch with the principals and the role and the purpose of what they do. I think that is quite important. The other aspect I think of supervisor role is that it is supportive. They are there to provide an opportunity for reflection but there is an accountability aspect to the role at times, and Adrienne mentioned complaints. And indeed the code of practice within the College of Mediators in which I work states that if there's a complaint against the mediator, it's them who initiate tries to resolve it, but to the second level it would be their supervisor who tries to resolve the complaint before it then goes on to the College of Mediators. I think that there are also responsibilities in that role if we are talking about safeguarding and protecting children. The supervisor would turn to the PPC¹³⁷ to discuss that, and there is a kind of expectation that as the PPC had to act in that situation and can advise your supervisee. So there is that accountability function as well as support coaching.

Janet Mueller: One of the things the Institute for the Study of Conflict Transformation is starting this fall is some online study groups for transformative mediators. Some will be coached groups, and some will be peer support groups. Especially in the states where you could be feeling far between to find a person to have a conversation with or to practice with, we are hoping that this online version will be helpful. We are just exploring how to support transformative mediators, especially if they are not in a centre or not in

¹³⁷ PPC - Professional Practice Consultant (poznámka editora).

a community where they have other mediators. So I think that will be an interesting way for us too. It is not supervision but certainly for growth and development.

Regulation of the family mediation field

Robin Brzobohatý: *Another issue connected to the topics we have discussed is the regulation of mediation because it is somehow a contradiction. We are professionals ready to support parties to make their own decisions and not to set up too many rules for them, but at the same time, the field of mediation is going to be more and more regulated. So I wonder: how do you see this movement? Maybe the question is if you have an impression, that for a family mediation it makes sense, compared with other fields? Especially you Lesley, because you were interested in comparison of conduct of mediation in different fields – so does it make sense that family mediation will be regulated much more – for example, because of safety measures of children – then other fields of mediation? Does it make more sense in family mediation?*

Adrienne Cox: I can say that actually in England and Wales there is a political reason as well as this potential need to have regulation to protect families and children. There is a political reason why we have our regulation now, and that is because when we had our family justice review, the report concluded that the way the family mediation community was regulated was insufficient. We as a community wanted the government to support family mediation and put family mediation at the heart of the family justice system, which has now happened – we now have the system where, before you go to court, you have to consider mediation. We wanted the government to support us as mediators, so they said: *„You need to really get active in gear, so you really need to sort yourselves out from our perspective. We need to know that you can regulate yourself professionally and adequately.“* Because we were told that, the Family Mediation Council then had to consider how best to do that. We needed this proved when we wanted a government grant to set up a Family Mediation Council, to set up a family mediation centres support. We had to prove that we can regulate ourselves to protect the public and ensure that if the court would be going to refer out to family mediators, that the mediators that the court will refer to are trained mediators, that they are accredited. You could only have an accreditation system within a regulated type of arrangement. So that was the impetus that made us in the UK get our house in order. So in a way, we did not have a choice. However, I think now like to think we see the benefits of it. Where we are helping families that, as I said, are in a very difficult place in their lives, it is important to make sure the mediators are trained, that the mediators are signing up to working to at least minimum standards that they have to do training, have to have a supervisor. I think that is important.

Rachael Field: I think regulation is essential for quality and standards. Mediation is not magic, as Janet said the other day – it is science. The mediation community around the world has been quite reluctant to think of itself as a profession for many years.

That has been regarded as elitist and moving from the grassroots origins of mediation theory and empowerment. However, we need to think of ourselves as a profession. So professions are regulated because professions have an ethical duty to the people they serve. Those ethical duties need to be maintained. That is what regulation does. We should not be frightened of it. We should accept it as part of our identity as a profession – an honorable profession. It is the oath of our duty to our clients who come to mediation putting their trust in us to do them no harm. It requires us to practice ethically. I think it is well justified that we are regulated in doing that. We have really gotten away with a lot for a long time.

Janet Mueller: For me the most important question about regulation is about the inclusion of as many approaches and models and how to address that. Sometimes when there is regulation the facilitative approach is the one considered. So the test you have to pass, steps you have to go through are built on the presumption that it is the only model. That is one of the challenges that happen because even beyond transformative there are some other approaches that are connected maybe to transformative or facilitative or even other models that stand on their own. So how do you as a profession include all of those models? There are other professions that have similarities. You just think of therapy – there are many models of therapy. There is not one approach to therapy. How do you support a model of regulation that is broad enough to include everyone yet? How do you set up standards that are strong enough and still provide the protection? That is an ongoing discussion we have.

Lesley Allport: I would hate to think that regulation stifles creativity. I think that part of what you are saying, Janet, is that it would stifle different approaches. I would hate to think that that is the case. I think that we all need to be able to be working within a regulated framework but feel that we can still be creative in our work. I think that mediation is an incredibly creative area of work to be in. As you have said, Robin, my interest is in how mediation translates across different fields and different contexts. I do believe very strongly that it is something that can be translated into different contexts. So I would hate to think that regulation would stifle that. At the same time, I absolutely agree that we need to establish ourselves as a profession. Regulation brings public confidence in what we do and gives the public information about what we do. Increasingly we are in a situation where people now go online to find out for themselves. Then need to be online resources that say *„this is a person that you can trust as a mediator“* because they are associated with this professional body which means that they have come through this training and they are working to a certain standard. We always have to work at keeping the balance between staying creative and allowing opportunities for new growth and new uses of mediation while still maintaining the kind of core principles of what we do as a level of training and continuing development in order to be able to do that work well. When I did my research for my doctorate, I spoke to about 60 mediators working across the civil, commercial, workplace, family, community and other sectors and the thing that was common to all of those mediators was the principles they work with. The kind of creating a safe environment for people to talk,

maintaining our impartiality, allowing people to or supporting people to have a better conversation to make good choices and to make their own decisions and those things exist across the board. Those are the kinds of things that we need to capture in our standard setting and regulation of the profession.

What if the children's voice is a parent's voice?

Robin Brzobohatý: *Well, last one question – it is a kind of test. Because it is maybe one of the most common questions I have heard these two days. The situation is: let us say that we include children. We have a child in mediation. So let us say it is the direct involvement – the child is present. However, you have really strong feelings or you are really suspicious that the child is somehow manipulated by one of the parents. I want to ask you:*

- 1) *What would be your thoughts about the situation according to your expertise?*
- 2) *What would be your reactions to that situation?*

Adrienne Cox: Thank you, Robin. That actually I have talked about yesterday in my workshop in particular situation. I think the reality is, we as mediators, if we're seeing children in mediation, we have to accept it is likely to be a parent who is encouraging their child to say certain things when they need to meet a mediator. To think otherwise is slightly unrealistic. I want to hope that the children would not be put under much pressure. However, the reality is that they are still living with their parents. They would have been fed of what that parent has said in the past so it cannot be avoided. So where and when we are talking to children, we have to continually be aware of that risk and listen very carefully to what the child is saying. When I see children, I assume that some of what they will be saying will come from one or other of their parents. I will give an example. I suppose it is in the skill of a mediator, and that it is part of the training and experience. I give an example where I was listening to a child, and the mother had said that the daughter did not want to see the father. So there has been quite a long time where she had not been seeing her dad. First of all, when I first started the conversation with her, she was certainly telling me or repeating everything I had already heard from the mother in the mediation. So I did not need to think very hard to know that this is just a mother speaking but through the child's mouth. However, as the conversation went on, she told me that she – because her dad had a new partner and had a baby – she told me how she really wanted to get to know the baby. So I immediately knew that this was her real voice. That she wanted to know him or her – this was her little stepbrother or sister. Now there is no way on Earth the mother would have encouraged her to say that to me. It was the complete opposite of what the mother has been saying. So my job is not to necessarily filter out what is the truth and what is not. I am just listening to her, and I am working out with her what she wants me to feedback. However, you can see some things to have been coming from mom. Because I have heard the same things

exactly – sometimes almost word for word. But then, when the child starts talking naturally, she is just having a real chat, a real conversation with you. You can then pick up on: OK, that is really what you are thinking. It was a beautiful moment. We talked about magical moments – I call them goosebump moments. Because it was beautiful, she was really saying how she wanted a relationship with this baby and she has not seen the baby. I mean she knew the baby was there, but she had not seen the baby yet – that was really hard for her. So that information went back to the parents, and they were able to put in place arrangements for her to spend time with dad so she could see the baby.

Rachael Field: My thought is that when we are seeing people in family mediation, we really do not see them at their best. So parents do things that they would not normally do perhaps. I want to contribute to this discussion that there is much potential in counseling and preparation processes to be ready to go into mediation. Not just for where there is a history of domestic violence, but any family mediation so that the parents can really be encouraged to put the best interests of the child first. That will work towards preventing some of that. It will not make them perfect parents by any means but if they understand the psychological impact of doing that sort of thing on the child and they have that knowledge they might be able to change some of their behaviors. I would really like to say people have the opportunity – and this is another resourcing issue for the state which I thought actually in our discussions. You mentioned democracy yesterday, Robin. It is an access to justice issue for the future of our countries that the state is investing in families being able to sort out their arrangements. So I think it should be something that is resourced and families should, or parents should have access to counseling that would help them understand the implications of coaching and to allow the child to have their own voice.

Ann O'Kelly: You mentioned, Robin that this is a test and I have kind of feel that perhaps I have already failed. I agree with both Adrien and Rachael. I am of the view as well that perhaps some of the preparatory work we need to do with parents. It perhaps cannot eliminate the prospect of them trying to manipulate children to give the view that they want to hear. However, it can perhaps temper that a little bit for parents and make it easier for parents to allow the children to give their own views. Not to expect certain things from children. Some of that preparation can include asking parents what might be hard for them to hear back from their child? What would they think that their former partner might feel hard to hear? So it is showing parents that this is not a totally easy process for them. So I suppose requesting them – that is all we can do, request them – to try not to influence what the children might say. I liked what Adrienne has said – as mediators we can identify which voice the child is speaking in probably from a mile off. So if we can find the way, such as Adrienne was able to do, that a child might be able to present a different view to the parents around some aspect of their lives that will enable their voice to be heard more authentically. I think that is the only way to do it. However, we cannot, we do not have control, we do not have full control, and we should not have full control.

Janet Mueller: I do not do child-inclusive family mediation, so this is all my idea what I suppose I will do. One of the things I think that I have heard is that in mediation people are not at their best. In a conversation with the parents, I would support them. I would see that as a sign of someone's weakness and self-absorption. I mean if you are manipulating it is because you are afraid of what is going to happen to your child and your relationship with your child or you are concerned about the relationship of the other person and the child. So being able to see behind the manipulation to the experience of conflict that may be related to that, I think it is really important because if we limit our view of this person now as the manipulator, it will affect our ability to support them in a mediation room.

Moreover, I think the other thing is about when you are having a conversation with the child that you would also try to find ways to support him or her in tapping into their own strength. I mean one of the things that have been really great about hearing about the child-inclusive mediation is that it is about the same thing we want for the adults in mediation. We want people to have a voice and we want them to have space at the table. So I think through the skills of the mediator. Through reflecting what the person is saying even if the person is a child, they will hear back what you have said and been like „well, there is more to say.“ By creating an opportunity for an open conversation with them not by putting pressure on them to answer questions but by supporting them and hearing themselves, we can help children finding their way toward clarity.

Lesley Allport: I do not know what I can add to all those really expert views. I think I do agree on the preparation with parents is invaluable, and I suppose in that preparation you are looking for some kind of indication that parents are open to hearing what their children have to say and to discuss those views. That is a very important thing for me. I guess to the extent that if I am picking up that parents are not open to that, then I would really seriously questioned about whether to go ahead because I do not want to put a child into a situation where their views are being invited just to be dismissed. So I think preparation is everything. However, I think it is also about what we all are doing as family mediators. It is trying to – I am trying to continue in what you have said, Janet – which is trying to support two people who are going through separation and divorce to have a conversation as parents and to put their child at the center of that conversation whether or not we actually meet that child. We are helping them to be talking as parents together rather than as ex-partners who are very angry and upset and emotional with one another. So I think that is part of our skill within trying to create the environment in which a child could come in and express their views. However, with the backdrop that the two people we are working with are working as parents together. If that means that maybe the child is seen a bit later in the process, then I think that is a sensible thing to do when the time is right.

Robin Brzobohatý: *It sounds like it was the wrongly posed question because the real question is how can we prevent this? What can we do before the mediation takes place? Because in the situation of mediation it is kind of too late and there is not too much we can do.*

Adrienne Cox: In terms of preventing it – how can you prevent the parent from manipulating their child or putting ideas into their heads? I think we have to go back a long way to education probably in schools – relationship education before they had had the family, before they had a child. Because what happens is when they come to mediation, we are just a small little intervention in their lives, and no matter what preparation we do with parents in the mediation meeting, these children would be living with one or other parent and the parents might have been separated for a long time. So there may be years of a child listening to what that parent has been saying about the other parent. We cannot do anything about that. It has already happened. The only thing we can do to prevent it from happening and to encourage positive parental relationships with their children after separation is to have the education before – before they do it. There is a lot of room for work in terms of education in schools and colleges about relationships.

Sborník z konference

Zapojení dětí do mimosoudních rozhodovacích procesů

21. – 22. 5. 2018, Brno

Editor: Robin Brzobohatý

Autoři příspěvků: Lesley Allport, Ondřej Bouša, Zlata Brůžková, Robin Brzobohatý, Adrienne Cox, Rachael Field, Janet Mueller, Dana Nedělníková, Ann O'Kelly, Lisa Parkinson, Lenka Poláková, Eva Růtová

Vydavatel: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Neprodejný výtisk

Měsíc a rok vydání: leden 2020

ISBN: 978-80-270-7321-4

Zapojení dětí do mimosoudních rozhodovacích procesů

Cílem konference bylo sdílení dobré praxe při zapojování dětí do mimosoudních procesů sloužících k přijímání rozhodnutí, jako jsou mediace nebo případové a rodinné konference. Pozornost byla věnována všeobecným otázkám možností zapojení dětí, srovnání praxe v České republice a v zahraničí i otázkám vlivu faktorů domácího násilí pro úvahy i praxi zapojování dětí do rozhodování. Na konferenci vystoupili mediátoři, psychologové, právníci a sociální pracovníci, kteří se ve své praxi setkávají s dětmi vtaženými do rodičovského konfliktu a prostřednictvím různých modelů se snaží, aby se tyto děti nestaly pouze zbraní v rukou rodičů, ale aby bylo naplněno jejich právo vyjádřit se ve věcech, které se jich týkají.

Konference proběhla ve dnech 21. – 22. 5. 2018 v Brně.